

WSPÓŁPRACA

RAPORT Z REALIZACJI

Strategii Rozwoju Województwa
Małopolskiego na lata 2011–2020

KAPITAŁ LUDZKI

AKTYWNOŚĆ INFRASTRUKTURA **za okres 2011–2013**

PARTNERSTWO

INFORMATYZACJA BEZPIECZEŃSTWO

INNOWACJE

MARKA MAŁOPOLSKA

ZDROWIE PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

KOMUNIKACJA

KAPITAŁ INTELEKTUALNY

NAUKA **EKOLOGIA**

GOSPODARKA WIEDZY TURYSTYKA

DZIEDZICTWO KULTUROWE

RAPORT Z REALIZACJI
STRATEGII ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO
2011
2020
ZA OKRES
2011–2013

Opracował zespół pracowników Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie w składzie:

Beata Bańdura, Andrzej Binda, Małgorzata Czerska, Kinga Dudek, Małgorzata Dulak, Grzegorz First, Stanisław Flaga, Marta Gabryś, Katarzyna Jasińska, Magdalena Jasińska, Renata Jasiołek, Jarosław Kostrzewa, Edyta Koziołek, Iwona Krzepakowska, Tomasz Kwiatkowski, Krzysztof Kępa, Katarzyna Lekka, Agnieszka Majkowska, Anna Mamak, Katarzyna Marchewka-Chwaja, Anna Nawrot, Agnieszka Nowak, Paweł Obrzut, Agnieszka Piątek, Joanna Pierzchała, Barbara Pławecka, Agnieszka Proniewicz, Jeremiasz Salamon, Katarzyna Siuda, Kamil Staszewski, Bogna Stonawska, Magdalena Szafran, Monika Wadowska, Aneta Widak, Anita Woźniak, Bartosz Zaborski

Redakcja:

Joanna Dobrzańska, Andrzej Binda

Pod kierunkiem:

Jacka Woźniaka – Pełnomocnika Zarządu Województwa Małopolskiego ds. Planowania Strategicznego

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
30-552 Kraków, ul. Wielicka 72
Tel. (+48) 12 299 07 00, fax. (+48) 12 299 07 26
www.malopolskie.pl

Projekt okładki i skład publikacji:

www.KorTekst.pl

Szanowni Państwo,

od trzech lat realizujemy *Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020*. Ta ambitna, lecz realna wizja rozwoju regionu była dla nas drogowskazem w pracach nad pakietem programów strategicznych do roku 2020 oraz *Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020*.

Wdrażając zapisy *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego* dotyczące rozwoju współpracy terytorialnej wspólnie z Województwem Śląskim, opracowaliśmy *Strategię dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020*. Przyjęta podczas uroczystej sesji obu sejmików na Wawelu strategia makroregionalna to pierwsza strategia, która powstała jako efekt oddolnej inicjatywy województw.

Realizujemy wytyczoną przez *Strategię* ścieżkę rozwoju regionu, której bardzo ważnym elementem jest stworzenie warunków do jeszcze szybszego rozwoju naszej gospodarki. Chcemy, by atrakcyjność Małopolski dla inwestorów rosła, a jej pozycja – jako regionu wiedzy korzystającego z nowoczesnych technologii i innowacyjnych rozwiązań – stale się umacniała.

Strategia jest drogowskazem, który wytycza kierunek, w którym zmierzamy, a także wspomaga system zarządzania rozwojem województwa. By osiągnąć cele zapisane w tym dokumencie, niezbędne jest zaangażowanie naszych partnerów społecznych i gospodarczych. Trzy lata wdrażania tego dokumentu pokazały, że wzięli oni współodpowiedzialność za wykonywanie zadań określonych w *Strategii*. Jej sprawne urzeczywistnianie to nasz wspólny sukces. Jestem pewien, że realizacja zapisów tego dokumentu pozwoli nam wspólnie zbudować jeszcze nowocześniejszą Małopolskę.

Marek Sowa

Marszałek Województwa Małopolskiego

Od Redakcji

Prezentowany *Raport z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 za okres 2011–2013* inicjuje system monitoringu *Strategii* w województwie. Przygotowany został w oparciu o zapisy dokumentu *Strategii*, jak również *Planu Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011–2020*, będącego załącznikiem do Uchwały Nr 1590/11 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2011 roku. Docelowo system monitoringu *Strategii* opierać się będzie na 10 programach strategicznych. Z pakietu opracowywanych 10 dokumentów przyjęta została *Regionalna Strategia Innowacji* oraz projekty innych 8 programów. Trwają jeszcze prace nad przygotowaniem projektu *Subregionalnego Programu Rozwoju na lata 2014–2020*.

Ze względu na fakt, że wciąż równolegle prowadzone są prace nad dokumentami programowymi przygotowującymi województwo do nowej perspektywy 2014–2020, proces ostatecznego zatwierdzenia programów strategicznych został przesunięty w czasie. Dlatego też niniejszy raport przygotowano w oparciu o dane pochodzące z różnych źródeł, będące w posiadaniu departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego oraz wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

Zgodnie z zapisami *Planu Zarządzania* okresowa ocena realizacji działań *Strategii* przeprowadzana jest w cyklu trzyletnim – obecna obejmuje więc lata 2011–2013. Raport przygotowany został w taki sposób, by odpowiadał układowi *Strategii*, tzn. z podziałem na obszary i kierunki. Na początku dokumentu, podobnie jak w *Strategii*, zamieszczona została tabela ze wskaźnikami osiągnięć celu głównego. Natomiast na początku każdego obszaru znajduje się tabela ze wskaźnikami osiągnięć poszczególnych celów strategicznych.

W trakcie sporządzania raportu przeprowadzona została weryfikacja wskaźników, w konsekwencji czego zaproponowane zostały korekty w systemie monitoringu. Polegają one na:

- zamianie źródła pozyskiwania danych z badań incydentalnych na cykliczne,
- w miejscach, w których to możliwe, ujednoczeniu roku bazowego na 2009,
- weryfikacji danych ze względu na wprowadzone korekty w statystyce publicznej,
- uwzględnieniu różnic wynikających z wprowadzenia zmian w obowiązującej klasyfikacji PKD.

Mamy nadzieję, że przedstawiany raport w satysfakcjonujący sposób obrazuje postępy osiągnięte w zakresie realizacji przedsięwzięć zapisanych w *Strategii* i wskazuje obszary, w których efekty nie są jeszcze zbieżne z oczekiwanymi. Dokument ten, wraz z *Raportem o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego 2014*, stanowi najbardziej kompletny i spójny obraz zmian dokonujących się w Małopolsce. Wierzimy, że ta próba oceny stanu wdrażania *Strategii* pozwoli na wypracowanie sprawnego systemu monitoringu w kolejnych latach.

SPIS TREŚCI

CEL GŁÓWNY	9
Wskaźniki osiągnięć	9
OBSZAR 1. GOSPODARKA WIEDZY I AKTYWNOŚCI	11
Wskaźniki osiągnięć	11
1.1. Rozwój kapitału intelektualnego	13
1.2. Budowa infrastruktury regionu wiedzy	15
1.3. Kompleksowe wsparcie nowoczesnych technologii	16
1.4. Rozwój kształcenia zawodowego i wspieranie zatrudnienia	18
1.5. Wzmocnienie i promocja przedsiębiorczości	20
OBSZAR 2. DZIEDZICTWO I PRZEMYSŁY CZASU WOLNEGO	23
Wskaźniki osiągnięć	23
2.1. Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej	24
2.2. Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego	28
2.3. Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego	31
2.4. Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego	34
OBSZAR 3. INFRASTRUKTURA DLA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ	37
Wskaźniki osiągnięć	37
3.1. Kraków nowoczesnym węzłem międzynarodowej sieci transportowej	44
3.2. Wykreowanie subregionalnych węzłów transportowych	45
3.3. Zwiększenie dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie	46
3.4. Wsparcie instrumentów zarządzania zintegrowanymi systemami transportu	46
3.5. Rozwój infrastruktury dla społeczeństwa informacyjnego	47
OBSZAR 4. KRAKOWSKI OBSZAR METROPOLITALNY I INNE REGIONY	50
Wskaźniki osiągnięć	50

OBSZAR 5. ROZWÓJ MIAST I TERENÓW WIEJSKICH	52
Wskaźniki osiągnięć	52
5.1. Rozwój funkcji lokalnych centrów usług publicznych	54
5.2. Rozwój gospodarczy małych i średnich miast oraz terenów wiejskich	54
5.3. Funkcjonalne zarządzanie przestrzenią na poziomie lokalnym	59
OBSZAR 6. BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE, ZDROWOTNE I SPOŁECZNE	64
Wskaźniki osiągnięć	64
6.1. Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystywanie ekologii dla rozwoju Małopolski	66
6.2. Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego: profilaktyka i ochrona zdrowia	72
6.3. Poprawa bezpieczeństwa społecznego: integrująca polityka społeczna	75
6.4. Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym	77
OBSZAR 7. ZARZĄDZANIE ROZWOJEM WOJEWÓDZTWA	80
Wskaźniki osiągnięć	80
7.1. Sprawny system zarządzania strategicznego Województwem	81
7.2. Kształtowanie i rozwój aktywności obywatelskiej oraz wzmacnianie kapitału społecznego ..	84
7.3. Rozwój współpracy terytorialnej	88
7.4. Budowa i promocja marki Małopolska na arenie krajowej oraz międzynarodowej	93

CEL GŁÓWNY

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ

NAZWA WSKAŹNIKA	ŹRÓDŁO	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ POŚREDNIA	WARTOŚĆ SZACUNKOWA
PKB w PPS per capita (%) UE28 = 100	Eurostat	(2008) 49	(2011) 56	(2020) 63
Stopa bezrobocia (%), według BAEL	Eurostat	(2009) 8,0	(2013) 10,9	(2020) 5,9
Odsetek ludności w wieku 25–64 lat z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (%)	Eurostat	(2009) 21,7	(2013) 26,6	(2020) 23,5
Przeciętne dalsze trwanie życia: <ul style="list-style-type: none">• kobiety• mężczyźni	Eurostat	(2008) 80,9 72,9	(2012) 82,1 74,0	(2020) 84,7 76,7
Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych (%): <ul style="list-style-type: none">• rolnictwo• przemysł, w tym budownictwo• usługi	Eurostat	(2009) 15,4 30,3 54,3	(2013) 12,1 31,2 56,7	(2020) 8,1 30,8 61,1

OBSZAR 1

GOSPODARKA WIEDZY I AKTYWNOŚCI

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ

NAZWA WSKAŹNIKA	ŹRÓDŁO	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ POŚREDNIA	WARTOŚĆ SZACUNKOWA
Udział dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w tej grupie wiekowej, według kryterium gęstości zaludnienia (150 os./km ²) Ogółem: <ul style="list-style-type: none">• obszary zurbanizowane• niezurbanizowane¹	GUS	(2009) 53% 66% 39%	(2012) 70% 75% 57%	(2020) 85% 85% 85%
Absolwenci szkół wyższych na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych (% absolwentów szkół wyższych ogółem)	GUS	(2009) 21,7	(2013) 28,9	(2020) 24,8
Nakłady ogółem na B+R w relacji do PKB, w tym ponoszone przez: <ul style="list-style-type: none">• sektor przedsiębiorstw	GUS	(2008) 0,95 0,28	(2012) 1,39 0,52	(2020) 1,83 0,71
Liczba przedsiębiorstw (prowadzących działalność) o liczbie pracujących do 9 osób na 1 000 mieszkańców	GUS	(2009) 44,5	(2012) 48,0	(2020) 56,9
Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym	GUS	(2009) 71,5	(2013) 73,1	(2020) 68,9

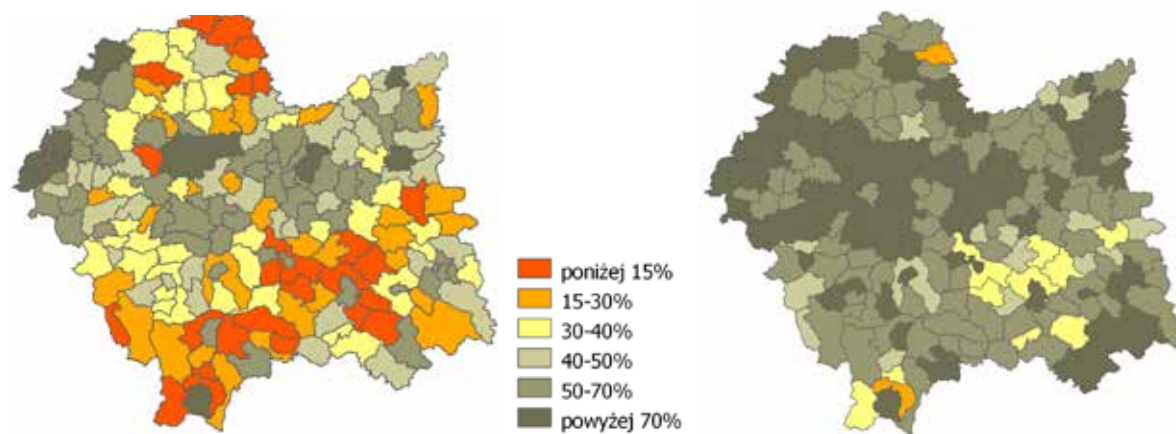
Corocznie odnotowuje się wzrost wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej, który w roku 2013 wyniósł 73,4%², podczas gdy w roku 2008 było to 51,6% (wówczas rozpoczynały się projekty z PO KL). Duże zmiany w tym zakresie zaszły zwłaszcza na terenach wiejskich, gdzie na przestrzeni lat

¹ Przeliczenia wartości dla obszarów zurbanizowanych i niezurbanizowanych dla 2009 roku zostały dokonane ze względu na korekty obliczeń Głównego Urzędu Statystycznego.

² Na podstawie danych GUS, BDL

2008–2013 poziom uczestnictwa dzieci w edukacji przedszkolnej wzrósł niemal dwukrotnie (z 33,6% do 60,1%). Obecnie nie identyfikuje się także gmin, w których mniej niż 15% dzieci w wieku 3–5 lat uczestniczy w zajęciach przedszkolnych, podczas gdy w 2008 roku takich gmin było 24. Skalę zmian ukazano na poniższych mapach.

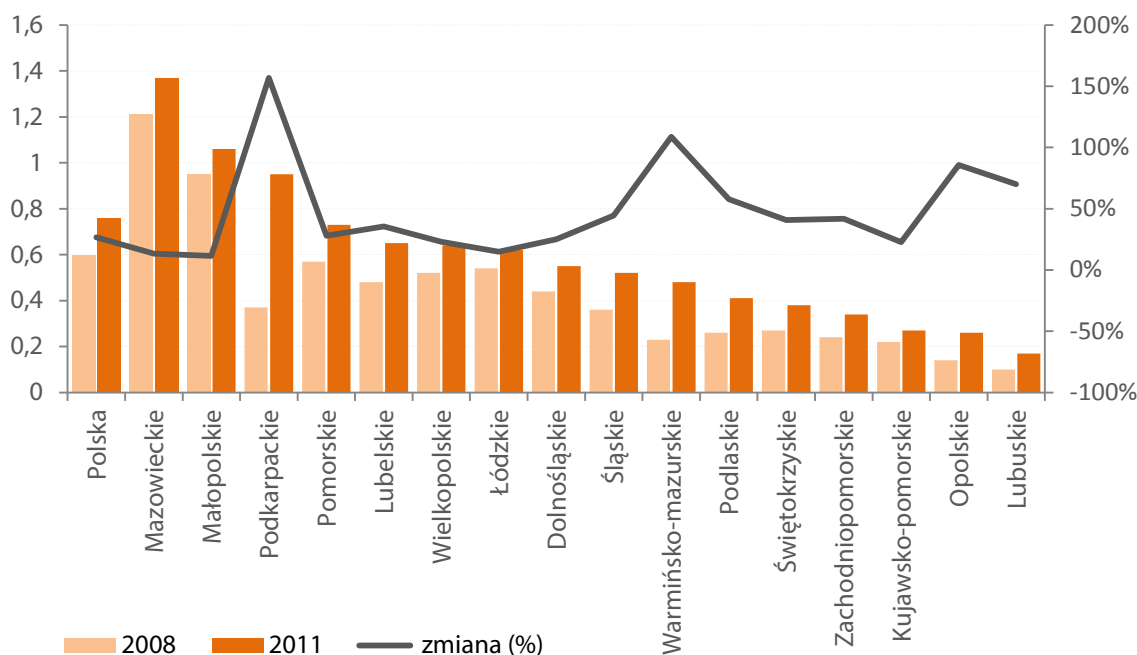
Mapa 1. Wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku 3–5 lat w 2008 i 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych

Systematycznie w ciągu ostatnich kilku lat wzrasta procentowy udział absolwentów szkół wyższych na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych w liczbie absolwentów ogółem (z 21,7% w 2009 roku do 28,9% w 2013 roku). W głównej mierze ten wzrostowy trend uczelnie techniczne zawdzięczają zarówno polityce rządu, zachęcającej młodych ludzi do wybierania kierunków inżynierskich, jak również programom kierunków zamawianych, promujących te mające wpływ na rozwój gospodarczy kraju.

Wykres 1. Nakłady ogółem na B+R w relacji do PKB (%)

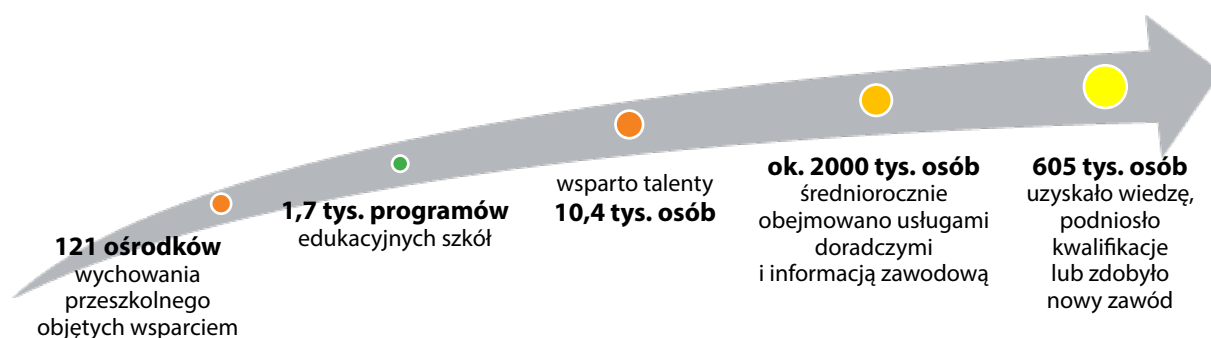

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

W odniesieniu do PKB, nakłady na działalność B+R wzrosły między rokiem 2008 a 2012 z 0,95% do 1,39%. Dzięki temu region zachował pozycję wicelidera w skali kraju. Jest ona jednak zagrożona, gdyż dynamika wzrostu na tle pozostałych regionów jest najniższa.

1.1. Rozwój kapitału intelektualnego

Oferta rozwoju kapitału intelektualnego³ regionu była skierowana do wszystkich Małopolan, począwszy od dzieci w wieku przedszkolnym aż po seniorów. Koncentrowano się na zapewnieniu wysokiej jakości kształcenia. Już od poziomu szkoły podstawowej ofertę tę uzupełniano poradnictwem edukacyjno-zawodowym. Na realizację inicjatyw wspierających rozwój kapitału intelektualnego przeznaczono kwotę 600 mln zł, z czego 80% środków pochodziło z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Wsparcie edukacji przedszkolnej ukierunkowane było na wyrównywanie szans edukacyjnych oraz podnoszenie jakości edukacji i opieki na tym etapie. W ramach PO KL w latach 2011–2013 wspierano 121 ośrodków przedszkolnych⁴.

EFS wspiera proces wyrównywania szans edukacyjnych uczniów małopolskich szkół, w których realizowane są programy odpowiadające kompleksowo na ich zdiagnozowane potrzeby. W latach 2011–2013 uczniowie uczestniczyli zarówno w zajęciach wyrównawczych i specjalistycznych, jak i rozwijających kompetencje i zainteresowania. W tym okresie prowadzono około 1 738 programów edukacyjnych⁵.

Projekty własne województwa koncentrowały się na wspieraniu młodzieży zdolnej poprzez bezpośrednie rozwijanie zainteresowań i uzdolnień, wspieranie stypendiami oraz tworzenie rozwiązań systemowych (należą do nich: *Małopolski Program Stypendialny dla uczniów szczególnie uzdolnionych*, *DiAMEnT – Dostrzec i Aktywizować Możliwości*, *Energię*, *Talenty*, *Małopolska Fundacja Stypendialna „Sapere Auso”*).

³ Kapitał intelektualny w SRWM jest rozumiany szeroko i obejmuje rozwój talentów od poziomu edukacji przedszkolnej, poprzez kształcenie formalne, poradnictwo zawodowe aż do kształcenia ustawicznego osób dorosłych.

⁴ Na wsparcie edukacji przedszkolnej w latach 2008–2013 r. przeznaczono z PO KL ponad 91 mln zł, co pozwoliło objąć wsparciem 144 ośrodki przedszkolne (w tym 87 nowoutworzonych) w 61 gminach Małopolski. W tym czasie zajęciach uczestniczyło ok. 6,6 tys. przedszkolaków.

⁵ Podana wartość obejmuje programy rozwojowe szkół ogólnych oraz programy indywidualizacji nauczania i oceniania. Programy rozwojowe realizowały szkoły podstawowe, gimnazjalne i średnie, programy indywidualizacji nauczania obejmowały szkoły podstawowe.

Wsparcie talentów

10,4 tys. uczniów rozwijających uzdolnienia

W latach 2011–2013 świadczone poradnictwo edukacyjno-zawodowe dla młodzieży – w projektach PO KL (które wystąpiło w ponad połowie projektów realizowanych dla szkół⁶) w ramach targów edukacyjnych *Festiwal Zawodów w Małopolsce* oraz w ramach działań Ochotniczych Hufców Pracy (OHP).

Poradnictwo zawodowe dla młodzieży szkolnej

54 tys. uczniów średniorocznie objętych poradnictwem

Właściwa orientacja zawodowa wspiera proces uczenia się przez całe życie, ułatwia przekwalifikowanie w przypadku potrzeby zmiany pracy, sprzyja utrzymywaniu dłuższej aktywności zawodowej. Poradnictwo zawodowe dla osób dorosłych realizowane było przede wszystkim przez publiczne służby zatrudnienia – Wojewódzki Urząd Pracy (WUP) oraz Powiatowe Urzędy Pracy (PUP).

Poradnictwo i informacja zawodowa dla osób dorosłych

142 tys. osób średniorocznie korzystających z poradnictwa

Jednym z priorytetów samorządu województwa jest wspieranie inicjatyw ukierunkowanych na zwiększenie udziału Małopolan w kształceniu ustawicznym, potwierdzanie i uznawanie kwalifikacji uzyskanych drogą pozaformalną oraz zapewnienie wysokiej jakości oferty szkoleniowej. Działania podejmowane w analizowanym okresie obejmowały podnoszenie kwalifikacji osób pracujących oraz uzupełnianie wykształcenia formalnego.

Wsparcie rozwoju zawodowego mieszkańców Małopolski oraz kadry MŚP

56 tys. osób dorosłych podnaszających kwalifikacje

W celu weryfikacji pod względem jakości firm szkoleniowych uruchomione zostało Centrum Zapewnienia Jakości Kształcenia, które prowadzi audyty firm w oparciu o Małopolskie Standardy Usług Edukacyjno-Szkoleniowych, wypracowane w ramach projektu własnego województwa.

Zapewnienie jakości usług edukacyjno-szkoleniowych

118 firm rozpoczęło proces certyfikacji

Podejmowano również inicjatywy promujące korzyści wynikające z uczenia się przez całe życie (*Małopolski Dzień Uczenia się przez całe życie*, *Edukacyjna Gmina Małopolski*, *Ogólnopolski Tydzień Kariery* oraz serwis www.pociagdokariery.pl), z których co roku korzystało około 66 tys. osób. Realizowane były także działania na rzecz aktywizacji i zwiększania poziomu zaangażowania w uczenie się osób starszych w ramach Uniwersytetów Trzeciego Wieku (UTW), w których uczestniczyło prawie 4 tys. seniorów.

⁶ Programy rozwojowe szkół ogólnych realizowane były w Poddziałaniu 9.1.2 PO KL: Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych.

1.2. Budowa infrastruktury regionu wiedzy

Małopolska należy dziś do regionów wiodących pod względem liczby obiektów nowoczesnej infrastruktury badawczej o dużej skali. Na liście **Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej**, zestawionej w 2011 roku przez MNiSW, znalazły się projekty krakowskich uczelni i jednostek PAN w takich dziedzinach nauki, jak: astronomia i fizyka, zagadnienia interdyscyplinarne, energia, nauki materiałowe i technologie, inteligentne systemy i infrastruktura.

Lata 2011–2013 to kontynuacja infrastrukturalnego boomu inwestycyjnego, trwającego od początku perspektywy budżetowej 2007–2013. Na infrastrukturę badawczą sektora nauki przeznaczono w tym czasie (od 2007), w ramach 23 projektów, blisko 1 245 mln zł (PO IG Działania: 2.1 – 843 mln w ramach 10 projektów, 2.2 – 106 mln w ramach 3 projektów, 5.1 – 49 mln w ramach 5 projektów oraz MRPO 5.1 – 246 mln w ramach 5 projektów)⁷.

W samych latach 2011–2013 rozpoczęto w ramach MRPO realizację takich kluczowych przedsięwzięć jak:

- Małopolskie Laboratorium Budownictwa Energooszczędnego,
- Uniwersyteckie Centrum Medycyny Weterynaryjnej,
- halę maszyn ACK Cyfronet,
- Centrum Energetyki.

Natomiast w latach 2008–2009 wystartowały w ramach PO IG flagowe projekty regionu, realizowane w kolejnych latach, tj.:

- Narodowe Centrum Radioterapii Hadronowej Faza 1, Centrum Cyklotronowe Bronowice,
- Małopolskie Centrum Biotechnologii,
- Narodowe Centrum Promieniowania Elektromagnetycznego.

Ponadto w latach 2011–2013 realizowano szereg inwestycji z zakresu **infrastruktury dydaktycznej** szkolnictwa wyższego. Od 2007 roku były one wspierane na poziomie MRPO, w ramach Poddziałania 1.1, Schemat A⁸, z których dofinansowano 37 projektów wartych niemal 500 mln zł. Dwa największe projekty to rozpoczęte w 2009 roku:

- *Budowa kompleksu Paderevianum II UJ szansą na wzmocnienie potencjału edukacyjnego regionu,*
- *Budowa Centrum Komputerowego (Informatyki) AGH.*

Natomiast tylko w latach 2011–2013 wystartowały 2 projekty realizowane odpowiednio przez Uniwersytet Pedagogiczny i Uniwersytet Papieski Jana Pawła II:

- *Przebudowa, modernizacja i remont auli wraz z wykonaniem sieci LAN,*
- *Modernizacja, z uwzględnieniem potrzeb studentów z niepełnosprawnością.*

Warto wspomnieć też o 4 inwestycjach przeprowadzonych w ramach PO IŚ, Poddziałanie 13.1.⁹ Kosztowały one 112 mln zł i polegały na rozbudowie i modernizacji uczelni wyższych. Za przykładową realizację postuluje projekt pn: *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury dydaktycznej na kierunkach przyrodniczych i ścisłych UJ.*

⁷ PO IG, Działania: 2.1 Rozwój ośrodków o wysokim potencjale badawczym; 2.2 Wsparcie tworzenia wspólnej infrastruktury badawczej jednostek naukowych; 5.1 Wspieranie rozwoju powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym; MRPO, Działanie 5.1 Krakowski Obszar Metropolitalny jako ważny węzeł europejskiej przestrzeni badawczej.

⁸ MRPO 1.1A Rozwój infrastruktury dydaktycznej szkolnictwa wyższego.

⁹ PO IŚ, Działanie 13.1 Infrastruktura szkolnictwa wyższego.

Ponadto, projekty z zakresu infrastruktury szkół wyższych realizowane były także ze środków budżetu państwa oraz uczelni. W Małopolsce od 2001 roku realizowany jest Program Wieloletni *Budowa Kampusu 600-lecia Odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Całość projektu ma wartość 963 mln zł. W ramach Programu w latach 2011–2013 oddano do użytkowania budynek Instytutu Zoologii (2011) oraz budynek Małopolskiego Centrum Biotechnologii (2013).

Tymczasem wsparcie **rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości i parków technologicznych** zagwarantowano w ramach Działań 5.2 i 5.3 PO IG¹⁰, a wartość 4 projektów wyniosła 466 mln zł. W latach 2011–2013 realizowano m.in. następujące przedsięwzięcia w tym zakresie:

- Małopolski Park Technologii Informatycznych,
- Jagielloński Park i Inkubator Technologii – Life Science,

które to instytucje zaczęły już realizować założone cele w zakresie transferu wiedzy i innowacji oraz komercjalizacji badań.

Lata 2011–2013 to **ciągły rozwój instrumentów finansowego wspierania przedsięwzięć innowacyjnych**. W ramach Działań 3.1 i 3.3 PO IG dokonano w regionie 4 interwencji w tym zakresie na kwotę 1,5 mln zł (od 2007 roku 13 wsparć na ponad 31 mln). Ponadto, z finansowanego z Działania 3.2¹¹ PO IG Krajowego Funduszu Kapitałowego dofinansowano 3 założone w Małopolsce fundusze:

- FIZ AN Venture Capital Satus (kapitał 50 mln zł),
- Nomad Management GmbH S.K.A. (40 mln),
- Innovation Nest (40 mln).

Katalizatorem rozwoju infrastruktury regionu wiedzy są **nowoczesne technologie**. Wdrażanie i upowszechnianie w Małopolsce samych tylko ICT, było w ostatnich latach (od 2007) wsparte 145 mln zł – tyle wyniosła wartość 9 projektów dofinansowanych w ramach Działania 2.3 PO IG¹². Ostatnim z tej puli, uruchomionym w 2013 roku przedsięwzięciem, było realizowane przez AGH *Centrum kompetencji w zakresie rozproszonych infrastruktur obliczeniowych typu gridowego*, warte ponad 100 mln zł.

Na wykonanie zadań w ramach omawianego Kierunku 2 w okresie 2012–2013 wyasygnowano z budżetu województwa blisko 3 mln zł.

1.3. Kompleksowe wsparcie nowoczesnych technologii

Na zakres i poprawę jakości kształcenia miały bezpośredni wpływ inwestycje w infrastrukturę zarówno badawczą, jak i dydaktyczną, które zostały przedstawione w Kierunku 1.2 dotyczącym budowy infrastruktury regionu wiedzy. Poza projektami infrastrukturalnymi realizowano też szereg innych projektów ukierunkowanych na proces wsparcia nowoczesnych technologii.

Małopolska od 2008 roku konsekwentnie rozwija **system stypendialny powiązany z badaniami stosowanymi**. Projektem, za pośrednictwem którego przyznawane są stypendia dla doktorantów, których efekty badań mogą być wykorzystane w praktyce przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność na terenie województwa, jest wart 43 mln zł *Doctus – małopolski fundusz stypendialny dla doktorantów*. Wsparcie udzielane jest tu kształcącym się w kierunkach priorytetowych dla rozwoju województwa. W samych latach 2011–2013 z projektu dofinansowano 434 doktorantów na łączną kwotę 20 mln zł.

¹⁰ PO IG, Działania: 5.2 Wspieranie instytucji otoczenia biznesu świadczących proinnowacyjne usługi oraz ich sieci o znaczeniu ponadregionalnym; 5.3 Wspieranie ośrodków innowacyjności.

¹¹ PO IG 3.1 Inicjowanie działalności innowacyjnej; POIG 3.2 Wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka; PO IG 3.3 Tworzenie systemu ułatwiającego inwestowanie w MSP.

¹² PO IG 2.3 Inwestycje związane z tworzeniem infrastruktury informatycznej nauki.

Transfer wiedzy i technologii i sieciowanie współpracy zajmujących się nim instytucji prowadzono w ostatnich latach za pośrednictwem wielu inicjatyw. Najbardziej rozpoznawalną jest dziś realizowany przez Województwo Małopolskie projekt *SPIN – Model transferu innowacji w Małopolsce* (wartość 13,2 mln zł), za pośrednictwem którego wdrażany jest nowatorski model współpracy naukowców z przedsiębiorcami, umożliwiający komercjalizację prowadzonych badań naukowych. Wszystkie podobne realizacje, których powstało od 2007 roku 34 (na kwotę 60 mln zł), dofinansowane są z Poddziałania 8.2.1 PO KL. Kilkanaście z nich, np. *Spin off/spin out – skuteczny transfer wiedzy* (wartość 1,7 mln zł), zorientowanych jest bardziej na **wspieranie zachęt dla przedsiębiorczości akademickiej**.

Wsparcie **prototypowania, wdrożeń, komercjalizacji i ochrony patentowej** było realizowane na obszarze województwa od 2007 roku w ramach Działań 1.1, 1.3 i 1.4 PO IG¹³. Wartość projektów w tym zakresie przekroczyła 510 mln zł i sprowadzała się do 169 przedsięwzięć. W samych latach 2011–2013 kwota ta wynosiła 255 mln zł i została rozdysponowana pomiędzy 76 projektów, w tym 2 największe:

- *Innowacyjne leki onkologiczne oddziaływujące na metabolizm komórek nowotworowych* (Selvita SA),
- *Badania przemysłowe związane z opracowaniem innowacyjnego produktu – kolagenowej osłonki jadalnej* (Fabios SA).

Dodatkowo, **komercjalizacja badań naukowych** stymulowana była za pośrednictwem MRPO. Dzięki Działaniu 2.2, Schemat A¹⁴, przeprowadzono 36 prac badawczych wartych niemal 35 mln zł.

Ostatnich kilka lat to także wysiłki na rzecz wypracowania modelu współpracy przedsiębiorstw z jednostkami badawczo-rozwojowymi i uczelniami podejmowane w kierunku **transferu i absorpcji innowacji oraz nowych technologii**. Bony PARP w wysokości 15 tys. zł, przeznaczone na wdrożenie lub rozwój produktu/technologii, zostały w latach 2011–2013 przyznane 194 mikro- i małym przedsiębiorstwom z regionu (od roku 2009 w Małopolsce przyznano 271 bonów).

Dzięki PO IG oraz MRPO Małopolska dysponowała w ostatnich latach szerokim wachlarzem **mechanizmów inwestycji w praktyczne zastosowanie technologii**. Wdrożenia wyników prac B+R, kredyty technologiczne, inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym i o dużym znaczeniu dla gospodarki to obszary wsparcia PO IG, w których zrealizowano projekty na kwotę 3 678 mln zł, z czego 1 353 mln warte było 69 przedsięwzięć uruchomionych w latach 2011–2013. Wśród największych znalazły się:

- Rozwój centrum badawczo-rozwojowego Delphi Poland SA,
- Utworzenie Centrum badawczo-rozwojowego nowych technologii w Synthos SA.

Projekty inwestycyjne przedsiębiorstw z zakresu B+R wsparte dzięki MRPO, Działaniu 2.2, Schemat B¹⁵, to z kolei zestaw 124 przedsięwzięć, wartych nieco ponad 66 mln.

Prowadzenie prac B+R, nakierowanych m.in. na opracowanie wzorów przemysłowych i użytkowych, to mechanizm, za pomocą którego starano się wesprzeć **komercjalizację małopolskich produktów oraz usług kreatywnych**. W ramach ukierunkowanego m.in. na ten cel Działania 4.2 PO IG¹⁶ zrealizowano od 2007 roku 39 projektów o wartości niemal 237 mln zł, spośród których 25 polegało bezpośrednio na opracowaniu/wdrożeniu wzoru użytkowego/przemysłowego lub całej linii wzorniczej.

Mówiąc o wzorach, warto też odnotować – wpisujący się w temat ochrony własności przemysłowej – wyraźny w ostatnich latach wzrost liczby udzielonych patentów (ze 141 w 2009 roku do 206 w 2013) i praw ochronnych (odpowiednio z 45 do 73).

¹³ PO IG, Działania: 1.1 Wsparcie badań naukowych dla budowy gospodarki opartej na wiedzy; 1.3 Wsparcie projektów B+R na rzecz przedsiębiorców realizowanych przez jednostki naukowe; 1.4 Wsparcie projektów celowych.

¹⁴ MRPO, Działanie 2.2, Schemat A, Projekty badawcze.

¹⁵ MRPO, Działanie 2.2 Schemat B, Projekty inwestycyjne przedsiębiorstw z zakresu B+R.

¹⁶ PO IG, Działanie 4.2 Stymulowanie działalności B+R przedsiębiorstw oraz wsparcie w zakresie wzornictwa przemysłowego.

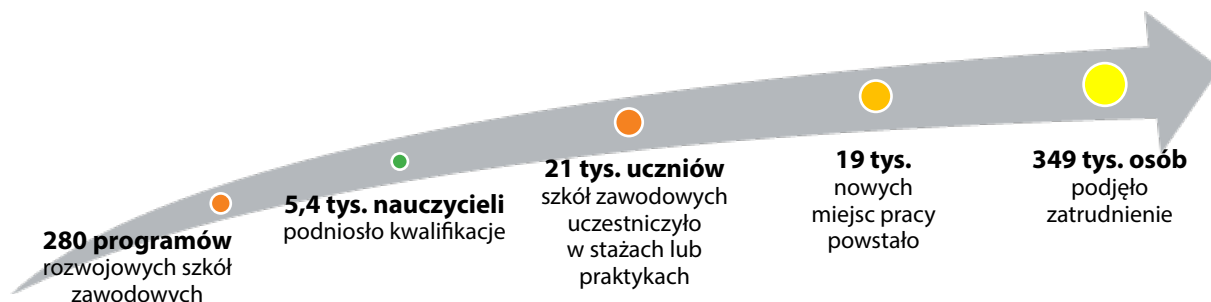
Wieloaspektowe wsparcie nowoczesnych technologii wyraźnie przekłada się na powiększenie kadry zatrudnionej przy ich wytwarzaniu. W Małopolsce, w ciągu 3 lat, wzrost ten był dwukrotny, co lokuje region w połowie stawki województw w aspekcie najbardziej korzystnej zmiany.

Jeśli chodzi o promocję, Małopolska prowadzi szeroko zakrojone działania marketingowe. Region i jego potencjał gospodarczy promowany był m.in. poprzez profesjonalnie przygotowaną kampanię reklamową emitowaną w stacji telewizyjnej CNN, udział w międzynarodowych targach z branży IT i biotechnologii. Od roku 2010 realizowany jest projekt Sieć Centrów Obsługi Inwestorów i Eksporterów, dzięki któremu małopolskie firmy mają szansę dotrzeć ze swoimi rozwiązaniami do odbiorców zagranicznych. W latach 2011–2013 działania Centrum Business i Małopolska (CeBiM) w zakresie promocji gospodarczej, obsługi inwestorów i eksporterów – finansowane z budżetów instytucji partnerskich oraz ze środków unijnych (MRPO, Działania 8.1 i 8.2¹⁷) – opiewały na kwotę 7,7 mln zł.

Na wykonanie zadań w ramach omawianego Kierunku 1.3 w okresie 2012–2013 wyasygnowano z budżetu województwa blisko 14 mln zł.

1.4. Rozwój kształcenia zawodowego i wspieranie zatrudnienia

Strategia postępowania w obszarze rozwoju aktywności zawodowej i rynku pracy koncentrowała się na działaniach zmierzających do modernizacji kształcenia zawodowego oraz wzrostu zatrudnienia. Na realizację inicjatyw wspierających rozwój szkolnictwa zawodowego oraz wsparcie zatrudnienia przeznaczono 1,8 mld zł, z czego 66% środków pochodziło ze środków UE (EFS i EFRR). Drugim istotnym źródłem finansowania był Fundusz Pracy (360 mln zł).

Wspieranie powiązania edukacji z rynkiem pracy stanowi szczególnie ważny obszar w polityce regionu. Województwo Małopolskie przygotowało pakiet działań obejmujący zarówno diagnozę rynku pracy i edukacji¹⁸, jak i modernizację oferty edukacyjnej szkół, doskonalenie kadry pedagogicznej oraz unowocześnienie bazy praktycznej nauki zawodu.

Tworzenie programów rozwojowych szkół ukierunkowanych na modernizację kształcenia zawodowego i dostosowanie jej do potrzeb rynku pracy

60 tys. uczniów uzyskało dodatkowe kwalifikacje i umiejętności

Kluczowymi przedsięwzięciami wspierającymi szkolnictwo zawodowe były projekty: *Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce*¹⁹, obejmujący wsparciem szkoły zawodowe i ich uczniów

¹⁷ MRPO, Działanie 8.1 Promocja Małopolski na arenie międzynarodowej.

¹⁸ Od 2009 roku Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji realizuje badania dotyczące kształcenia zawodowego, w tym: Nauka zawodu. Szkoła czy pracodawca? Raport z badania praktycznej nauki zawodu realizowanej przez małopolskich przedsiębiorców, WUP Kraków, Kraków 2009, oraz cykliczne Badanie losów absolwentów szkół zawodowych.

¹⁹ Projekt jest realizowany w ramach Działania 9.2. PO KL przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego we współpracy z 36 partnerami – publicznymi organami prowadzącymi szkoły oraz podmiotami niepublicznymi. Wartość projektu wynosi 154 mln zł.

w ramach realizowanych programów rozwojowych oraz *Modernizacja systemu doskonalenia kadr szkół zawodowych w Małopolsce*²⁰ – skierowany do kadry pedagogicznej.

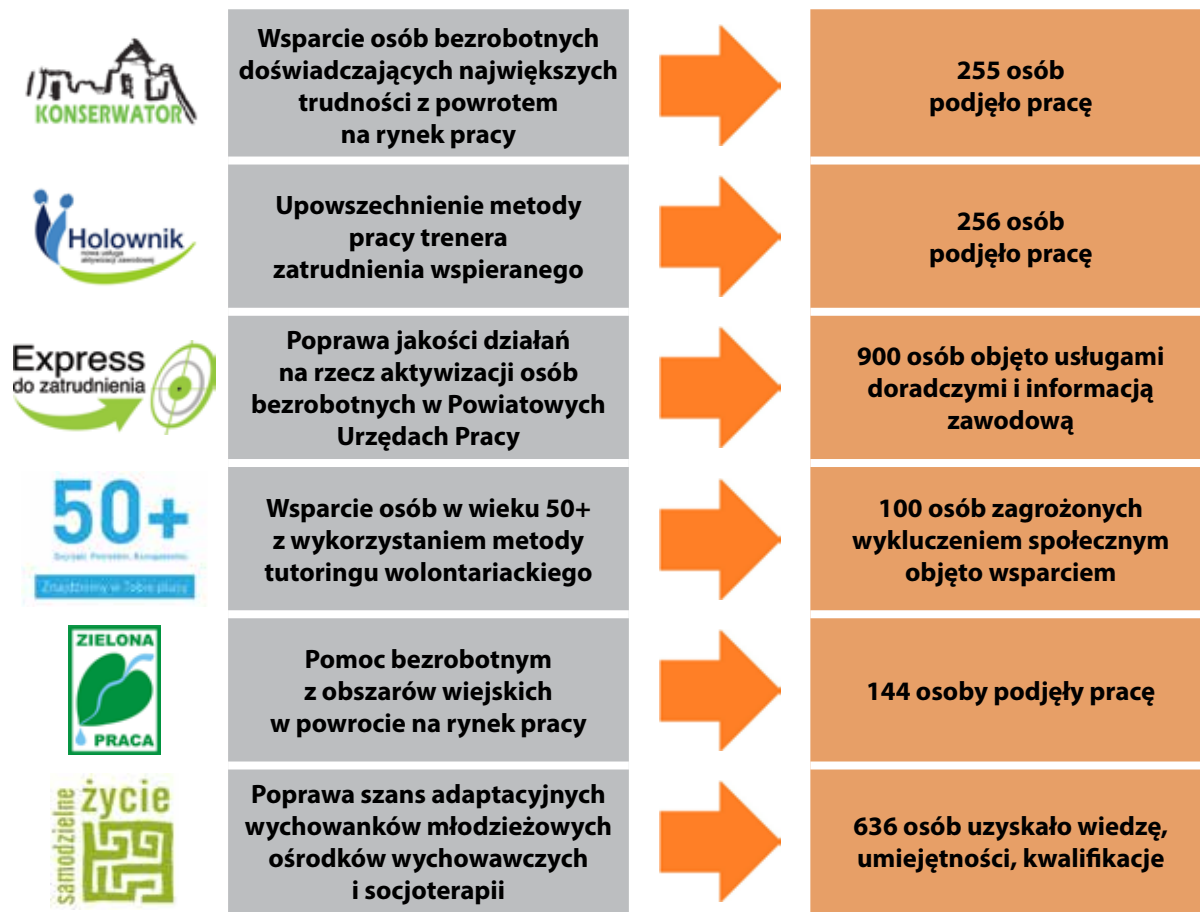
Powiązanie oferty edukacyjnej z potrzebami rynku pracy

35,4 tys. uczniów uczestniczyło w specjalistycznych kursach branżowych

Ponadto, kadra pedagogiczna szkół mogła doskonalić swoje umiejętności informatyczne dzięki projektowi *Doskonalenie zawodowe nauczycieli w dziedzinie wykorzystania technologii informacyjnej*. Równolegle, wykorzystując środki finansowe z EFRR, podjęto interwencję w celu likwidacji zaniechań infrastrukturalnych w obszarze bazy dydaktycznej szkolnictwa zawodowego, wydając na ten cel około 60 mln zł.

Działania podejmowane w Małopolsce w latach 2011–2013 ukierunkowane były także na bezpośrednie wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Objęto nim 177 tys. osób w ramach działań Powiatowych Urzędów Pracy oraz projektów PO KL. W zakresie wspierania zatrudnienia koncentrowano się przede wszystkim na grupach będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. Grupami uznanymi za priorytetowe w tej polityce regionu są: osoby do 25 roku życia, osoby po 50 roku życia, kobiety powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem dziecka oraz niepełnosprawni. Osobom tym udzielano pomocy w poszukiwaniu zatrudnienia, zdobyciu doświadczenia zawodowego, zmianie kwalifikacji czy rozpoczęciu działalności gospodarczej. Samorząd Województwa, mając na uwadze trudną sytuację ww. grup na rynku pracy, realizował również projekty własne, mające na celu aktywizację zawodową i integrację społeczną.

²⁰ Projekt jest realizowany w ramach Działania 9.4. PO KL przez Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli. Wartość projektu wynosi 11,5 mln zł.

Wsparcie zatrudnienia to także tworzenie warunków sprzyjających zakładaniu nowych firm. Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej są jedną z częściej stosowanych form wsparcia osób, które chcą poprawić swoją sytuację na rynku pracy. W okresie 2011–2013 przy wykorzystaniu środków z Funduszu Pracy i Europejskiego Funduszu Społecznego utworzono w Małopolsce 19 tys. miejsc pracy. W ramach środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego firmy mogły dofinansować inwestycje w rozwój oraz zatrudniać dodatkowe osoby.

Wzmocnieniu potencjału regionu w obszarze zasobów kapitału intelektualnego ma służyć powiązanie wyborów edukacyjnych na każdym etapie życia z potrzebami rynku pracy.

1.5. Wzmocnienie i promocja przedsiębiorczości

Jednym z działań, które w myśl SRWM ma stymulować przedsiębiorczość, jest rozwój oferty oraz **poprawa dostępności firm do zwrotnych instrumentów finansowania**. Projekty założycielskie i dokapitalizowujące fundusze poręczeniowe i kredytowe wystartowały w latach 2009–2010, a ich budżet opiewał na blisko 180 mln zł. W tym czasie w ramach Działania 2.1 Schemat D²¹, MRPO uruchomiono 30 inicjatyw, w tym m.in.:

- *Fundusz Poręczeń Kredytowych Małopolskie Inwestycje,*
- *Fundusz Pożyczkowy Nowe inwestycje w Małopolsce.*

Do końca 2013 roku podmioty dofinansowane z MRPO udzieliły 1 366 pożyczek i poręczeń na łączną kwotę 134 mln zł.

Tymczasem środki na **bezpośrednie wsparcie inwestycji w MŚP** dostępne były w MRPO w ramach Działania 2.1, Schemat A. Od uruchomienia programu do końca 2013 roku realizowanych było 1 486 projektów o łącznej wartości 1 850 mln zł.

Rozwój **sieci instytucji otoczenia biznesu (IOB)**, której zadaniem jest budowanie odpowiedniej płaszczyzny dialogu i współpracy pomiędzy głównymi uczestnikami systemu innowacji, był od kilku lat wspierany za pośrednictwem dotacji z MRPO. W ramach Działania 2.1, Schemat C²², udzielono ich 6 podmiotom realizującym projekty rozwojowe na kwotę 3,5 mln zł. Pomoc uzyskała m.in. Sądecka Agencja Rozwoju Regionalnego i Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej.

Poza tradycyjną, region konsekwentnie wzmacnia też **przedsiębiorczość społeczną**. W ramach Poddziałania 7.2.2 PO KL²³ od 2007 roku wsparto w tym zakresie 20 projektów wartych ponad 48 mln zł. Największym z nich jest realizowana przez ROPS w Krakowie Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej. Dzięki projektom w ostatnich latach skokowo wzrosła liczba nowo powstałych spółdzielni socjalnych (60 od 2011 roku). Środki finansowe przeznaczone na system bezzwrotnego wsparcia finansowego na założenie/przystąpienie/zatrudnienie w spółdzielniach socjalnych wyniosły w latach 2011–2013 niemal 7 mln zł. Z badań prowadzonych przez ROPS wynika, że tworzą one stabilne miejsca pracy.

Małopolska, na terenie której działa 17 aktywnych klastrów, konsekwentnie dąży do budowy **modelu wsparcia powiązań kooperacyjnych**. Realizację tego zamierzenia wzmacniało w ostatnich latach 8 przedsięwzięć wspieranych z Działania 2.1, Schemat B, MRPO²⁴. Ich wartość zamknęła się w 12 mln zł, z czego nieco ponad połowę kosztowały 4 projekty uruchomione w latach 2011–2013.

21 MRPO 2.1 D Wsparcie funduszy zwrotnych, przeznaczonych dla przedsiębiorstw.

22 MRPO 2.1 C Dotacje dla instytucji otoczenia biznesu.

23 PO KL 2.2 Wsparcie ekonomii społecznej.

24 MRPO 2.1 B Wspólne przedsięwzięcia i tworzenie powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorstwami, w tym tworzenie klastrów.

Siedzibę w Małopolsce ma też 5 powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym, wspartych w ramach PO IG, Działanie 5.1²⁵. Wszystkie one zaczęły powstawać w latach 2011–2013 i są obecnie na wczesnym etapie rozwoju. Spośród projektów, wartych w sumie prawie 50 mln zł, warto wymienić:

- *Fazę rozwoju powiązań kooperacyjnych Klastra Innowacyjne Odlewnictwo,*
- *Wczesną fazę rozwoju Małopolskiego Klastra Turystycznego – Beskid.*

Wspomniana już unikatowa w skali kraju inicjatywa CeBiM jednoczy działania MARR, Województwa Małopolskiego, KPT i Małopolskich Parków Przemysłowych. Działający na rzecz profesjonalnej obsługi inwestorów i eksporterów oraz promocji gospodarczej Małopolski CeBiM obsłużył w latach 2011–2013 353 zapytania inwestorów, przygotował i zaktualizował szereg raportów i opracowań dotyczących najważniejszych zagadnień ekonomicznych i społecznych w regionie, a jednocześnie prowadził bazę ofert nieruchomości, w powiązaniu z którą przeprowadził konkurs *Grunt na Medal*.

Jednym z efektów działań CeBiM było zajęcie przez Małopolskę pierwszego miejsca wśród regionów Europy Wschodniej ze względu na realizowaną strategię przyciągania BIZ. Pozwoliło to regionowi znaleźć się na 17 miejscu w gronie regionów europejskich.

Coraz donioślejszym elementem współcześnie pojmowanej nowoczesnej przedsiębiorczości jest jej społeczna odpowiedzialność. W 2011 roku CSR²⁶ był promowany jako temat organizowanego przez Małopolskie Obserwatorium Gospodarki seminarium, w czasie którego zrealizowano panel dyskusyjny *Bariery i potencjalne szanse rozwoju CSR w MŚP*. Natomiast w 2012 roku Województwo opublikowało raport badawczy *CSR w Małopolsce*²⁷, w którym przedstawiono znajomość pojęć oraz aktywności (w postaci 17 dobrych praktyk) na polach związanych z CSR wśród przedsiębiorstw. Badania ujawniły słabą znajomość terminu CSR (zaledwie 11% zaznajomionych z nim firm), a jako najpoważniejszy problem z punktu widzenia rozwoju regionu wykazały brak poczucia przynależności i odpowiedzialności za lokalną wspólnotę.

Na wykonanie zadań w ramach omawianego Kierunku 5 w okresie 2012–2013 wyasygnowano z budżetu Województwa Małopolskiego blisko 45 mln zł.

Wnioski i rekomendacje

Odnotowany w ostatnich latach wzrost regionalnego wskaźnika nakładów na B+R był pochodną głównie wzrostu nakładów publicznych, które dominują nad wydatkami ponoszonymi przez podmioty prywatne. Jednocześnie w sektorze przedsiębiorstw nakłady na działalność B+R częściej ponoszą duże przedsiębiorstwa niż – dominujące w strukturze podmiotów gospodarczych – firmy z sektora MŚP. W najbliższych latach należałoby więc zintensyfikować wysiłki zmierzające do wdrożenia skutecznych zachęt dla mikro-, małych i średnich firm w celu zwiększenia aktywności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej w tym segmencie przedsiębiorstw.

Wobec sporych nakładów poniesionych już w regionie na wsparcie ośrodków innowacji warto w przyszłości uważnie podejmować decyzje o wspieraniu kolejnych regionalnych IOB. Według badań ewaluacyjnych systemu innowacji przeprowadzonych na zlecenie Województwa, pod koniec 2012 roku poziom nasycenia tego typu instytucji jest już wystarczający. Co więcej IOB mają wysoki stopień absorpcji środków unijnych, jednak efekty w wielu przypadkach nie przystają do oczekiwań.

²⁵ PO IG 5.1 Wspieranie rozwoju powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym.

²⁶ CSR (Corporate Social Responsibility) – społeczna odpowiedzialność biznesu (przedsiębiorstw).

²⁷ Opracowanie dostępne pod adresem http://www.gospodarka.obserwatoria.malopolska.pl/Files.mvc/521/CSR_web.pdf.

Należy kontynuować działania mające na celu upowszechnienie edukacji przedszkolnej w regionie, skupiając się w pierwszej kolejności na obszarach o najwyższym poziomie zapotrzebowania na placówki wychowania przedszkolnego.

Należy nadal wspierać kształcenie ustawiczne osób dorosłych, jednak przy zmianie systemu finansowania kształcenia na podmiotowy, gdzie wybór oferty szkoleniowej będzie zależał od pracownika lub pracodawcy. Mechanizm podmiotowego finansowania szkoleń pozwala dobrać ofertę szkoleniową odpowiedniej jakości, adekwatną do potrzeb odbiorców oraz korzystnie wpływającą na konkurencję między usługodawcami. Jednocześnie zwiększa zaangażowanie i motywację przedsiębiorców do inwestowania w kadry, a dorosłych motywuje do rozwoju zawodowego.

Wybory edukacyjne i zawodowe powinny mieć wsparcie w profesjonalnym doradztwie. Warto kontynuować i rozwijać dotychczas podjęte inicjatywy na rzecz upowszechnienia poradnictwa edukacyjno-zawodowego dla młodzieży i dorosłych.

W zakresie wspierania szkolnictwa zawodowego należy skoncentrować się na zapewnieniu jakości kształcenia w określonych grupach zawodowych. Planowane utworzenie sieci Centrów Kompetencji Zawodowych²⁸ w subregionach, z uwzględnieniem przestrzegania zasady specjalizacji branżowej, pozwoli na stworzenie profesjonalnej oferty edukacyjnej w regionie, opartej na wysoko wykwalifikowanej kadrze oraz nowoczesnej bazie technodydaktycznej.

Konieczna jest też kontynuacja działań związanych z budowaniem współpracy pomiędzy szkołami wyższymi i ponadgimnazjalnymi. Realizacja zajęć edukacyjnych prowadzonych w ramach przedsięwzięcia Małopolska Chmura Edukacyjna umożliwi uczniom szkół zawodowych rozwijanie kompetencji kluczowych i cyfrowych w ramach obszarów tematycznych związanych z kształceniem technicznym.

Istnieje potrzeba dalszego koncentrowania się na grupach będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. Jednak akcent powinien zostać przesunięty na niedopuszczenie do wypadania z rynku ze względu na wiek, sytuację osobistą czy niepełnosprawność. Działania ukierunkowane na profilaktykę (właściwe zarządzanie wiekiem i kompetencjami pracowników) powinny być wprowadzane do wewnątrz firm. Oznacza to konieczność poszukiwania nowych rozwiązań optymalnego wykorzystania potencjału i doświadczenia zawodowego pracowników.

Kluczowym czynnikiem warunkującym efektywne prowadzenie polityki rozwoju regionu jest wiedza o zachodzących w nim procesach społecznych i gospodarczych. Należy kontynuować diagnozowanie sytuacji na rynku pracy i w edukacji celem dostarczenia wiedzy koniecznej do planowania strategicznego oraz planowania interwencji ze środków publicznych.

Mimo powodzenia regionalnej polityki w obszarze ekonomii społecznej, wydaje się, że nadal warto promować i nagradzać działania w obszarze CSR podnoszące zaufanie społeczne i etos przedsiębiorczości w gronie tradycyjnych firm. Z kolei w obszarze III sektora warto kontynuować wypracowany model kompleksowego wsparcia dla nowo powstających przedsiębiorstw społecznych, dodatkowo rozbudowany o funkcję subregionalnych inkubatorów, a także kłaść większy nacisk na wsparcie biznesowe istniejących przedsiębiorstw społecznych.

Opracowanie: Małgorzata Czerska, Tomasz Kwiatkowski,
Katarzyna Marchewka-Chwaja, Monika Wadowska,
Zespół Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej
w Krakowie

²⁸ W ramach działań Centrów planowane jest m.in.: prowadzenie kursów i szkoleń związanych z nabywaniem dodatkowych kwalifikacji przez uczniów (w systemie formalnym i pozaformalnym) oraz z doksztalaniem się i przekwalifikowywaniem się osób dorosłych; doradztwo zawodowe oraz orientacja zawodowa (przygotowanie uczniów do efektywnego poszukiwania pracy, możliwość korzystania z usług doradcy zawodowego); realizowanie ścisłej współpracy z przedsiębiorcami (staże i praktyki); doksztalanie nauczycieli, w tym nauczycieli praktycznej nauki zawodu; rozwój współpracy szkół zawodowych z uczelniami wyższymi, kształcącymi na poziomie zawodowym (poziom licencjatu i inżyniera), budowanie systemu szkół patronackich we współpracy z uczelniami wyższymi; powiązanie współpracy Centrów z państwowymi uczelniami zawodowymi.

OBSZAR 2

DZIEDZICTWO I PRZEMYSŁY CZASU WOLNEGO

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ

NAZWA WSKAŹNIKA	ŹRÓDŁO	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ POŚREDNIA	WARTOŚĆ SZACUNKOWA
Pracujący (faktyczne miejsca pracy) wg sekcji, PKD 2007 Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) ¹	GUS	(2009) 30 651	(2012) 29 891	(2020) 35 899
Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach zakwaterowania zbiorowego (w tys. osób):		(2009) 2 720,6	(2013) 3 567,5	(2020) 3 793,7
• w tym turyści zagraniczni	GUS	810,5	1 180,9	1 376,8
• w tym w Krakowie		1 340,4	1 902,0	1 652,2
Korzystający z obiektów kultury:		(2009)	(2013)	(2020)
• biblioteki publiczne (czytelnice na 1 000 mieszkańców)		203	200	192
• teatry i instytucje muzyczne (widzowie na 1000 mieszkańców)	GUS	317	270	423
• kina (widzowie na 1 000 mieszkańców)		1 081	839	1 277
• muzea (odwiedzający na 1 000 mieszkańców)		1 832	2 287	3 167
Wartość dodana brutto wg sekcji PKD 2007 Sekcja I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (w mln zł) ²	GUS	(2009) 1 567	(2011) 1 661	(2020) 2 628

¹ Ze względu zarówno na specyfikę województwa, jak i zakres umieszczanych w BDL danych, proponuje się zmianę zakresu podmiotowego w Sekcji I, uwzględniając również jednostki o liczbie pracujących poniżej 9 osób – w przyjętym w *Strategii* wskaźniku uwzględniono jedynie podmioty o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

² Proponuje się usunięcie wskaźnika w brzmieniu: Wartość dodana brutto wg sekcji PKD 2004 Sekcja H Hotele i restauracje, gdyż w związku ze zmianą Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) dane dotyczące sekcji H wyróżnionej w PKD 2004 nie są możliwe do

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze jest strategicznym zasobem Małopolski, a sektor kultury stanowi jeden z głównych obszarów decydujących o jej przewadze konkurencyjnej³. W regionie znajduje się najwięcej w Polsce (14⁴ z 29 w kraju) zespołów obiektów chronionych jako światowe dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze UNESCO oraz 5⁵ zespołów zabytków uznanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii. Na koniec 2013 roku z liczby 47 400 obiektów zabytków nieruchomości, wpisanych do małopolskiej ewidencji zabytków, do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomości wpisanych było 5 079 obiektów. Wojewódzki rejestr zabytków ruchomych obejmował 31 479 obiektów⁶. Obok bogactwa krajobrazu i kultury materialnej Małopolska wyróżnia się niezwykłą różnorodnością kultury niematerialnej, której elementy stały się znakami rozpoznawczymi kultury polskiej.

Ponieważ ochrona dziedzictwa to nie tylko jego fizyczne zachowanie, ale także jego upowszechnianie (tylko uświadomiona wartość dziedzictwa przekłada się na wykorzystanie tego potencjału w rozwoju społeczno-gospodarczym), w działaniach mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego kluczową rolę odgrywają instytucje kultury. Poprzez zapewnienie dostępu do rozmaitych form ekspresji kulturalnej wpływają one na kształtowanie postaw i kompetencji kluczowych w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i kreatywności. W 2013 roku Małopolska zajmowała 1 miejsce w kraju pod względem liczby muzeów (119 instytucji; ex aequo z Mazowszem) oraz domów i ośrodków kultury (430), galerii (66); 2 miejsce pod względem liczby teatrów i instytucji muzycznych (18 instytucji, ex aequo ze Śląskiem) oraz 3 miejsce pod względem liczby bibliotek (955) oraz kin (49).⁷ Liczba instytucji kultury w regionie utrzymuje się na porównywalnym poziomie: w latach 2011–2013 wynosiła odpowiednio: 1 643, 1 638 i 1 637 instytucji.

Niezwykłe bogactwo regionu (dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze) sprawia, że Małopolska jest jedną z najbardziej popularnych destynacji w kraju, z utrzymującą się od wielu lat stałą tendencją wzrostową w ruchu turystycznym. W 2013 roku Małopolskę odwiedziło ponad 12,6 miliona gości, a ich szacunkowe wydatki wyniosły blisko 10,5 mld zł. W okresie 2011–2013 zaplecze turystyczne Małopolski zostało znacząco wzmocnione. W regionie działa 460 obiektów hotelarskich (wzrost o 6% w stosunku do 2011 roku) i 466 Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych (wzrost o 15% w stosunku do 2011 roku).

2.1. Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej

Rezultatem zaplanowanych oraz realizowanych w ramach tego kierunku działań powinno być zachowanie ciągłości i twórczy rozwój dziedzictwa oraz włączanie go w obieg gospodarczy i wykorzystanie jego zasobów dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i kreatywności.

O potencjalne Małopolski stanowi zróżnicowanie i bogactwo krajobrazowo-przyrodnicze, historycznie ukształtowany ład przestrzenny, tradycyjne zespoły osadnicze, często o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi. W działaniach związanych z waloryzacją przestrzeni kluczową rolę odgrywają prawidłowo przeprowadzane, wieloaspektowe i kompleksowe procesy **rewitalizacji**. W ramach MRPO 2007–2013, Działanie 6.1. Rozwój Miast, Schemat A. Projekty realizowane wyłącznie w ramach

pozyskania przy obowiązującej obecnie PKD 2007. Proponuje się zastąpienie Sekcji H z PKD 2004 obowiązującą PKD 2007 Sekcją I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi.

³ *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020*, s. 99.

⁴ Liczba wpisów na Listę UNESCO (14 wpisów z kraju, z czego 6 z Małopolski) nie jest równa liczbie miejsc wpisanych na Listę (przykładowo z terenu Małopolski w ramach 3 wpisów ujęto: 2 kopalnie, zamek, 4 kościoły drewniane, 4 cerkwie). Małopolskie miejsca UNESCO: 1. Historyczne centrum Krakowa, 2. Kopalnia soli w Wieliczce, 3. Zamek Żupny w Wieliczce, 4. Kopalnia soli w Bochni, 5. Auschwitz-Birkenau, niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady, 6. Zespół klasztorno-pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej, 7–10. Cztery kościoły drewniane: pw. św. Michała Archanioła w Binarowej, pw. św. Michała Archanioła w Dębnie Podhalańskim, pw. św. Leonarda w Lipnicy Murowanej, pw. św. Filipa i Jakuba w Sękowej, 11–14. Cztery drewniane cerkwie: pw. św. Paraskewy w Kwiatoniu, pw. św. Michała Archanioła w Brunarach Wyżnych, pw. św. Jakuba w Powroźniku, pw. Opieki Bogurodzicy w Owczarach.

⁵ Historyczne centrum Krakowa, Kopalnia soli w Wieliczce, Kopalnia soli w Bochni, Zespół klasztorno-pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej, pole bitwy pod Raławicami.

⁶ Dane Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie.

⁷ *Działalność instytucji kultury w Polsce w 2013 roku*, informacja sygnałna Głównego Urzędu Statystycznego, s. 2.

programów rewitalizacji, 52 spośród 61 małopolskich miast przygotowało Lokalne Programy Rewitalizacji (łącznie wartość złożonych projektów przekraczała 1,6 mld zł). Kwotą 235,35 mln zł dofinansowano 47 projektów o łącznej wartości 429,84 mln zł. W ramach Działania 6.2. Rozwój obszarów wiejskich, Schemat A. Odnowa centrów wsi, złożono 116 wniosków, których całkowita wartość przekroczyła 256 mln zł. Kwotą 44,72 mln zł dofinansowano 29 projektów o łącznej wartości 66,34 mln zł. Przegląd projektów rewitalizacyjnych ujawnił, że działania te skupiają się przede wszystkim na inwestycjach, brakuje natomiast oferty działań realizowanych w warstwie społeczno-gospodarczej, ukierunkowanych na współpracę ze społecznością lokalną. Zostało to zauważone i uwzględnione w założeniach programowych dla nowej perspektywy finansowej (2014–2020).

Na potrzeby diagnozy stanu obiektów zabytkowych w regionie, w 2013 roku zweryfikowana została, opracowana w 2010 roku, **lista obiektów szczególnie zagrożonych**. W latach 2011–2013 cztery obiekty ujęte na tej liście zostały zabezpieczone i wyremontowane: dwór w Hucisku, bocznicza kolejowa do dawnego Polskiego Monopolu Tytoniowego i baraków przy ulicy Leszczyńskiej w Oświęcimiu, Brama Zwierzyniecka do dawnego zwierzynca Potockich w Tenczynku oraz wyposażenie kościoła pw. podwyższenia Krzyża Świętego w Płazie. Obecnie lista obejmuje 29 zabytków⁸.

Jednostki samorządu terytorialnego zobowiązane są do sporządzenia **programów opieki nad zabytkami**⁹. W latach 2011–2013 był tworzony i wdrażany *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2010–2013* wraz z jego kontynuacją na lata 2014–2017. Obserwuje się także wzrost aktywności gmin w zakresie wprowadzania regulacji dotyczących ochrony dziedzictwa: w latach 2010–2013 przyjętych zostało ponad 68% ogólnej liczby programów opieki nad zabytkami w regionie¹⁰.

W latach 2011–2013 do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomości wpisano 146 obiektów¹¹, do wojewódzkiego rejestru zabytków ruchomych – 1 748 obiektów¹². Znaczna część wniosków o wpisanie obiektów do wojewódzkiego rejestru zabytków jest wynikiem ubiegania się właścicieli zabytków o finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich z funduszy publicznych, w programach, w których koniecznym do spełnienia wymogiem formalnym jest wpis obiektu do rejestru zabytków.

Priorytetowym wyzwaniem jest **digitalizacja** zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego): konsekwentne, spójne i podjęte na szeroką skalę dokumentowanie i zachowywanie tych zasobów oraz ich szerokie udostępnianie. Przykładem są projekty wspierane w ramach rządowego Programu Wieloletniego Kultura+ (Priorytet Digitalizacja) oraz środków europejskich, m.in.: trwający od 2010 do 2013 roku projekt *Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa* (wartość projektu: 6,04 mln zł, w tym dofinansowanie PO IŚ: 5,14 mln zł), kontynuowany przy wsparciu MRPO 2007–2013 (jako projekt *Bezpieczne i kompleksowe udostępnianie zbiorów Uniwersytetu Jagiellońskiego w Internecie*); realizowany od 2011 roku projekt *Cyfrowe dziedzictwo kulturowe – stworzenie platformy digitalizacji zbiorów muzealnych w regionie* (wartość projektu: 3,95 mln zł, w tym dofinansowanie MRPO: 2,37 mln zł) czy uruchomiony w 2013 roku portal *Wirtualne Muzea Małopolski* (wartość projektu: 9,94 mln zł, w tym dofinansowanie MRPO: 7,94 mln zł). Efektem tego projektu, oprócz portalu gromadzącego i upowszechniającego zdigitalizowane zbiory małopolskich muzeów, było stworzenie Regionalnej Pracowni Digitalizacji, która (dzięki dofinansowaniu z Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+, Priorytet Digitalizacja) kontynuuje działalność w ramach projektu *Wirtualne Muzea Małopolski Plus*.

⁸ Stan na 30.06.2013 r., [za:] *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014–2017*, pkt 3.3.

⁹ Art. 21. Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

¹⁰ [za:] *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014–2017*, pkt 3.1.

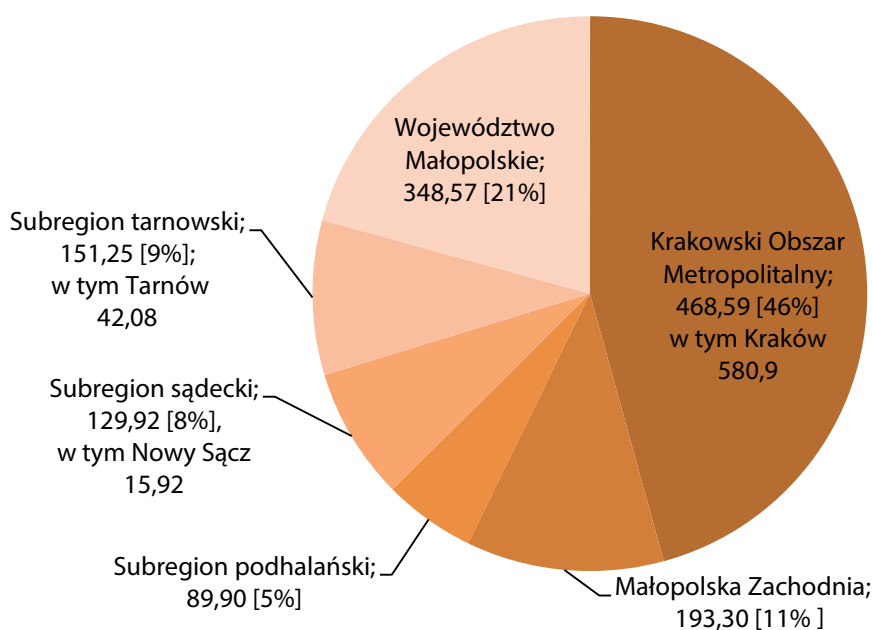
¹¹ W latach 2011–2013 do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomości wpisano m.in.: budynek dawnej szkoły w Kacwinie, dawne piwnice winne we Frydmanie, układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. nowego miasta wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem i Polami Kazimierzowskimi w Krakowie, otoczenie dworu w Ruszczy, dwór w Przybradzu i cmentarz żydowski w Krzykawce, Dom Zdrojowy w Żegiestowie, [za:] *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014–2017*, pkt 2.1.1.

¹² W latach 2011–2013 do wojewódzkiego rejestru zabytków ruchomych wpisano m.in.: wyposażenie cerkwi prawosławnej pw. św. Apostoła Łukasza w Kunkowej (w sumie 95 obiektów), zespół starodruków cerkiewnych z XVII–XVIII wieku (20 obiektów) ze zbiorów Diecezjalnego Ośrodka Kultury Prawosławnej ELPIS w Gorlicach, wyposażenie kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Książnicach Wielkich (89 pozycji), wystrój cerkwi pw. Opieki NMP w Wołowcu (64 pozycje), wyposażenie kościoła i klasztoru Karmelitów Bosych w Krakowie (127 pozycji), wyposażenie kościoła pw. Znalezienia Krzyża Świętego w Dobranowicach (43 obiekty), wyposażenie cerkwi prawosławnej pw. św. Apostoła Łukasza w Leszczynach (64 obiekty), [za:] *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014–2017*, pkt 2.1.2.

Samorząd województwa małopolskiego od początku istnienia udziela dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane prowadzone przy zabytkach i, w stosunku do innych samorządów regionalnych, przeznacza na ten cel jedne z najwyższych kwot w kraju.¹³ W latach 2011–2013 w ramach konkursu pn. *Ochrona zabytków Małopolski* dofinansowano 371 projektów (na 499 złożonych ofert), przeznaczając na ten cel 10,58 mln zł. Najbardziej aktywne w pozyskiwaniu środków są podmioty z powiatu gorlickiego, nowosądeckiego, tarnowskiego, bocheńskiego, brzeskiego (powyżej 30 złożonych ofert w latach 2011–2013). Najmniej ofert (poniżej 5 w latach 2011–2013) złożyły organizacje mające swoją siedzibę w Tarnowie oraz w powiatach tatrzańskim i suskim.

Nakłady na kulturę stanowią corocznie znaczącą część budżetów jednostek samorządu terytorialnego w regionie. W analizowanym okresie wartość wydatków ogółem w dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego wzrosła z 546,49 mln zł w 2011 roku do 592,36 mln zł w 2013 roku; spadła natomiast wartość wydatków w rozdziale 92120 – Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami¹⁴ z 42,31 mln zł w 2011 roku do 24,14 mln zł w 2013 roku. Najwięcej środków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego przeznacza miasto Kraków (w okresie 2011–2013: 580,98 mln zł) oraz samorząd województwa małopolskiego (348,57 mln zł).

Wykres 2. Wydatki małopolskich jednostek samorządu terytorialnego w latach 2011–2013 w dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Środki na ochronę i opiekę nad zabytkami pozyskiwano z **budżetu państwa**, w tym z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – 17,6 mln zł¹⁵ (przy wsparciu których w latach 2011–2013 realizowano m.in. prace remontowe w: Opactwie św. Wojciecha Mniszek Benedyktynek w Staniątkach, kościele pw. Stygmatów św. Franciszka w klasztorze oo. Bernardynów w Alwerni, kościele pw. św. Michała Archanioła w Binarowej, kościele pw. św. Elżbiety Węgierskiej

¹³ [Za:] *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014–2017*, pkt 3.4.1.3.

¹⁴ Wydatki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami obejmowały środki przeznaczane na zabezpieczenia i remonty zabytkowych własności, będących w posiadaniu jednostek samorządu terytorialnego, oraz na udzielanie dotacji właścicielom zabytków podejmującym prace przy obiektach.

¹⁵ Dane za lata 2011–2013, [za:] *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014–2017*, pkt 3.4.2.2.

w Trybszu), Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków – 16,6 mln zł¹⁶ (w latach 2011–2013 dofinansowano m.in. remont: kościoła pw. Matki Bożej Królowej, d. cerkwi greckokatolickiej, w Kwiatoniu, kościoła pw. Krzyża Świętego w Iwkowej, kościoła pw. Wniebowzięcia N.M.P. w Hebdowie, kościoła pw. św. Bartłomieja Apostoła w Jerzmanowicach), Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa – 124,7 mln zł¹⁷ (w latach 2011–2013 SKOZK wspierał remonty m.in. katedry i przyległych obiektów kościelnych na Wawelu, Sukiennic, Collegium Maius i Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego, pałacu Krzysztofory, synagogi Tempel, kościoła Świętej Trójcy i klasztoru Dominikanów w Krakowie, opactwa Benedyktynów w Tyńcu, zespołu klasztornego Paulinów na Skałce¹⁸).

Znaczące były środki pozyskane na kulturę oraz ochronę i opiekę nad zabytkami w regionie z **programów europejskich**. Dzięki nim możliwa była realizacja wielu poważnych przedsięwzięć, łączących ochronę dziedzictwa kulturowego z działaniami na rzecz podniesienia jakości usług i rozwoju infrastruktury kultury w regionie. W 2011 roku w Krakowie otwarto Muzeum Sztuki Współczesnej (wartość prac: 75,02 mln zł, dofinansowanie MRPO: 35,7 mln zł) oraz zakończono rewaloryzację i adaptację zabytkowego budynku Muzeum Armii Krajowej (wartość prac: 29,34 mln zł, dofinansowanie MRPO: 24,64 mln zł). W Zakopanem, w zabytkowej willi Oksza otwarto Galerię Sztuki XX wieku (wartość prac: 4,99 mln zł, dofinansowanie MRPO: 3,57 mln zł). W 2012 roku w Kopalni soli w Wieliczce uruchomiono nową trasę turystyczną Szlaki Nowej Przygody (wartość prac: 55,93 mln zł, dofinansowanie PO IG: 18,1 mln zł). Zakończono pierwszy etap remontu i modernizacji Muzeum Książąt Czartoryskich (wartość całego projektu: 18,99 mln zł, dofinansowanie NMF: 16,14 mln zł). Zakończono także przebudowę Teatru im. Stanisława Ignacego Witkiewicza w Zakopanem (wartość prac: 26,7 mln zł, dofinansowanie PO IŚ: 18,3 mln zł). Wydarzeniem było otwarcie Małopolskiego Ogrodu Sztuki w Krakowie (wartość prac: 41,20 mln zł, dofinansowanie MRPO: 33,38 mln zł). W 2013 roku w zmodernizowanym XIX-wiecznym Pałacyku Czapskich w Krakowie otwarto Europejskie Centrum Numizmatyki Polskiej (wartość prac: 23,19 mln zł, dofinansowanie PO IŚ: 19,66 mln zł). Także w Krakowie oddano do użytku Europeum – Ośrodek Kultury Europejskiej (wartość prac: 8,34 mln zł, dofinansowanie MRPO: 2,4 mln zł). Otwarto odnowiony dziedziniec na Wawelu (wartość projektu renowacji dziedzińca zewnętrznego oraz adaptacji budynku na centrum promocji i informacji na Wawelu: 16 mln zł, dofinansowanie PO IŚ: 11 mln zł). Zakończono konserwację bloków dawnego KL Auschwitz II – Birkenau (wartość całego projektu: 22,78 mln zł, dofinansowanie POIŚ: 18,49 mln zł).

Na koniec 2013 roku zostało zrealizowanych lub były w trakcie realizacji 394 projekty w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i przemysłów czasu wolnego, które otrzymały wsparcie w ramach MRPO 2007–2013, PO IŚ 2007–2013, PO IG 2007–2013, EWT PL-SK 2007–2013, MF EOG i NMF 2004–2009 oraz 2009–2014. Łączna wartość dofinansowania tych projektów wynosiła 1 528,72 mln zł.¹⁹

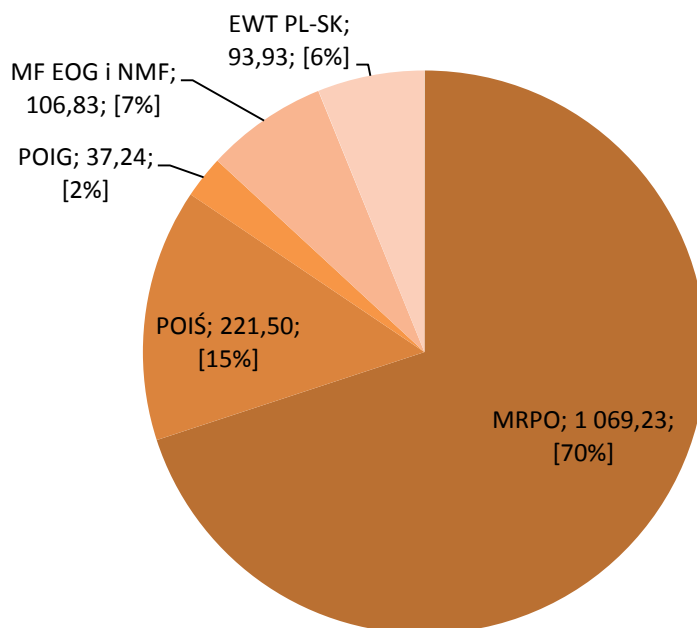
¹⁶ Dane za lata 2011–2013, [za:] *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014–2017*, pkt 3.4.2.3.

¹⁷ Dane za lata 2011–2013, [za:] *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014–2017*, pkt 3.4.2.1.

¹⁸ <http://www.skozka.pl/obiekty-odnowione>.

¹⁹ MRPO 2007–2013: uwzględniono projekty w obszarze kultury i przemysłów czasu wolnego realizowane w ramach Działań: 1.2 Rozwój społeczeństwa informacyjnego, 3.1.A Budowa regionalnego systemu informacji turystycznej, 3.1.B Inwestycje w obiekty i infrastrukturę uzdrowiskową, 3.1.C Rozwój produktów i oferty turystycznej regionu, 3.1.D Inwestycje w poprawę bazy noclegowej oraz przystosowanie obiektów zabytkowych do celów turystycznych, 3.2.A Dziedzictwo kulturowe i rewaloryzacja układów przestrzennych, 3.3.A Rozwój infrastruktury kulturalnej, 3.3.B Organizacja imprez kulturalnych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, 5.2 Rozwój funkcji metropolitalnych KOM, 6.1.A Projekty realizowane wyłącznie w ramach programów rewitalizacji, 6.2.A Odnowa centrów wsi, 8.1 Promocja Małopolski na arenie międzynarodowej, 8.2 Budowa pozycji Małopolski w europejskich sieciach współpracy; PO IŚ 2007–2013: Priorytet XI. Kultura i dziedzictwo kulturowe; PO IG 2007–2013: Działanie 6.4 Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym; EWT PL-SK 2007–2013: Działanie 2.1 Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie turystyki oraz Działanie 2.2 Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego; MF EOG i NMF 2004–2009: Priorytet 3. Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego; MF EOG i NMF 2009–2014: program *Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego*, program *Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego*.

Wykres 3. Środki europejskie pozyskane w ramach MRPO, PO IŚ, PO IG, EWT PL-SK, MF EOG i NMF na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego (w mln zł) – stan na 31.12.2013

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Departamentu Funduszy Europejskich UMWM, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego²⁰

Współcześnie za kluczową uznać należy rolę, jaką dziedzictwo odgrywa w procesach społeczno-gospodarczych. W 2013 roku rozpoczął się międzynarodowy projekt *W Europie dziedzictwo się liczy. W stronę europejskiego indeksu dziedzictwa kulturowego* (koordynatorem jest Europa Nostra), mający na celu zebranie, analizę oraz rozpowszechnienie istniejącego zasobu informacji na temat wpływu dziedzictwa kulturowego na społeczeństwo i ekonomię.²¹

W latach 2011–2013, m.in. jako efekt wsparcia właścicieli zabytkowych obiektów z funduszy europejskich, poprawiła się sytuacja w zakresie **adaptacji zabytków do nowych funkcji**. W ramach MRPO 2007–2013, Działanie 3.1 Rozwój infrastruktury turystycznej, Schemat D. Inwestycje w poprawę bazy noclegowej oraz przystosowanie obiektów zabytkowych do celów turystycznych zrealizowano m.in. prace w Zespole Pałacowym Goetzów w Brzesku (wartość prac: 84,77 mln zł, dofinansowanie MRPO: 6 mln zł), ponorbertańskim założeniu klasztorowym w Hebdowie (wartość prac: 3,84 mln zł, dofinansowanie MRPO: 1,49 mln zł), willi Kasztelanka w Krynicy-Zdroju (wartość prac: 1,52 mln zł, dofinansowanie MRPO: 521 tys. zł) czy Kopalni Soli w Bochni (wartość prac: 2,7 mln zł, dofinansowanie MRPO: 664 tys. zł).

2.2. Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego

W latach 2011–2013 dzięki wsparciu ze środków unijnych zostały zrealizowane strategiczne inwestycje turystyczne. W ramach Priorytetu 3. Turystyka i przemysł kulturowy MRPO 2007–2013 dofinansowanie wyniosło 465,3 mln zł, z czego na rozwój infrastruktury turystycznej: 215,3 mln zł. Województwo Małopolskie wspiera organizacje pozarządowe działające w sektorze turystyki. W latach 2011–2013 dofinansowano 115 projektów, realizowanych przez NGO, na łączną wartość prawie 2,5 mln zł.

²⁰ *Ibid.*

²¹ <http://www.mck.krakow.pl/page/projekty>.

W ramach realizacji kierunków polityki turystycznej w latach 2011–2013 podejmowane były działania mające na celu podnoszenie oferty przemysłu czasu wolnego oraz rozwój turystyki, w tym:

Turystyka miejska i kulturowa

W ramach otwartego konkursu ofert pn. *Małopolska Gościinna* stworzono ofertę Małopolskie Szlaki Dziedzictwa, w ramach której rozwijane były m.in. Szlak Orlich Gniazd (Złoty Certyfikat POT „Najlepszy produkt turystyczny” 2012), Szlak Rzemiosła Tradycyjnego, Szlak Renesansu w Małopolsce, Szlak Małopolska Romańska, Małopolska dla Dzieci, Małopolski Szlak Powstania Styczniowego, Szlak Średniowiecznych Miasteczek Małopolski, Szlak Tischnera.

Sztandarowym produktem turystycznym Małopolski jest Szlak Architektury Drewnianej, obejmujący ponad 250 obiektów zabytkowej architektury drewnianej, w tym 8 obiektów wpisanych na Listę UNESCO. W ramach akcji Otwarty Szlak Architektury Drewnianej, przy wsparciu z budżetu Województwa Małopolskiego (750 tys. zł) oraz Programu Konserwator, w ciągu ostatnich 3 lat w okresie od kwietnia do października udostępnionych było do zwiedzania około 80 obiektów rocznie. W 2013 roku Szlak otrzymał Złoty Certyfikat dla najlepszego produktu turystycznego Polski. Według szacunkowych danych obiekty na Szlaku odwiedza rocznie około 1 mln osób.

W związku z przypadającą w 2014 roku setną rocznicą wybuchu pierwszej wojny światowej rozpoczęto realizację projektu pn. *Tworzenie ogólnopolskiego produktu turystycznego – Małopolski odcinek Szlaku Frontu Wschodniego Wojny Światowej – etap I* (lata 2012–2014, wartość projektu: 6,7 mln zł) dofinansowanego w ramach MRPO 3.1.C.

Turystyka pielgrzymkowa

Stworzono ofertę *Małopolska Sacrum*, w skład której wchodzi: Małopolskie Szlaki im. Jana Pawła II, Szlak św. Szymona w Lipnicy Murowanej, Małopolska Droga św. Jakuba, Szlak Maryjny, Małopolski Szlak Bożogrobców.

W związku z beatyfikacją Jana Pawła II Województwo Małopolskie zorganizowało szereg wydarzeń, przeprowadzono kampanię promocyjną na rynku włoskim, uruchomiono serwisy internetowe dla turystów oraz wydano folder *Małopolska. Śladami Jana Pawła II*.

We współpracy z województwami: dolnośląskim, śląskim i opolskim powstał Szlak Cysterski o łącznej długości ponad 800 km, funkcjonujący w ramach Europejskiego Szlaku Kulturowego Rady Europy. Projekt został dofinansowany w ramach PO IG 6.4. Całkowita wartość projektu wyniosła: 29,1 mln zł. W Małopolsce w ramach projektu powstały: 2 parkingi wraz z sanitariami, 2 punkty obsługi ruchu turystycznego (gmina Jodłownik), oznakowanie drogowe szlaku (129 znaków typu E); 5 infokiosków wraz ze stroną szlaku, oznakowanie obiektów na szlaku (8 obiektów). Zaangażowanie finansowe Województwa Małopolskiego w projekt w latach 2010–2012 wyniosło: 310,9 tys. zł.

W celu wypromowania oferty turystyki religijnej Krakowa i Małopolski na arenie międzynarodowej Województwo Małopolskie wspólnie z Gminą Miejską Kraków zrealizowało projekt pn. *Promocja oferty turystyki religijnej Krakowa i Małopolski na arenie międzynarodowej* dofinansowany w ramach Działania 8.1 MRPO 2007–2013. W ramach projektu przeprowadzono zintegrowaną kampanię promocyjną na rynkach: włoskim, hiszpańskim, portugalskim, francuskim, austriackim. Wartość projektu: 1,1 mln zł.

Sukcesem dla Krakowa i Małopolski było ogłoszenie w lipcu 2013 roku decyzji o organizacji w Krakowie Światowych Dni Młodzieży w 2016 roku.

Turystyka aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna

Małopolska posiada jedną z największych sieci szlaków turystycznych w Polsce. Dzięki współpracy z organizacjami turystycznymi w latach 2011–2013 dokonano m.in.: inwentaryzacji prawie 4 500 km szlaków pieszych (nizinnych i górskich), oznakowano oraz odnowiono blisko 415 km szlaków,

wytyczono 150 km nowych szlaków do nordic walkingu, wytyczono 200 dróg wspinaczkowych i 89 km tras do narciarstwa biegowego, odnowiono „Zielone Schroniska” PTTK w Tatrach Polskich i w pasmie Beskidów – Gorców – Pienin. Znacząco rozwinięto infrastrukturę do uprawiania sportów zimowych – rozbudowano stację narciarską Hawrań w Jurgowie, rozwinięto ofertę turystyczną ośrodka narciarskiego Bania w Białce Tatrzańskiej, poprawiono i rozbudowano funkcjonalność stacji narciarskiej Rusiń-Ski w Bukowinie Tatrzańskiej.

Województwo Małopolskie, mając na uwadze innowacyjne podejście do tworzenia oferty rekreacyjnej regionu, opracowało w 2013 roku koncepcję budowy zintegrowanej sieci tras rowerowych, biegowych oraz narciarskich tras biegowych w Małopolsce. Trasy rowerowe tworzą spójną sieć tras przebiegających przez całe województwo i łączących główne jego ośrodki miejskie. Łączna długość projektowanych tras wynosi 1 891 km.

Turystyka uzdrowiskowa i prozdrowotna

Małopolska jest jednym z dwóch regionów w Polsce (obok województwa dolnośląskiego – 11) o największej liczbie miejscowości, które posiadają status uzdrowiska (9). W ciągu ostatnich 3 lat znaczącej poprawie uległa infrastruktura uzdrowiskowa w Małopolsce. Dzięki wsparciu ze środków MRPO 2007–2013 zrewitalizowano Park Zdrojowy w Rabce-Zdroju, wybudowano tężnię solankową w Rabce-Zdroju, w Szczawnicy zrewitalizowano Park Dolny, Plac Dietla i promenady spacerowe oraz przebudowano pijalnię, w Wysowej-Zdroju zrewitalizowano Park Zdrojowy oraz wybudowano basen i pijalnię wód, zrewitalizowano Park Zdrojowy „Baszta” w Muszynie, wybudowano baseny w Piwnicznej-Zdroju, wzmocniono leczniczą infrastrukturę uzdrowiskową Wapienne, zrewitalizowano deptak krynicki i wiele innych. Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych RP zrealizowało projekt pn. *Rozwój i promocja Małopolskiego Produktu Uzdrowiskowego w ramach krajowych i europejskich sieci współpracy*.

Turystyka na terenach wiejskich

W celu podnoszenia jakości usług agroturystycznych w regionie Województwo Małopolskie podjęło społeczny proces kategoryzacyjny obiektów agroturystycznych, zgodny z systemem Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”, w wyniku której wyselekcjonowano 60 obiektów agroturystycznych.

Małopolska, jako pierwszy region w Polsce, może pochwalić się aż 3 certyfikowanymi produktami turystyki wiejskiej: Małopolska Wieś Pachnąca Ziołami – najlepszy produkt turystyczny Polski 2010, Małopolska Wieś dla Dzieci – najlepszy produkt turystyczny Polski 2011, Małopolska Wieś dla Seniorów – najlepszy produkt turystyczny Polski 2013. Projekty zostały zrealizowane z budżetu Województwa Małopolskiego w ramach otwartego konkursu ofert pn. *Małopolska Gościnna*.

W 2013 roku podjęto również intensywne działania z zakresu enoturystyki. Utworzono Małopolski Szlak Winny – pomyślany jako szlak dotyczący odradzającej się tradycji uprawy winorośli w Małopolsce. W 2013 roku do sieci partnerskiej weszło 15 winnic z regionu.

Turystyka biznesowa

W celu wykreowania wizerunku Krakowa i Małopolski jako atrakcyjnych destynacji dla turystyki biznesowej i motywacyjnej Województwo Małopolskie wspólnie z Miastem Kraków realizowało projekt pn. *Promocja turystyki biznesowej w Małopolsce na rynkach zagranicznych*, dofinansowany w ramach Działania 8.1. MRPO 2007–2013. Całkowita wartość projektu wyniosła 1,1 mln zł. W ramach projektu zrealizowano kompleksową kampanię na rynkach zagranicznych (Hiszpania, Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Szwecja i Norwegia).

Rozpoczęto strategiczne inwestycje w rozbudowę bazy konferencyjnej i kongresowej, tj. budowę Międzynarodowego Centrum Targowo-Kongresowego EXPO Kraków o powierzchni użytkowej 13 tys. m² (największego tego typu obiektu w Małopolsce), budowę Kraków Arena – hali widowiskowo-sportowej na 15 tys. widzów, Centrum Kongresowego ICE, które oferować będzie ponad 36 tys. m² przestrzeni konferencyjnej, mogącej łącznie pomieścić do 3 200 osób.

Turystyka przygraniczna

W ramach współpracy transgranicznej, przy wsparciu ze środków Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007–2013, Czerwony Klasztor i Sromowce Niżne połączyła transgraniczna ścieżka spacerowa wzdłuż Dunajca, poprawie uległa infrastruktura turystyczna w rejonie Pienińskiego Parku Narodowego, m.in. wybudowano promenadę wzdłuż Grajcarka w Szczawnicy. Zrealizowano zintegrowaną promocję Karpat w ramach projektu Karpacza Mapa Przygody, w ramach którego powstała wspólna oferta atrakcji i szlaków turystycznych po polskiej i słowackiej stronie (www.karpackamapaprzygody.pl).

2.3. Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego

Działania w ramach tego kierunku koncentrują się na kształceniu i rozwijaniu postaw oraz kompetencji w zakresie kultury i sportu oraz na doskonaleniu kształcenia w dziedzinie kultury, dziedzictwa kulturowego oraz obsługi ruchu turystycznego. Ich efektem powinna być większa świadomość i aktywność mieszkańców oraz profesjonalizacja kadr dla pełnego i efektywnego wykorzystywania zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego w rozwoju przemysłów czasu wolnego.

Doskonalenie kadr w obszarze rozwoju i upowszechniania kultury fizycznej, sportu i rekreacji oraz kształcenie postaw i kompetencji w zakresie kultury fizycznej i sportu

Województwo Małopolskie wspiera system sportu młodzieżowego w wymiarze regionalnym, współzawodnictwo w ramach sportu szkolnego (rocznie około 20 tys. uczestników), szkolenie kadr województwa młodzików oraz przygotowanie i udział reprezentantów województwa w zawodach finałowych (rocznie około 2 300 członków kadr województwa we wszystkich kategoriach wiekowych). W latach 2011–2013 z budżetu województwa przekazano na ten cel 5,4 mln zł. W klasyfikacji województw ogólnopolskiego systemu współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży nasz region zajął 5 miejsce, a w sportach zimowych jest niekwestionowanym liderem.

Województwo Małopolskie wspiera organizatorów regionalnych imprez sportowych o charakterze masowym (rocznie ponad 250 imprez z udziałem około 70 tys. uczestników). W latach 2011–2013 z budżetu województwa przekazano na ten cel 3,6 mln zł.

Województwo Małopolskie realizuje projekty popularyzujące aktywne spędzanie czasu wolnego. W programach *Jeżdżę z głową*, *Już płynam*, *Wakacje z piłką nożną* oraz *Małopolska biega* w latach 2011–2013 wzięło udział około 15 700 osób. Z budżetu województwa przekazano na ten cel 1,5 mln zł.

Podstawą do realizacji powyższych projektów jest ogólnodostępna infrastruktura sportowa i jej stały rozwój. Województwo Małopolskie poprzez wieloletni program rozwoju bazy sportowej regionu w latach 2011–2013 skierowało do dofinansowania z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF) budowę (remont, modernizację) 48 obiektów sportowych. Środki z FRKF przekazane na ten cel wyniosły 16,8 mln zł. W ramach programu *Moje boisko – ORLIK 2012* powstało 70 nowoczesnych, ogólnodostępnych kompleksów sportowych. Dofinansowanie z budżetu województwa wyniosło 19,4 mln zł.

Województwo w latach 2011–2013 wspierało organizację imprez najwyższej rangi, takich jak: Puchar Świata w skokach narciarskich, wyścig kolarski Tour de Pologne, Małopolski Wyścig Górski i innych jednorazowych imprez sportowych. Łącznie z budżetu województwa na ten cel przekazano 1,7 mln zł.

Promując osiągnięcia sportowe, władze samorządowe utworzyły w Małopolsce system nagród dla młodych sportowców Małopolski Laur Sportu. W latach 2011–2013 wyróżniono 24 trenerów i 30 młodych sportowców oraz przedstawicieli sportu osób niepełnosprawnych, medalistów MŚ i ME, przyznając nagrody o łącznej wartości 19,5 tys. zł.

Doskonalenie kadr przemysłów kultury, animacji kultury oraz zarządzania kulturą i dziedzictwem kulturowym, a także kształcenie postaw i kompetencji w zakresie kultury i sztuki

W latach 2011–2013 ukończyło studia 5 831 absolwentów na łącznie 28 kierunkach o profilu artystycznym i kulturalnym (dla Polski dane te wynoszą odpowiednio: 37 108 absolwentów, 51 kierunków)²². Kierunki cieszące się największą popularnością to: kulturoznawstwo (2 477 absolwentów), europeistyka oraz informacja naukowa i bibliotekoznawstwo (odpowiednio 644 i 586 absolwentów), a także instrumentalistyka, grafika, historia sztuki oraz edukacja artystyczna w zakresie sztuki plastycznej (ponad 200 absolwentów na każdym z tych kierunków).

Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie i Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie od 2001 roku realizują studia podyplomowe Akademia Dziedzictwa. Spośród 210 absolwentów, 91 ukończyło studia w latach 2011–2013.

W zakresie kształcenia kadr kultury ważną rolę pełnią regionalne instytucje kultury prowadzące kursy i szkolenia, np.: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie (w latach 2011–2013: 171 szkoleń zawodowych dla 1 707 bibliotekarzy, warsztaty z zakresu podstaw technologii komunikacyjno-informacyjnych w ramach programu Biblioteka+)²³; Małopolskie Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu (warsztaty, konsultacje, pomoc repertuarowa dla instruktorów i kierowników grup artystycznych oraz szkolenia dla pracowników instytucji kultury, m.in. Forum Księgowych Instytucji Kultury); Małopolski Instytut Kultury (w latach 2011–2013: 151 zajęć dla 2 841 osób: tematyczne cykle szkoleń oraz projekty edukacyjne, m.in. *Dynamika Ekspozycji* – warsztaty dla muzealników i pracowników galerii, portal *muzeoblog.pl*, blog *Badania w kulturze*²⁴).

W 2013 roku (21 maja) zainaugurowało działalność Europejskie Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach (wartość prac: 65,08 mln zł, dofinansowanie PO IŚ: 54,58 mln zł). Centrum zostało zaprojektowane jako wysokiej klasy wielofunkcyjny obiekt – muzyczny kampus, dedykowany artystycznie utalentowanej młodzieży z całej Europy. Pod okiem mistrzów swój warsztat mogą w nim wszechstronnie doskonalić młodzi instrumentalisci, wokaliści i dyrygenci.

Sprawnie działające instytucje kultury są najlepszym sposobem zapewnienia mieszkańcom dostępu do kultury, dziedzictwa, literatury, wiedzy i nowych mediów, a tym samym kształcenia postaw i kompetencji w zakresie kultury i sztuki. Pod względem liczby osób korzystających z oferty instytucji kultury Małopolska wyróżnia się na tle kraju liczbą osób zwiedzających muzea. W analizowanym okresie małopolskie muzea odwiedzało corocznie średnio 7,81 mln osób, co oznacza wzrost liczby zwiedzających muzea w stosunku do roku 2010 średnio o 20,6%. W 2013 roku zwiedzający muzea w województwie małopolskim stanowili 26,4% ogółu zwiedzających tego typu instytucje w Polsce. Wynika to zarówno z dużej liczby instytucji muzealnych w regionie (1 miejsce w kraju), dysponujących ciekawymi zbiorami oraz interesującą ofertą wystawienniczą i edukacyjną, jak i z faktu, iż miejsca takie jak Zamek Królewski na Wawelu, Kopalnia soli w Wieliczce czy Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau poza mieszkańcami regionu gromadzą rzesze turystów (w 2013 roku odpowiednio: 1,3 mln, 1,2 mln oraz 1,3 mln zwiedzających).

²² Dane GUS: tablice wynikowe opracowane na podstawie sprawozdania S-10 *Sprawozdanie o studiach wyższych* (tabele: Absolwenci kierunków kulturalnych i artystycznych).

²³ www.bibliotekaplus.pl/13.6/o_programie_biblioteka.html.

²⁴ <http://mik.krakow.pl/dzialania/>.

Tabela 1. Odbiorcy oferty instytucji kultury w Małopolsce w latach 2011–2013 (na 1 000 mieszkańców)

TYP INSTYTUCJI	2011		2012		2013	
	POLSKA	MAŁOPOLSKA	POLSKA	MAŁOPOLSKA	POLSKA	MAŁOPOLSKA
Muzea wraz z oddziałami	647	2 461	693	2 253	754	2 287
Teatry i instytucje muzyczne ²⁵	284	304	277	302	298	270
Domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice	798	1 050	817	1 044	990	1 176
Biblioteki publiczne wraz z filiami i placówki informacyjno-biblioteczne	220	267	218	267	214	276
W tym biblioteki publiczne	168	198	168	199	167	200
galerie i salony sztuki	108	167	96	149	118	224 ²⁶
kina	1 030	1 065	973	900	960	839
Ogółem	3 087	5 314	3 074	4 915	3 333	5 072

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie (Bank Danych Lokalnych oraz tablice wynikowe ze sprawozdań z zakresu kultury: K-03, K-04, K-05, K-07)

Instytucje kultury odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu kompetencji z zakresu świadomości i ekspresji kulturalnej w oparciu o zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego. Przykładem działań z zakresu **nieformalnej edukacji kulturalnej** są m.in. zapoczątkowany w 2011 roku projekt Filharmonii Krakowskiej *Smykowe granie*, adresowany do najmłodszych słuchaczy, czy realizowany od 2012 roku program *Bon Kultury*, mający na celu pobudzanie aktywności mieszkańców oraz kształcenie i rozwijanie kompetencji kulturowych i kreatywnych. W 2012 roku 7 małopolskich muzeów zrealizowało 22 propozycje edukacyjne, obejmujące 977 zajęć, w których uczestniczyło 20,9 tys. osób. W roku 2013 do projektu dołączyło 5 kolejnych instytucji kultury, które zaproponowały 42 propozycje programowe i przeprowadziły 1 052 zajęcia dla 24,7 tys. osób. Na wsparcie oferty *Bonu Kultury* Województwo Małopolskie przeznaczyło w latach 2012–2013 środki finansowe w wysokości 987 543 zł.

Dzięki projektom inwestycyjnym, a także poprzez podnoszenie jakości informacji o ofercie, poprawia się dostęp do oferty kulturalnej w regionie. W latach 2011–2013 w instytucjach kultury Województwa Małopolskiego zakończono 10 projektów inwestycyjnych o wartości 192,93 mln zł (w tym dofinansowanie UE: 137,80 mln zł). W tym okresie w wydarzeniach realizowanych w nowych przestrzeniach wzięło udział ponad 2 mln osób.

Modernizacji i przekształcaniu bibliotek w centra aktywności lokalnej poświęcony jest program Biblioteka+. W Małopolsce realizowany jest on dwutorowo: do ministerialnego programu

²⁵ Dane według miejsca prezentacji. Dane dot. widzów i słuchaczy teatrów i instytucji muzycznych według siedziby wynoszą odpowiednio: 2011: 284 / 305, 2012: 277 / 300, 2013: 298 / 307.

²⁶ Znaczny wzrost wskaźnika w 2013 roku spowodowany jest organizacją przez dwie krakowskie galerie dużych wystaw plenerowych (w tym jednej na krakowskich plantach), które odwiedziło łącznie ponad 170 tys. osób.

realizowanego przez Instytut Książki Województwo Małopolskie wdrożyło kompatybilny moduł wspierający instytucje w uzupełnieniu ich wkładu własnego. W latach 2011–2013 ze środków rządowych kwotą 12,95 mln zł dofinansowano 17 bibliotek w regionie, a w ramach Małopolskiej Biblioteki+ z budżetu Województwa Małopolskiego kwotą 2,01 mln zł wsparto 12 spośród nich.

Podejmowane są działania na rzecz **promocji i upowszechniania dawnych rzemiosł**, w tym tzw. zawodów ginących. Przykładem mogą być: realizowana przez Bukowiańskie Centrum Kultury „Dom Ludowy” – *Szkoła ginących zawodów*²⁷; *Szlak Tradycyjnego Rzemiosła*, obejmujący swoim zasięgiem 6 tras regionalnych (76 miejscowości, 130 twórców, 24 techniki rzemieślnicze i 130 twórców ludowych)²⁸, czy zainicjowany w 2011 roku projekt Muzeum – Nadwiślański Park Etnograficzny i Zamek Lipowiec *Etnomania. Warsztaty regionalne na szlaku rzemiosła*. Nadal jednak brakuje systemowych mechanizmów wspierania tzw. ginących zawodów i ich włączenia w aktualny model gospodarczy.

W ramach Poddziałania 8.1.1. PO KL Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw realizowane były projekty szkoleniowe kierowane do przedsiębiorstw i osób pracujących w branżach przemysłu czasu wolnego (turystycznej, rekreacyjnej, sportowej i kulturalnej). Projekty miały na celu podniesienie lub aktualizację kwalifikacji pracowników branż przemysłu czasu wolnego. Były to najczęściej kursy językowe, ale także szkolenia biznesowe oraz zajęcia praktyczne.

2.4. Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego

Celem realizacji działań w ramach tego kierunku *Strategii* jest wzrost rozpoznawalności regionu jako miejsca zróżnicowanego kulturowo, o bogatej tradycji i silnej tożsamości, a zarazem nowoczesnego i otwartego w wymiarze społeczno-kulturalnym. W procesie opracowywania działań kluczowych dla realizacji przyjętych założeń priorytetowe znaczenie przypisano działaniom promocyjnym podejmowanym dla budowania właściwych postaw społecznych wobec dziedzictwa, tak ze względu na jego znaczenie dla przyszłych pokoleń, jaki i ze względu na aspekt ekonomiczny.

W 2013 roku miały miejsce wydarzenia o wielkiej wadze dla **promocji małopolskiej kultury** i dziedzictwa na arenie międzynarodowej. Były to: wpisanie na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO 4 drewnianych cerkwi (w Brunarach Wyżnych, Kwiatoniu, Owczarach i Powroźniku) oraz rozszerzenie wpisu Kopalni soli w Wieliczce o Kopalnię soli w Bochni i wielicki Zamek Żupny, a także ogłoszenie Krakowa szóstym Miastem Literatury UNESCO (tym samym Kraków został przyjęty do sieci miast kreatywnych UNESCO jako pierwsze słowiańskie i drugie nieanglojęzyczne miasto sieci).

Wydarzenia kulturalne z całego regionu promuje prowadzony od 2011 roku przez Małopolski Instytut Kultury portal *Kultura Małopolski* (kulturamalopolski.pl). Wśród najbardziej rozpoznawalnych wydarzeń artystycznych i kulturalnych w regionie można wymienić marki konsolidujące kilka, a nawet kilkanaście wydarzeń, np. *6 zmysłów*, *Krakowskie Noce* czy *Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego*.

Promocja na rzecz ochrony i wykorzystania dziedzictwa regionalnego dla rozwoju gospodarczego realizowana jest m.in. poprzez ofertę produktów opartych na tradycyjnych recepturach. Małopolska posiada najwięcej w kraju produktów regionalnych zarejestrowanych w rejestrze Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych lub rejestrze Gwarantowanych Tradycyjnych

²⁷ <http://domludowy.pl/szkola-ginacych-zawodow/>.

²⁸ *Ibid.*, s. 26.

Specjalności (11²⁹ z 36). Na 1 206 produktów zarejestrowanych na Liście Produktów Tradycyjnych 106 pochodzi z Małopolski, w tym 65 produktów zostało wpisanych w latach 2011–2013.³⁰

Popularyzowaniu dziedzictwa i wartości krajobrazu kulturowego służy system nagród, w tym przyznawane od 2012 roku: *Nagroda Województwa Małopolskiego im. Romana Reinfussa za wybitne i szczególne osiągnięcia w dziedzinie zachowania lokalnej tożsamości kulturowej w Małopolsce* (20 tys. zł) i *Nagroda Województwa Małopolskiego im. Władysława Orkana za propagowanie idei regionalizmu oraz wybitne osiągnięcia w dziedzinie działalności artystycznej i kulturalnej lokalnych wspólnot Małopolski* (10 tys. zł).

Promocji najlepszych przedsięwzięć w wymiarach społecznym, gospodarczym i kulturowym, w tym dotyczących tożsamości i edukacji, służy konkurs *Lider Małopolski*. W latach 2011–2013 na 35 przyznanych nagród 15 projektów dotyczyło kultury i dziedzictwa.³¹

Realizowane w Małopolsce projekty związane z konserwacją, restauracją czy adaptacją obiektów zabytkowych cieszą się uznaniem i otrzymują **nagrody** na ogólnopolskich konkursach, np.: w konkursie *Zadbany zabytek* nagrodzona została adaptacja chasydzkiej Synagogi w Dąbrowie na Ośrodek Spotkania Kultur oraz odnowa Kaplicy pw. św. Marii Magdaleny w Karniowicach. Zrewaloryzowany renesansowy Dwór Obronny w Szymbarku został laureatem w VI edycji konkursu *Polska Pięknieje*. Muzeum Armii Krajowej w Krakowie otrzymało m.in. pierwsze miejsce w kategorii Kultura w konkursie *Modernizacja 2011*.

W latach 2011–2013 nastąpił rozwój **Małopolskiej Organizacji Turystycznej (MOT)**, która realizowała wizyty studyjne dziennikarzy (około 51 rocznie), prezentacje na targach turystycznych w kraju i za granicą (średnio 12 na rok), imprezy turystyczne oraz liczne animacje i eventy z motywem przewodnim koralu Małopolski oraz przy wykorzystaniu Campera Małopolski. MOT pozyskała środki finansowe z Działania 8.1 MRPO 2007–2013 na projekt *Prezentacja oferty Województwa Małopolskiego na zagranicznych targach turystycznych* (wartość projektu 2011–2012: 1,9 mln zł) i na projekt pn. *Małopolskim Koralem przez Europę* (wartość projektu 2012–2013: 2,1 mln zł). MOT otrzymała tytuł Najlepszej Regionalnej Organizacji Turystycznej 2011 roku.

Uruchomiono Małopolski System Informacji Turystycznej (MSIT), nowoczesny system informacji turystycznej zintegrowany w warstwie analogowej i cyfrowej, utworzony przez Województwo Małopolskie w partnerstwie z 25 gminami i powiatami z Małopolski (wartość projektu: 16,5 mln zł, w tym dofinansowanie MRPO 13,4 mln zł).

W dziedzinie przemysłów kreatywnych silnie akcentowany jest **rozwój potencjału filmowego regionu**: realizowany jest projekt pn. *Media Audiowizualne. Regionalny Fundusz Filmowy* (w latach 2011–2013 kwotą ponad 3,7 mln zł wsparto 16 produkcji filmowych, w tym okresie odbyło się 11 premier³²), konkurs *Trzy Korony – Małopolska Nagroda Filmowa* (promujący scenariusze fabularne i dokumentalne związane z małopolską tematyką lub miejscem akcji; z łączną pulą nagród w wysokości 105 tys. zł). W ramach programu *Filmoteka Małopolska* w latach 2011–2013 Województwo Małopolskie wspało 26 produkcji filmowych. Rozwija się Małopolska Sieć Kin Cyfrowych (18 kin w 10 miastach regionu), działa Alvernia Studios oraz Krakow Film Commission. Bogaty jest również program festiwali filmowych.

Województwo Małopolskie prowadzi działania na rzecz wspierania sektora pozarządowego. W ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych pn. *Mecenat Małopolski* udziela dotacji na realizację zadań w dziedzinie kultury. W latach 2011–2013 dofinansowano 441 projektów (na

²⁹ W tym: 5 o chronionej nazwie pochodzenia: bryndza podhalańska, oscypek, redykołka, karp zatorski, nasiona fasoli Piękny Jaś z Doliny Dunajca; 6 o chronionym oznaczeniu geograficznym: suska sechłońska, kiełbasa lisiecka, obwarzanek krakowski, jabłka łąckie, chleb prądnicki i jagnięcina podhalańska.

³⁰ Produktami tradycyjnymi z terenu Małopolski uznane zostały m.in.: w 2011: lody sądeckie, karp zatorski wędzony, suski miód spadziowy z drzew iglastych; w 2012: mleko od krów rasy polskiej czerwonej, kiszka z Podstolic, chleb orawski na liściu kapusty; w 2013: jajko zielononóżki kuropatwanej, kiełbasa proszowicka ze słoja (2013), paluszki krakowskie – stan na koniec 2013 roku, www.minrol.gov.pl/pol/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Lista-produktow-tradycyjnych/woj.-malopolskie.

³¹ <http://www.sgpm.krakow.pl/lider/index.php>.

³² <http://bip.malopolska.pl/umwm/Article/get/id,193747.html>, <http://bip.malopolska.pl/umwm/Article/get/id,193608.html>.

1 186 złożonych ofert), przeznaczając na ten cel blisko 8 mln zł. Najbardziej aktywne w pozyskiwaniu środków są podmioty z: Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza oraz powiatów: krakowskiego, nowosądeckiego, nowotarskiego (powyżej 50 złożonych ofert w latach 2011–2013). Najmniej ofert (poniżej 10 w latach 2011–2013) złożyły organizacje mające swoją siedzibę w powiatach: proszowickim, brzeskim, dąbrowskim, miechowskim, chrzanowskim i suskim.

Wnioski i rekomendacje

Szczególnych szans dla Małopolski należy upatrywać w działaniach mających na celu promowanie tego, co unikatowe, małopolskie oraz w rozwoju przemysłów czasu wolnego opartych na miejscowych tradycjach, autentycznym lokalnym dziedzictwie kulturowym oraz wartościach krajobrazu kulturowego. Zachowanie regionalnej różnorodności wymaga ochrony oryginalnych cech kulturowych oraz istniejących elementów dziedzictwa naturalnego. Jednocześnie wyzwaniem jest kształtowanie wizerunku regionu, w którym dziedzictwo staje się zapleczem dla nowych, innowacyjnych działań, aktywnie animujących tkankę społeczną i w pewnym stopniu także otoczenie gospodarcze. Zasadnym jest wspieranie szerokiego wachlarza inicjatyw kulturalnych, co przyczynia się do rozwoju regionu oraz wzrostu konkurencyjności regionalnych produktów kulturalnych i turystycznych. Wyzwaniem stają się programy cyfryzacji oferty oraz podniesienie jakości infrastruktury, służącej procesom udziału w tworzeniu i korzystaniu z kultury, a tym samym włączeniu społecznemu, edukacji i wzrostowi zatrudnienia. Niezbędne jest wdrożenie mechanizmów włączających dziedzictwo kulturowe w obieg gospodarczy, m.in. intensyfikacja działań w zakresie adaptacji zabytków do nowych funkcji. Kluczowe znaczenie ma podnoszenie kwalifikacji w sektorze kultury w zakresie umiejętności menedżerskich i przedsiębiorczości. Priorytetem jest zachowanie przestrzeni kulturowej – pojmowanej bardzo szeroko, w kontekście krajobrazowym, przyrodniczym, przestrzennym, związanym z kulturą materialną, jak i niematerialną oraz tradycją lokalną. Procesy rewitalizacji mogą być najważniejszymi projektami modernizacyjnymi w regionie, znakomicie chroniącymi zasoby dziedzictwa kulturowego oraz stwarzającymi szanse na rozwój przemysłów czasu wolnego. Warunkiem koniecznym jest, aby odnosiły się do kompleksowych działań zmierzających do ożywienia społeczno-gospodarczego miejscowości oraz były przeprowadzane z udziałem lokalnych społeczności, stając się istotnym elementem kształtowania społecznej wrażliwości estetycznej oraz poczucia współodpowiedzialności za przestrzeń publiczną i jakość środowiska naturalnego.

Małopolska tradycyjnie należy do wiodących polskich regionów turystycznych. Oprócz licznych walorów i atrakcji, najsilniejszą stroną regionu jest potencjał kapitału ludzkiego, w tym jego kreatywność, mobilność oraz stale rosnący poziom kompetencji zawodowych. Ze względu na wysoką konkurencyjność europejskiego rynku turystycznego, a także dynamicznie zmieniające się potrzeby odbiorców, sektor przemysłów czasu wolnego potrzebuje istotnego wsparcia zarówno w obszarze marketingu, infrastruktury, jak i rozwoju produktów i usług oraz kapitału ludzkiego.

Komplementarną i służącą rozwojowi gospodarczemu oraz podnoszącą jakość życia powinna być oferta imprez sportowych i infrastruktury służącej rekreacji i uprawianiu sportu we wszystkich dyscyplinach. Istotne jest zapewnienie warunków dla rozwoju talentów sportowych oraz propagowanie zdrowego stylu życia i aktywności ruchowej jako atrakcyjnej formy spędzania czasu wolnego.

Opracowanie: Krzysztof Kępa, Agnieszka Majkowska, Anna Nawrot

OBSZAR 3

INFRASTRUKTURA DLA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ

NAZWA WSKAŹNIKA	ŹRÓDŁO	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ POŚREDNIA	WARTOŚĆ SZACUNKOWA
Liczba pasażerów komunikacji miejskiej (mln os.):				
• Krakowa	MPK Kraków	(2009) 338,0	(2013) 375,6	(2020) 352,1
• Tarnowa	Tarnowski Organizator Komunalny	(2009) 14,7	(2013) 12,4	(2020) 15,75
• Nowego Sącza	MPK Nowy Sącz	(2009) 12,5	(2013) 12,4	(2020) 14,2
Przewozy pasażerskie komunikacją regionalną (mln os.):				
• transport kolejowy	GUS ¹	(2005) 11,8	(2010) 11,0	(2020) 12,9
• transport zbiorowy samochodowy (bez komunikacji miejskiej)		(2009) 32,9	(2011) 27,7	(2020) 23,6
• komunikacja miejska		(2009) 371,0	(2012) 408,4	(2020) 619,2

¹ Ze względu na możliwości pozyskania danych oraz w celu ujednoczenia źródła w przypadku transportu kolejowego proponuje się zmienić źródło danych z PKP na GUS.

Odsetek mieszkańców województwa w izochronie dostępności drogowej:		(2011)	(2014)	(2020)
• 60 minut		42,0	56,1	57,9
• 90 minut		63,8	86,9	89,3
• 120 minut		91,2	98,6	98,6
w izochronie dostępności kolejowej:	UMWM			
• 60 minut		18,1	14,6	29,5
• 90 minut		33,8	24,6	44,4
• 120 minut		46,1	39,1	54,5
dojazdu do Krakowa (z wyłączeniem mieszkańców miasta Krakowa) ²				
Odsetek mieszkańców województwa w izochronie dostępności drogowej:		(2011)	(2014)	(2020)
• 60 minut		13,5	43,9	46,5
• 90 minut		29,6	74,8	79,9
• 120 minut		75,0	97,1	98,2
w izochronie dostępności kolejowej:	UMWM			
• 60 minut		9,8	7,6	33,6
• 90 minut		35,6	12,3	43,9
• 120 minut		47,1	41,8	55,6
dojazdu do Tarnowa (z wyłączeniem mieszkańców miasta Tarnowa) ²				
Odsetek mieszkańców województwa w izochronie dostępności drogowej:		(2011)	(2014)	(2020)
• 60 minut		14,1	19,5	19,8
• 90 minut		34,2	65,9	67,5
• 120 minut		74,3	87,2	90,3
w izochronie dostępności kolejowej:	UMWM			
• 60 minut		4,3	4,3	4,8
• 90 minut		8,1	6,0	6,6
• 120 minut		14,2	12,7	12,6
dojazdu do Nowego Sącza (z wyłączeniem mieszkańców miasta Nowy Sącz) ²				
Odsetek mieszkańców województwa w izochronie dostępności drogowej:		(2011)	(2014)	(2020)
• 60 minut		12,1	15,1	16,6
• 90 minut		54,8	60,8	70,8
• 120 minut		80,6	92,3	94,6
w izochronie dostępności kolejowej:	UMWM			
• 60 minut		3,8	0	3,9
• 90 minut		5,6	0	4,8
• 120 minut		6,9	0	7,5
dojazdu do Nowego Targu (z wyłączeniem mieszkańców miasta Nowy Targ) ²				
Odsetek mieszkańców województwa w izochronie dostępności drogowej:		(2011)	(2014)	(2020)
• 60 minut		49,3	53,8	55,5
• 90 minut		65,3	75,7	79,6
• 120 minut		82,3	93,4	94,2
w izochronie dostępności kolejowej:	UMWM			
• 60 minut		29,9	6,7	36,4
• 90 minut		36,6	34,1	51,0
• 120 minut		43,6	40,4	59,6
dojazdu do Trzebini (z wyłączeniem mieszkańców miasta Trzebini) ²				

² W przypadku wskaźników dotyczących odsetka mieszkańców w izochronach wartości docelowe zostały skorygowane w oparciu o aktualizację badania – dr R. Guzik Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2014–2023, Kraków 2014.

Wzajemna dostępność kolejowa Krakowa i Katowic	PKP ³	(2008) 82	(2013) 132	(2020) 44
Wzajemna dostępność kolejowa Krakowa i Warszawy	PKP ⁴	(2008) 180	(2013) 176	(2020) 116,6
Ruch pasażerski w MPL Kraków-Balice (mln os.)	ULC	(2010) 2,839	(2013) 3,650	(2020) 5,769
Udział przedsiębiorstw:		(2010)	(2013)	(2020)
• posiadających dostęp do Internetu	GUS	95,7	90,7	99,0
• łączących się z Internetem przez łącze szerokopasmowe		(2010) 68,0	(2013) 81,7	(2020) 99,0
Udział gospodarstw domowych:		(2020)	(2013)	(2020)
• posiadających dostęp do Internetu	GUS	63,6	72,7	90,0
• łączących się z Internetem przez łącze szerokopasmowe		(2010) 40,4	(2013) 53,8	(2020) 90,0

Szkielet systemu transportowego województwa tworzą: na kierunku północ – południe droga krajowa nr 7, zaś na kierunku wschód – zachód, stanowiące fragment transeuropejskiego korytarza relacji Berlin – Wrocław – Katowice – Kraków – Kijów, droga E40, włącznie z przebiegiem autostrady A4, a także linie kolejowe E30 oraz C-E30.

Województwo małopolskie dysponuje jedną z najwyższych w skali kraju gęstością dróg o nawierzchni twardej (159,2 km dróg na 100 km² powierzchni – 2. miejsce po województwie śląskim). Stanowi to, z jednej strony, duże obciążenie kosztami utrzymania, ale z drugiej jest niezwykle korzystnym potencjałem, gwarantującym możliwość dojazdu w pobliże właściwie każdej lokalizacji w województwie.

Na koniec 2013 roku długość sieci dróg krajowych na terenie województwa małopolskiego wynosi 970,061 km, co oznacza wzrost o 60,061 km w porównaniu z rokiem 2011 (01.01.2011), zaś długość sieci dróg wojewódzkich wynosi 1 372,500 km, co oznacza zmniejszenie o 3,200 km w ciągu 3 ostatnich lat.

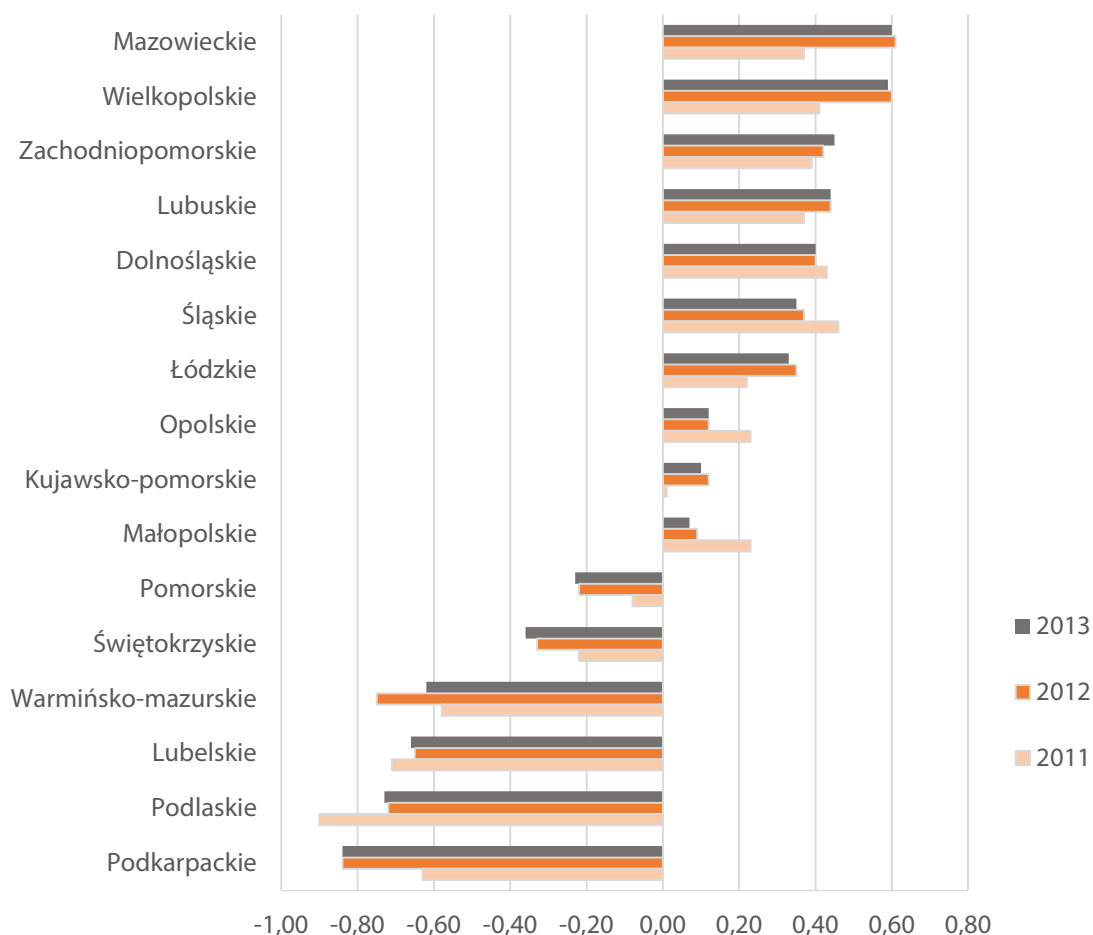
Przez obszar województwa małopolskiego przebiega 1052,328 km linii kolejowych, w tym 171,201 km linii magistralnych, 591,657 km linii pierwszorzędnych, 207,611 km linii drugorzędnych oraz 81,859 km linii znaczenia miejscowego.

Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice sp. z o.o. klasyfikuje się na 2. miejscu w Polsce pod kątem liczby obsługiwanych pasażerów. W roku 2013 na krakowskim lotnisku odprawiono rekordową liczbę 3,65 mln pasażerów, co na przestrzeni ostatnich 3 lat oznacza ok. 28-procentowy wzrost.

Województwo małopolskie cechuje się przeciętną w skali kraju dostępnością transportową. Ponadprzeciętną dostępnością charakteryzują się województwa zlokalizowane w zachodniej Polsce: wielkopolskie, zachodniopomorskie, lubuskie, dolnośląskie i śląskie oraz dwa województwa centralnej Polski: mazowieckie i łódzkie, zaś najniższą 4 województwa Polski wschodniej.

³ Proponuje się zmianę metodologii z badania jednorazowego na dane pozyskiwane od PKP – najkrótszy czas przejazdu zgodnie z rozkładem jazdy na dany dzień roku.

⁴ Proponuje się zmianę metodologii z badania jednorazowego na dane pozyskiwane od PKP – najkrótszy czas przejazdu zgodnie z rozkładem jazdy na dany dzień roku.

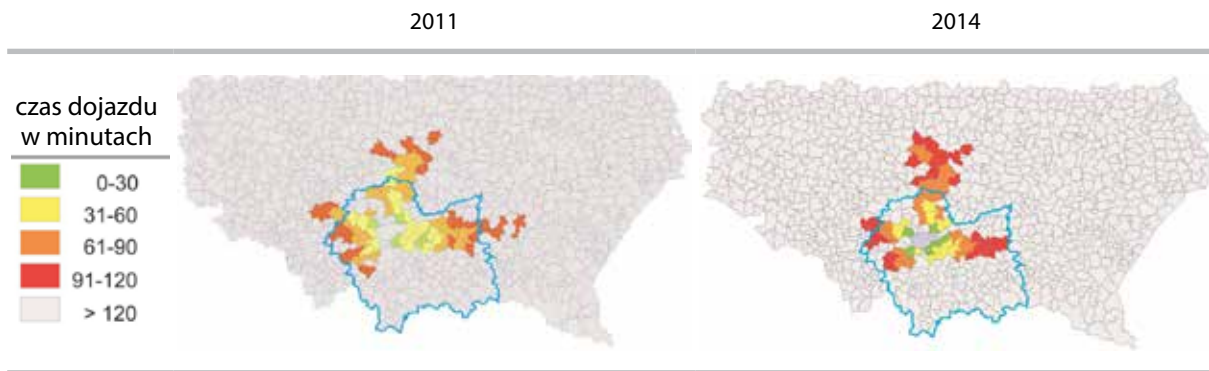
Wykres 4. Ocena województw pod względem dostępności transportowej⁵

Źródło: *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

Dostępność komunikacyjna do Krakowa i ośrodków subregionalnych jest niezbędna do zapewnienia spójności terytorialnej województwa, wpływa na różnorodne strefy życia społecznego i gospodarczego oraz stanowi istotny element organizacji przestrzeni. Na poniższych mapach przedstawiono dostępność drogową i kolejową Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza w 2011 i 2014 roku.

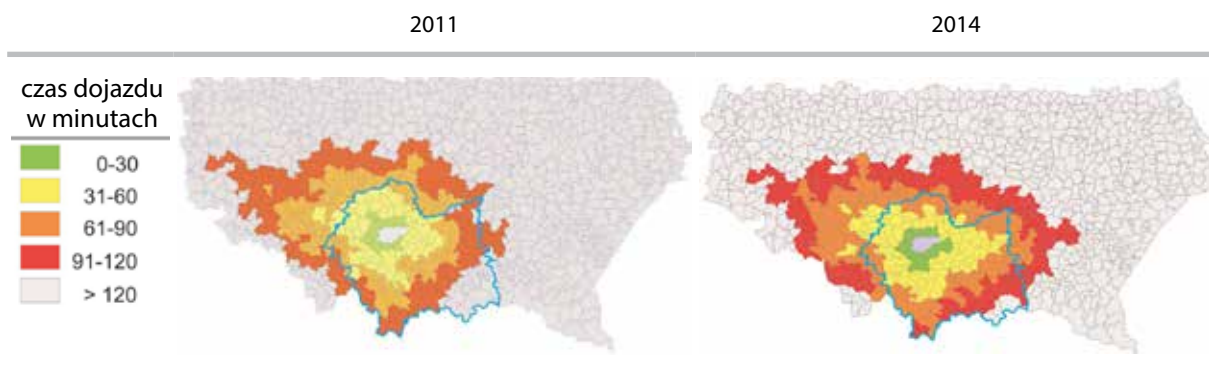
⁵ W raporcie *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013* dla potrzeb oceny dostępności transportowej przyjęto następujące odniesienia, względem których była określana: 1) położenie względem granicy zachodniej, 2) położenie zarówno województw, jak i podregionów względem Warszawy, 3) położenie podregionów względem ośrodków regionalnych, 4) położenie względem międzynarodowych portów lotniczych (podregiony) z uwzględnieniem ich rangi (województwa), 5) położenie względem dużych portów morskich (Szczecin, Trójmiasto). Przyjmując wymienione kryteria, wzięto pod uwagę strukturę kierunkową polskiego handlu zagranicznego, rolę stolicy kraju i miast wojewódzkich jako ośrodków gospodarczych, rynków zbytu i węzłów komunikacyjnych.

Mapa 2. Kolejowa dostępność czasowa Krakowa w 2011 i 2014

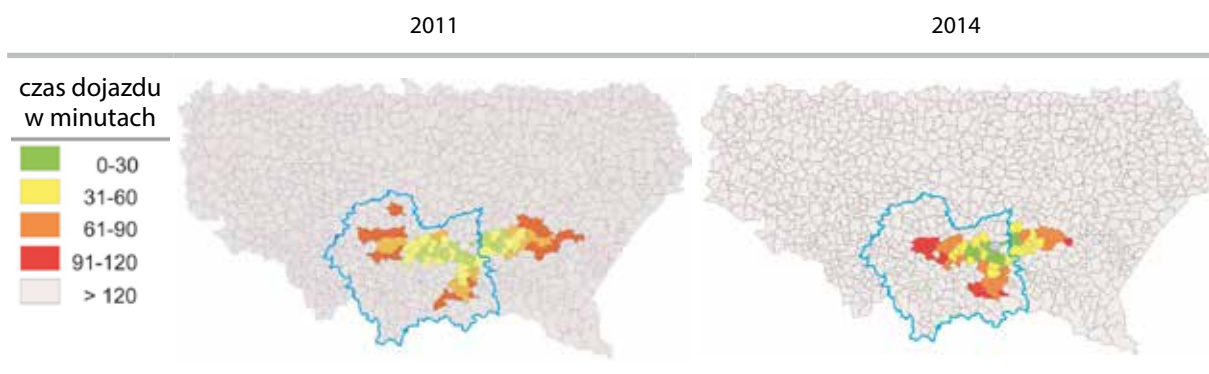
Źródło: Dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2011–2020*, Kraków 2011;
dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2014–2023*, Kraków 2014

Mapa 3. Drogowa dostępność czasowa Krakowa w 2011 i 2014

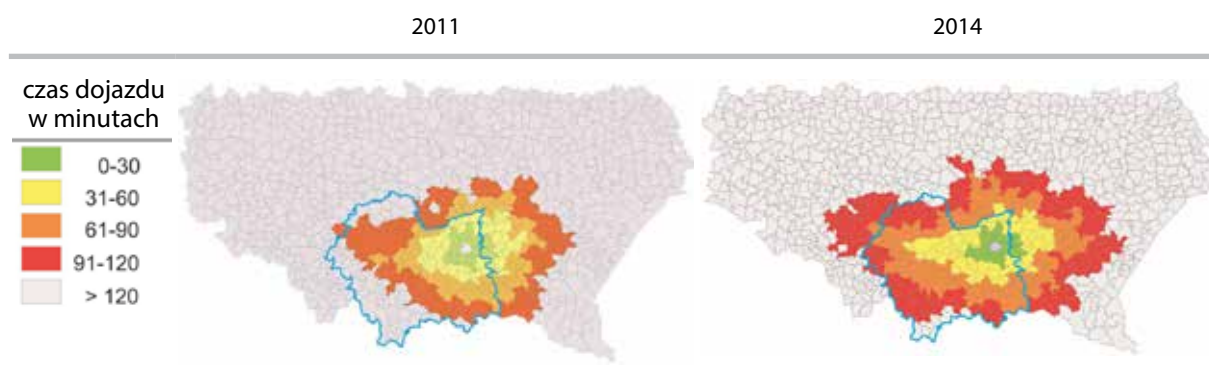
Źródło: Dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2011–2020*, Kraków 2011;
dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2014–2023*, Kraków 2014

Mapa 4. Kolejowa dostępność czasowa Tarnowa w 2011 i 2014

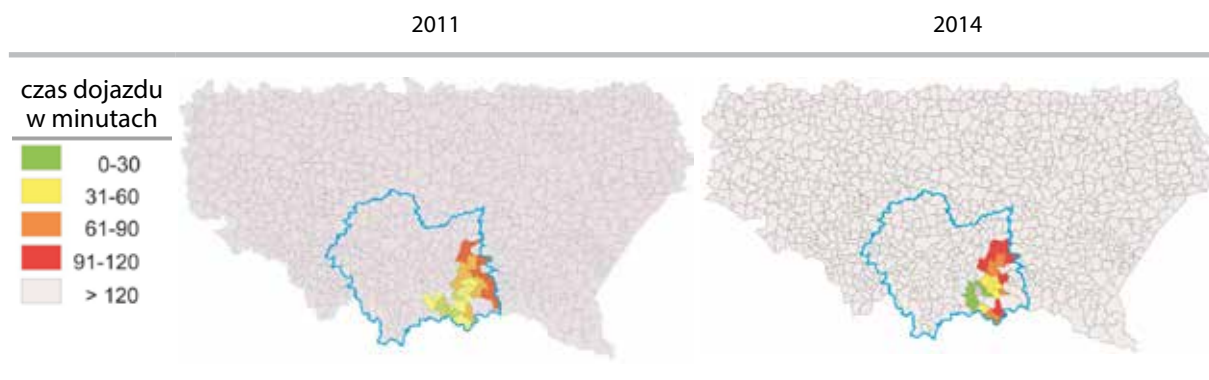
Źródło: Dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2011–2020*, Kraków 2011;
dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2014–2023*, Kraków 2014

Mapa 5. Drogowa dostępność czasowa Tarnowa w 2011 i 2014

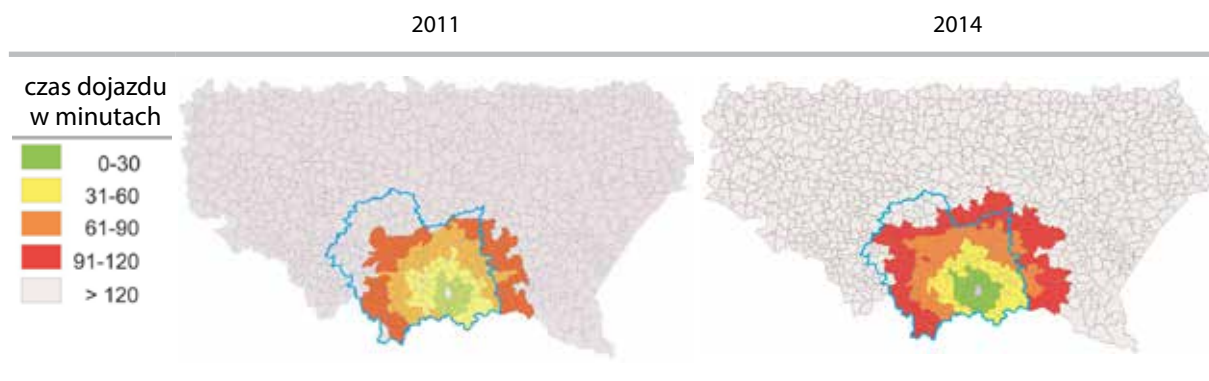
Źródło: Dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2011–2020*, Kraków 2011; dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2014–2023*, Kraków 2014

Mapa 6. Kolejowa dostępność czasowa Nowego Sącza w 2011 i 2014

Źródło: Dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2011–2020*, Kraków 2011; dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2014–2023*, Kraków 2014

Mapa 7. Drogowa dostępność czasowa Nowego Sącza w 2011 i 2014

Źródło: Dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2011–2020*, Kraków 2011; dr R. Guzik, *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2014–2023*, Kraków 2014

W ciągu ostatnich 3 lat, dzięki oddaniu do użytkowania kolejnych odcinków autostrady A4, dostępność drogowa Krakowa uległa znacznej poprawie. Dla izochron 60 i 90 minut wartości pośrednie wskaźnika na koniec 2013 roku znacznie zbliżyły się do wartości docelowych zakładanych na rok 2020, zaś dla izochrony 120 minut wartość pośrednia wskaźnika osiągnęła wartość docelową. Znacznie gorzej prezentuje się dostępność kolejowa, gdzie wartości pośrednie dla poszczególnych izochron uległy zmniejszeniu w porównaniu z wartościami bazowymi. Wpływ na wydłużenie czasu dojazdu transportem kolejowym do Krakowa, a w konsekwencji spadek wartości wskaźnika, miały prowadzone prace remontowe i modernizacyjne na sieci kolejowej. Wzrost dostępności kolejowej do Krakowa w następnych latach będzie ulegał stopniowej poprawie w miarę oddawania do użytku kolejnych wyremontowanych odcinków linii kolejowych.

Wpływ prowadzonych prac remontowych obserwowany jest również w dostępności kolejowej do Trzebini – miasta subregionu zachodniego, stanowiącego ważny węzeł kolejowy w południowej Polsce. W ciągu 3 lat wartość wskaźnika określającego odsetek mieszkańców województwa w izochronie dojazdu koleją 60 minut zmalała ponad czterokrotnie. W przypadku izochron 90 minut i 120 minut również zaobserwowano spadek wartości wskaźnika, jednak nie był on tak znaczny jak dla izochrony 60 minut. Odwrotną tendencję zaobserwowano w przypadku dostępności drogowej do Trzebini. Wartości pośrednie dla izochron 60 minut, 90 minut i 120 minut są niewiele niższe od wartości docelowych.

Inwestycje w zakresie transportu drogowego, w tym oddanie do użytkowania autostrady A4 na odcinku Kraków – Tarnów, wpłynęły na znaczną poprawę dostępności drogowej Tarnowa. Dla poszczególnych izochron wartości pośrednie znacznie przekroczyły wartości bazowe i zbliżyły się do wartości docelowych. Podobną tendencję zaobserwowano w przypadku izochron dojazdu do Nowego Sącza i Nowego Targu.

Układ linii kolejowych na terenie województwa małopolskiego powoduje, że dostępność kolejowa do Tarnowa i Nowego Sącza uzależniona jest od czasu przejazdu linią kolejową E30. W związku z prowadzonymi pracami modernizacyjnymi na tej linii, powodującymi wydłużenie czasów przejazdu, odsetek mieszkańców województwa w izochronie: 60 minut, 90 minut i 120 minut dojazdu do Tarnowa i Nowego Sącza uległ zmniejszeniu w porównaniu do wartości bazowej. Wyjątek stanowi izochrona 60 minut dojazdu do Nowego Sącza, dla której wartość pośrednia nie uległa zmianie. Czas przejazdu odcinka Nowy Sącz – Tarnów jest dłuższy niż 60 minut, w związku z czym modernizacja linii E30 nie wpływa na wartość wskaźnika dla tej izochrony.

Ze względu na budowę zbiornika wodnego Świnna Poręba i czasowe wyłączenie z eksploatacji linii kolejowej nr 97 na odcinku Kalwaria Zebrzydowska Lanckorona – Zakopane jako wartość pośrednią wskaźnika *Odsetek mieszkańców województwa w izochronie: 60 minut, 90 minut, 120 minut dojazdu do Nowego Targu transportem kolejowym* przyjęto 0. Szacuje się, że wartość wskaźnika po przywróceniu połączeń kolejowych będzie na poziomie wartości bazowej.

Modernizacje i remonty infrastruktury kolejowej na terenie województwa małopolskiego wpłynęły na znaczne wydłużenie czasu przejazdu odcinka Kraków Główny – Katowice, co przełożyło się na wartość wskaźnika *Wzajemna dostępność kolejowa Krakowa i Katowic*. Na koniec 2013 roku wartość wskaźnika wynosi 132 minuty, gdzie zakładana na 2020 rok wartość docelowa jest blisko trzykrotnie niższa.

Niewielkiej poprawie uległa wartość wskaźnika *Wzajemna dostępność kolejowa Krakowa i Warszawy*. W porównaniu do wartości bazowej czas przejazdu skrócił się o 4 minuty.

Dokonujące się procesy metropolizacji i suburbanizacji w połączeniu ze wzrastającym natężeniem ruchu drogowego wymuszają konieczność rozwoju transportu zbiorowego, zarówno o znaczeniu regionalnym, jak i lokalnym. W latach 2011–2013 kontynuowano działania w zakresie uruchomienia Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej, stworzenia zintegrowanego systemu transportu zbiorowego w aglomeracji krakowskiej, dokonywano zakupów taboru kolejowego, tramwajowego i autobusowego.

Realizowane inwestycje w zakresie transportu zbiorowego na terenie Krakowa wpływają na liczbę pasażerów korzystających z komunikacji miejskiej. W porównaniu z wartością bazową liczba osób korzystających z transportu zbiorowego na terenie Krakowa zwiększyła się o ponad 2%.

W ostatnich latach nastąpił niewielki wzrost liczby pasażerów korzystających z komunikacji miejskiej w Nowym Sączu oraz niewielki spadek liczby osób korzystających z komunikacji miejskiej w Tarnowie.

W latach 2011–2013 MPL Kraków-Balice realizował projekty zarówno o charakterze inwestycyjnym, jak i w zakresie poprawy bezpieczeństwa. Podejmowane działania przyczyniały się do rocznego wzrostu liczby obsługiwanych osób. Tendencję wzrostową obrazuje wskaźnik *Ruch pasażerski w MPL Kraków-Balice*, który na koniec 2013 roku osiągnął rekordowy wynik 3,65 mln odprawionych pasażerów.

W celu znacznego usprawnienia systemu transportowego w województwie konieczne jest zakończenie aktualnie wykonywanych prac, a także realizacja przedsięwzięć przewidzianych w dokumentach o znaczeniu państwowym i wojewódzkim.

W zakresie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w latach 2011–2013 widoczna była stała tendencja wzrostowa. Obecnie Małopolska zajmuje 2. miejsce wśród województw o najwyższym wskaźniku zatrudnienia w sektorze ICT, także jeśli chodzi o rozwój sektora usług biznesowych – Kraków liderem Europy Środkowo-Wschodniej – Kraków stał się miejscem zatrudnienia największej liczby pracowników wśród centrów usług z kapitałem zagranicznym: ponad 25 tys. osób, co stanowi 23% ogółu pracowników sektora w Polsce. Kraków znalazł się wśród 10 najatrakcyjniejszych miast na świecie dla outsourcingu usług biznesowych.

Małopolska zajmuje 3 miejsce w Polsce pod względem liczby użytkowników Internetu oraz 2 miejsce w Polsce pod względem pokrycia terytorium istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną i planowanymi w 2013 roku inwestycjami.

Wzrasta stopień wykorzystania Internetu w małopolskich domach i przedsiębiorstwach. Poziom wykorzystania komputerów oraz dostępu do Internetu w małopolskich przedsiębiorstwach jest wysoki i po niewielkim spadku, ponownie wzrasta. Zmienia się rodzaj dostępu do Internetu: wzrasta liczba przedsiębiorstw korzystających z połączeń szerokopasmowych, a także bezprzewodowych łącz 3G. Największy wzrost dostępności do Internetu poprzez łącze szerokopasmowe odnotowano wśród przedsiębiorstw małych. Wzrasta liczba małopolskich firm posiadających własne strony internetowe: od prostych, prezentujących katalogi wyrobów lub cenniki, po strony umożliwiające składanie zamówień, rezerwacje online, dokonanie płatności lub uzyskanie, za pośrednictwem komunikatora, pomocy w trakcie dokonywania zakupów.

Równoległe ze wzrostem wykorzystania technologii teleinformatycznych w przedsiębiorstwach stale rośnie liczba gospodarstw domowych wykorzystujących te technologie. Udział gospodarstw domowych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu rósł szybciej niż w przypadku dostępu do sieci ogółem. Jak podaje GUS, na stopień wyposażenia gospodarstwa domowego mają wpływ m.in.: typ gospodarstwa, stopień urbanizacji, miejsce zamieszkania, wysokość dochodów oraz – w bardzo dużym stopniu – posiadanie dzieci na utrzymaniu.

3.1. Kraków nowoczesnym węzłem międzynarodowej sieci transportowej

W ramach kierunku 3.1 w latach 2011–2013 podejmowano działania zmierzające do poprawy dostępności transportowej Krakowa w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Realizowano inwestycje w zakresie transportu kolejowego, drogowego i lotniczego, w tym inwestycje związane z rozwojem publicznego transportu zbiorowego.

Najważniejsze projekty i inwestycje wpisujące się w kierunek polityki rozwoju 3.1:

- W trakcie realizacji:
 - Modernizacja linii kolejowej E30/C–E30, odcinek Kraków – Rzeszów, wartość całkowita projektu: 4 161,17 mln zł, wartość dofinansowania z UE (Fundusz Spójności): 1 940,14 mln zł;
 - Zintegrowany transport publiczny w aglomeracji krakowskiej, wartość całkowita: 429,40 mln zł, wartość dofinansowania z UE (Fundusz Spójności): 217, 41 mln zł.
 - Rozbudowa infrastruktury lotniskowej MPL Kraków-Balice, wartość całkowita projektów: 639,28 mln zł, wartość dofinansowania z UE (MRPO, PO IiŚ): 279,34 mln zł.
 - Budowa przystanku kolejowego zintegrowanego z budynkiem głównym terminalu Portu Lotniczego Kraków-Balice, wartość całkowita projektu: 16,62 mln zł, wartość dofinansowania (MRPO): 10,76 mln zł.
- Zrealizowane:
 - Zintegrowany System Transportu Zbiorowego w aglomeracji krakowskiej, w tym przebudowa stacji Kraków Główny, wartość całkowita: 252,52 mln zł, wartość dofinansowania z UE (Fundusz Spójności): 150,24 mln zł.
 - Budowa linii tramwajowej łączącej ulice Brożka oraz Kampus UJ wraz z systemem sterowania ruchem i nadzoru, wartość projektu: 217,17 mln zł (Budżet UMK – 138,15 mln zł, środki zewnętrzne – 41,76 mln zł, odszkodowania/wykopy – 37,26 mln zł).
 - Budowa drogi ekspresowej S-7, odcinek Biechanów–Christo Botewa, wartość całkowita projektu (Krajowy Fundusz Drogowy): 242,22 mln zł.

3.2. Wykreowanie subregionalnych węzłów transportowych

W ramach Kierunku 3.2 realizowano działania mające na celu stworzenie sieci sprawnych połączeń transportowych wokół głównych miast regionu, a także pomiędzy nimi. Podejmowano działania zmierzające do zwiększenia dostępności zewnętrznej i wewnętrznej obszarów subregionalnych. Realizowano zadania mające na celu rozwój transportu ekologicznego oraz zadania zmierzające do zmniejszenia uciążliwości ruchu tranzytowego w miastach i miejscowościach.

Najważniejsze projekty i inwestycje wpisujące się w kierunek polityki rozwoju 3.2:

- W trakcie realizacji:
 - Budowa autostrady A4 Kraków – Tarnów – Dębica, całkowity koszt inwestycji: 4 939,73 mln zł, wartość dofinansowania z UE (POIiŚ): 585,08 mln zł.
 - Zakup taboru kolejowego – Województwo Małopolskie, wartość projektów: 123,55 mln zł, wartość dofinansowania z UE (MRPO): 62,2 mln zł,
- Zrealizowane:
 - Budowa drogi nr 94, odcinek Radzikowskiego – Modlnica, całkowity koszt inwestycji (Krajowy Fundusz Drogowy): 213,58 mln zł.
 - Budowa obwodnic miejscowości w ciągach dróg wojewódzkich: Szczurowej, Podegrodzia, Proszowic, Dobczyc, Olkusza, wartość całkowita projektów: 225,53 mln zł, wartość dofinansowania z UE (MRPO): 188,44 mln zł.
 - Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 783 na odcinku Olkusz–Wolbrom–Miechów, wartość całkowita projektu: 55,04 mln zł, wartość dofinansowania z UE (MRPO): 46,34 mln zł.

- Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 967 na podjazdach pod górę Borzęcką, wartość projektu: 22,63 mln zł, wartość dofinansowania z UE: 19,03 mln zł.
- Budowa mostu wraz z dojazdami w ciągu drogi wojewódzkiej nr 969 w m. Kluszkowce, wartość projektu: 17,73 mln zł, wartość dofinansowania z UE: 15,07 mln zł.
- Wymiana taboru autobusowego – Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Nowym Sączu, wartość projektów: 23,3 mln zł, wartość dofinansowania z UE: 13,2 mln zł.

3.3. Zwiększenie dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie

W latach 2011–2013 działania prowadzące do zwiększenia dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie zostały ukierunkowane na tworzenie spójnego zrównoważonego systemu transportowego, zapewniającego dostępność celów komunikacyjnych w sposób bezpieczny, niezagrażający zdrowiu ludzi i środowiska, pozwalającego funkcjonować efektywnie, oferującego możliwość wyboru środka transportowego i podtrzymującego rozwój gospodarczy oraz regionalny, przy jednoczesnym ograniczaniu hałasu, zajętości terenu, emisji i odpadów.

Najważniejsze projekty i inwestycje wpisujące się w Kierunek polityki rozwoju 3.3:

- W trakcie realizacji:
 - Budowa nowego mostu granicznego w Piwnicznej wraz z rozbudową DK 87 do parametrów drogi krajowej, koszt całkowity inwestycji (budżet państwa): 83,15 mln zł.
 - Aktualizacja studium wykonalności dla zadania: *Budowa nowej linii kolejowej Podłęże – Szczyrzyc – Tymbark/Mszana Dolna oraz modernizacja istniejącej linii kolejowej nr 104 Chabówka – Nowy Sącz*, wartość projektu (budżet PKP PLK S.A.): ok. 4,80 mln zł.
- Zrealizowane:
 - Remonty odcinków dróg krajowych na terenie województwa małopolskiego: DK4, DK7, DK28, DK44, DK47, DK49, DK52, DK75, DK79, DK94, wartość projektów (Krajowy Fundusz Drogowy i budżet państwa): 93,36 mln zł.
 - Budowy i remonty obiektów mostowych w ciągach dróg krajowych na terenie województwa małopolskiego, wartość projektów (budżet państwa): 21,23 mln zł.

3.4. Wsparcie instrumentów zarządzania zintegrowanymi systemami transportu

Działania w ramach Kierunku 3.4 koncentrowały się na tworzeniu warunków dla poprawy spójności sieci miejskiej i regionalnej poprzez kreowanie węzłów przesiadkowych, tworzenie infrastruktury rowerowej i wzmacnianie komunikacji zbiorowej. Realizowano zadania związane z zarządzaniem ruchem na drogach w Małopolsce, w tym wybudowano system ITS, składający się z sieci specjalistycznych urządzeń monitorujących natężenie ruchu, warunki atmosferyczne i stan nawierzchni dróg, tablic informacji drogowej zmiennej treści oraz centrum sterowania ruchem. Opracowano koncepcję wskazującą kierunki rozwoju zintegrowanej sieci tras turystycznych w regionie, służącą jednostkom samorządów terytorialnych, organizacjom pozarządowym oraz podmiotom działającym w sektorze turystycznym w Małopolsce do realizacji przyszłych inwestycji w zakresie budowy tras rowerowych, biegowych i narciarskich tras biegowych na swoim terenie.

Najważniejsze projekty i inwestycje wpisujące się w Kierunek polityki rozwoju 3.4:

- W trakcie realizacji:
 - System Zarządzania Drogami Województwa Małopolskiego, wartość całkowita: 4,81 mln zł, dofinansowanie z UE (MRPO): 3,24 mln zł,
- Zrealizowane:
 - Parking przesiadkowy typu „Parkuj i Jedź” przy przystanku kolejowym Wieliczka Park, (realizacja w ramach projektu Zintegrowany System Transportu Zbiorowego w aglomeracji krakowskiej).
 - Opracowanie Koncepcji Budowy Zintegrowanej Sieci Tras Rowerowych, Biegowych oraz Narciarskich Tras Biegowych w Województwie Małopolskim, wartość opracowania (budżet województwa małopolskiego): 0,34 mln zł.
 - Inteligentny System Sterowania Ruchem dla Regionu Podhalańskiego, wartość całkowita projektu: 4,22 mln zł, dofinansowanie z UE (MRPO): 3,17 mln zł.

3.5. Rozwój infrastruktury dla społeczeństwa informacyjnego

Regionalny portal internetowy *Wrota Małopolski*

Województwo Małopolskie jako pierwsze w kraju utworzyło w 2001 roku regionalny portal internetowy *Wrota Małopolski* (www.malopolska.pl). Obok funkcji, jaką spełnia od wielu lat (integracja systemów informatycznych instytucji i urzędów administracji publicznej, obywateli i podmiotów prawnych) portal, podkreśla swoją rolę jako jedno z głównych źródeł informacji na temat wydarzeń lokalnych i regionalnych.

Rozwój dostępu do usług elektronicznych w Małopolsce

Regionalny System Biuletynów Informacji Publicznej w Małopolsce oraz system Cyfrowa Małopolska powstały w ramach projektu *Rozwój dostępu do usług elektronicznych w Małopolsce* finansowanego ze środków Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego oraz budżetu Województwa Małopolskiego. System umożliwia łatwą wymianę informacji, gromadzonej na różnych poziomach administracji publicznej, efektywne wykorzystanie zasobów informacyjnych administracji publicznej, sprawną obsługę obywateli i przedsiębiorców poprzez poszerzenie możliwości korzystania z usług świadczonych przez administrację publiczną drogą elektroniczną. Cyfrowa Małopolska to system informatyczny, który ma na celu usprawnienie kontaktu online, w tym świadczenie e-usług przez jednostki administracji publicznej na rzecz przedsiębiorców, inwestorów oraz obywateli na terenie województwa małopolskiego. W ramach systemu udostępniono 128 procedur załatwiania spraw przez Internet.

Wartość projektu: 2,8 mln zł.

Wirtualne Muzea Małopolski

Innowacyjny projekt realizowany przez Województwo Małopolskie oraz Małopolski Instytut Kultury W ramach projektu utworzono Regionalny System Digitalizacji, obejmujący Regionalną Pracownię Digitalizacyjną oraz portal internetowy pn. *Wirtualne Muzea Małopolski* (WMM). Portal WMM prezentować będzie obiekty kulturowe z Małopolski w formie fotorealistycznych modeli 3D: najciekawsze eksponaty muzealne zgromadzone w Małopolsce, zasoby muzealne poszczególnych muzeów Małopolski. Zdigitalizowano do końca 2012 roku 700 najciekawszych i najcenniejszych dla dziedzictwa kulturowego obiektów z 35 małopolskich muzeów,

Wartość projektu: 9,5 mln zł.

System Komunikacji Video

Od 2012 roku małopolskie instytucje, w tym Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie i Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie, wykorzystują w codziennej pracy System Komunikacji Video. Wdrożenie systemu komunikacji video usprawniło przepływ informacji dzięki wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań telekomunikacyjno-informacyjnych oraz obniżyło koszty związane z udziałem pracowników w wyjazdach służbowych.

Wartość projektu: 2,7 mln zł

Małopolski System Informacji Medycznej

Od 2013 roku rozpoczęto realizację projektu Małopolski System Informacji Medycznej. Ma na celu stworzenie jednolitej, zintegrowanej platformy wymiany danych medycznych i udostępnienie elektronicznych usług medycznych w skali regionu. Wdrożenie projektu umożliwi przetwarzanie i przesyłanie danych medycznych pomiędzy jednostkami medycznymi w regionie, a także zapewni pacjentom dostęp do dokumentacji medycznej. System zostanie wdrożony w publicznych jednostkach szpitalnych, dla których Województwo Małopolskie jest organem założycielskim, oraz jednostce szpitalnej spoza sektora finansów publicznych.

Wartość projektu: 8,3 mln zł.

Małopolska Chmura Edukacyjna

Od 2013 roku realizowany jest projekt Małopolska Chmura Edukacyjna (MRPO/PO KL), w ramach którego powstaje innowacyjne środowisko wsparcia procesów edukacyjnych technologiami ICT, bazujące na modelu chmurowym oraz wysokiej jakości komunikacji multimedialnej. Dzięki systemowi wirtualnych zajęć w 10 obszarach tematycznych najlepsze małopolskie uczelnie, w tym Akademia Górniczo-Hutnicza, Uniwersytet Jagielloński, Politechnika Krakowska, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie i Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, będą się dzielić wiedzą z uczniami 21 szkół ponadgimnazjalnych z terenu województwa małopolskiego.

Wartość projektu w ramach perspektywy 2007–2013: w ramach MRPO: 7,75 mln zł, w ramach PO KL: 4,5 mln zł (Poddziałanie 9.1.2 – 2,7 mln zł, Poddziałanie 9.2 – 1,8 mln zł).

Wnioski i rekomendacje

W ciągu ostatnich 3 lat na sieci transportowej województwa małopolskiego prowadzono liczne prace inwestycyjne. Rozpoczęte remonty i modernizacje sieci kolejowej, przy jednoczesnym oddaniu do użytkowania dróg szybkiego ruchu, w tym przede wszystkim autostrady A4, doprowadziły do zmiany zachowań komunikacyjnych mieszkańców Małopolski, którzy znacznie częściej zaczęli podróżować transportem drogowym. Tendencja ta jest szczególnie widoczna na kierunku wschód – zachód. Województwo Małopolskie dla odwrócenia tego trendu będzie podejmować działania skoncentrowane na stworzeniu systemu kolei aglomeracyjnej, zakupie nowego taboru do obsługi połączeń kolejowych oraz poprawie jakości oferty przewozowej. Rozwój sieci drogowej na terenie Małopolski w znaczący sposób wpłynął na poprawę dostępności ośrodków subregionalnych. Rozpoczęta rozbudowa i przebudowa terminalu pasażerskiego wraz z wyposażeniem w urządzenia kontroli bezpieczeństwa oraz inwestycje w zakresie infrastruktury wewnątrzlotniskowej w MPL Kraków-Balice pozwolą na uzyskanie przepustowości przylotowej i odlotowej w godzinie szczytowej na poziomie 1800 pasażerów w przylocach i 1800 pasażerów w odlotach. Dodatkowo rozpoczęta rozbudowa wewnętrznego układu komunikacyjnego Portu Lotniczego w Krakowie oraz budowa przystanku kolejowego w znaczny sposób poprawią dojazd do lotniska.

W transporcie drogowym najistotniejszym problemem jest brak kompleksowej sieci dróg o wysokiej przepustowości, w tym brak wysokoprzepustowego połączenia na kierunku północ – południe (droga S7), brak domknięcia obwodnicy Krakowa od strony północnej i wschodniej, a także utrudniony dojazd do miejscowości turystycznych zlokalizowanych na południu Małopolski (Podhale i Sądecczyzna).

Istotnym problemem systemu transportowego w zakresie transportu kolejowego jest niska jakość infrastruktury kolejowej, ograniczona przepustowość linii kolejowych, niska prędkość przejazdu, jak również mała gęstość linii kolejowych w południowej części województwa.

W transporcie lotniczym najistotniejszym problemem jest ograniczona przepustowość terminali pasażerskich oraz brak dodatkowej drogi startowej.

W latach 2011–2013 działania w zakresie transportu skoncentrowane były na poprawie jakości i bezpieczeństwa infrastruktury drogowej i kolejowej, rozbudowie Portu Lotniczego Kraków-Balice oraz rozwoju transportu zbiorowego. Wyżej wymienione gałęzie transportu stanowią podstawę systemu transportowego województwa. Transport wodny śródlądowy, o którym mowa w *Strategii*, w chwili obecnej nie pełni znaczącej funkcji w przewozie osób i ładunków. Przede wszystkim jest wykorzystywany w przewozach o charakterze turystycznym, stanowiąc atrakcyjny w skali kraju produkt turystyczny.

Wzrasta zainteresowanie wśród firm wykorzystaniem rozwiązań biznesowych w modelu cloud computing – przetwarzanie w chmurze. Dzięki temu dynamicznie rozwija się także rynek dostawców tego typu usług w Małopolsce. Rozwiązanie to, oparte na modelu przetwarzania, polega na użytkowaniu usług dostarczonych przez zewnętrzne organizacje.

W Małopolsce zwiększa się zapotrzebowanie na kadrę o wysokich kwalifikacjach w zakresie technologii informacyjnych, związane z rozwojem technologii oraz zmianami społecznymi i cywilizacyjnymi.

Na obszarze województwa następuje szybki rozwój start-upów, czyli młodych przedsiębiorstw związanych z branżą zaawansowanych technologii. Dzięki nim powstają w naszym regionie aplikacje, także mobilne, dla wiodących platform technologicznych (Apple, Google, Symbian itd.) znanych na całym świecie. Te małopolskie firmy wygrywają międzynarodowe konkursy start-upów, np. firma topicmarks.com. W Krakowie odbywają się cyklicznie imprezy, np. *Startup Weekend*, podczas których spotykają się specjaliści z dziedziny nowych technologii, a drużyny przygotowują oraz prezentują projekty z zakresu usług lub serwisów mobilnych lub internetowych.

Opracowanie: Beata Bańdura, Paweł Obrzut, Katarzyna Siuda

OBSZAR 4

KRAKOWSKI OBSZAR METROPOLITALNY I INNE REGIONY

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ

NAZWA WSKAŹNIKA	ŹRÓDŁO	WARTOŚĆ POCZĄTKOWA	WARTOŚĆ POŚREDNIA	WARTOŚĆ SZACUNKOWA
Wartość inwestycji sektora prywatnego w przeliczeniu na mieszkańca województwa (w zł) ¹	GUS	(2009) 2 718	(2012) 3 039	(2020) 3 472
Wyniki egzaminów na zakończenie szkoły podstawowej, testów gimnazjalnych i egzaminów maturalnych	OKE	(2009) 58,0	(2013) 62,8	(2020) 70,0
		59,8	60,5	64,6
		83,0	84,0	83,3

W ramach zintegrowanego podejścia subregionalnego w pracach nad przygotowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 określone zostały kierunki interwencji służące wykorzystaniu specyficznych potencjałów subregionalnych oraz likwidacji barier rozwojowych poszczególnych obszarów województwa. W pracach nad projektem programu regionalnego uwzględnione zostały 2 kategorie instrumentów rozwoju terytorialnego, tj. **zintegrowana inwestycja terytorialna dedykowana interwencji w ramach miejskiego obszaru funkcjonalnego Krakowa – Metropolii Krakowskiej**, a także **subregionalny program rozwoju** dedykowany interwencji w ramach 5 subregionów funkcjonalnych.

Wstępnie przyjęto, że interwencja w ramach zintegrowanej inwestycji terytorialnej, przy udziale środków RPOWM, obejmować będzie: infrastrukturę rozwoju gospodarczego, zadania z zakresu poprawy efektywności energetycznej, redukcję zanieczyszczenia powietrza, w szczególności ograniczenie niskiej emisji, zrównoważony, sprawny transport, łączący miasto i jego obszar funkcjonalny, infrastrukturę drogową na poziomie subregionalnym, gospodarkę wodno-ściekową, usługi społeczne w zakresie wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych oraz usług interwencji kryzysowej, ekonomię społeczną, kształcenie zawodowe, infrastrukturę ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym.

¹ Ze względu na obecny brak w statystyce publicznej wskaźnika w brzmieniu przyjętym w SRWM – Napływ niepublicznych inwestycji zagranicznych i polskich per capita w zł (NUTS3) proponuje się odpowiadający mu wskaźnik zamieszczany w Bazie Danych Lokalnych GUS – Wartość inwestycji sektora prywatnego w przeliczeniu na mieszkańca województwa w zł. Równocześnie ze względu na zmianę podziału jednostek NUTS3 dane w układzie podregionów nie są możliwe do pozyskania.

Natomiast interwencja w ramach subregionalnego programu rozwoju, zgodnie z wstępnymi założeniami, wspierać będzie rozwój subregionów w zakresie: infrastruktury rozwoju gospodarczego, zadań dotyczących poprawy efektywności energetycznej, działań wspierających rozwój gospodarki niskoemisyjnej, zrównoważonego transportu miejskiego, gospodarki odpadami, inwestycji w gospodarce wodno-ściekowej, rozwoju, udostępniania i promocji dziedzictwa naturalnego, rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze (projekty ukierunkowane na wzrost zatrudnienia), dróg o znaczeniu subregionalnym, promowania transportu kolejowego w regionie, usług społecznych ukierunkowanych na wsparcie osób starszych i niepełnosprawnych oraz usług interwencji kryzysowej, sieci wsparcia ekonomii społecznej, kształcenia zawodowego oraz infrastruktury ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym.

Mapa 8. Subregiony województwa małopolskiego

Źródło: Opracowanie własne UMWM

Równocześnie, aby dostosować nowy podział subregionów do statystyki publicznej, złożony został wniosek o nowy podział województwa małopolskiego na jednostki statystyczne NUTS. Zmiana w podziale na jednostki NUTS 3 została, jako spełniająca wymagania formalne, uwzględniona w projekcie rozporządzenia Komisji zmieniającego załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS). Nowa klasyfikacja obowiązywać będzie od 1 stycznia 2015 roku.

OBSZAR 5

ROZWÓJ MIAST I TERENÓW WIEJSKICH

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ

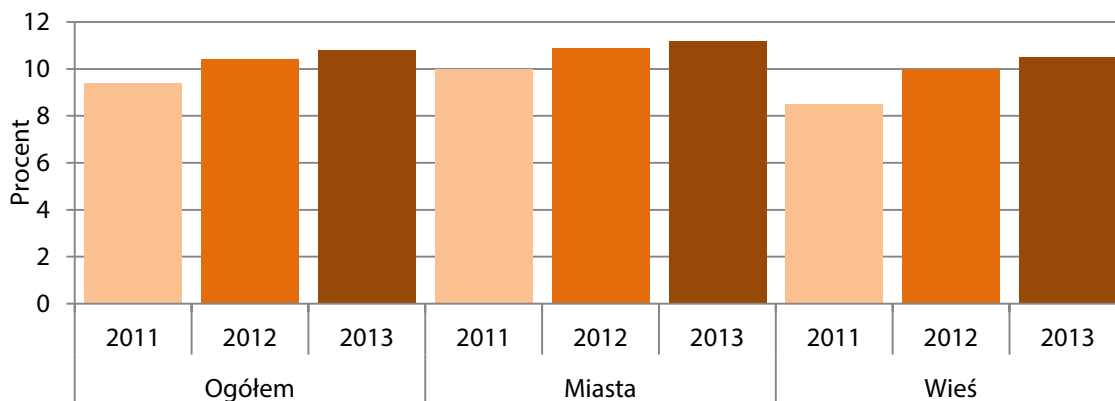
NAZWA WSKAŹNIKA	ŹRÓDŁO	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ POŚREDNIA	WARTOŚĆ SZACUNKOWA
Wskaźnik urbanizacji (rozumiany jako odsetek ludności mieszkającej w gminach o gęstości zaludnienia powyżej 150 os./km ²)	GUS	(2009) 73,2%	(2013) 74,5%	(2020) 74,1%
Liczba gospodarstw ekologicznych – pozycja w rankingu województw	MRiRW	(2010) 3	(2012) 6	(2020) 1
Stopa bezrobocia według BAEL w podziale na: <ul style="list-style-type: none">• miasto• wieś	GUS	(2009) 8,6% 7,2%	(2013) 11,2% 10,5%	(2020) 6,3% 5,3%
Dochody gmin per capita z tytułu udziału w podatku PIT: <ul style="list-style-type: none">• ogółem• obszary zurbanizowane• niezurbanizowane zgodnie z kryterium gęstości zaludnienia (150 os./km ²)	GUS	(2009) 360,4 395,2 131,5	(2012) 636,5 758,2 279,9	(2020) 433,5 497,1 321,8

Wskaźnik urbanizacji, rozumiany jako odsetek ludności mieszkającej w gminach o gęstości zaludnienia powyżej 150 os./km², wzrósł z poziomu 73,2% w 2009 roku do 74,5% w 2013 roku. Zmiana ta spowodowana była w głównej mierze zwiększeniem liczby ludności w gminach okalających Kraków, które charakteryzują się wysokim stopniem gęstości zaludnienia.

W latach 2011–2013, w odniesieniu do liczby gospodarstw ekologicznych na terenie województwa małopolskiego, zauważalna jest tendencja spadkowa. W porównaniu do roku 2011 liczba ekologicznych gospodarstw rolnych w 2013 roku zmniejszyła się o 300 i wynosiła 1 838. Przyczyn można upatrywać w niedostatecznym zorganizowaniu rynku produktów rolnictwa ekologicznego, małym zróżnicowaniu w cenach między produktami rolnictwa ekologicznego i konwencjonalnego, małymi różnicami w dopłatach bezpośrednich, słabym oprzyrządowaniu gospodarstw spowodowanym wysokimi kosztami specjalistycznego sprzętu dla gospodarstw ekologicznych, restrykcyjnymi przepisami prawnymi – sanitarnymi i weterynaryjnymi (dotyczącymi m.in. uboju, sprzedaży bezpośredniej).

W okresie 2011–2013 na regionalnym rynku pracy województwa małopolskiego wciąż odczuwane były skutki kryzysu gospodarczego. Jego efektem była nie tylko rosnąca stopa bezrobocia, ale przede wszystkim szybszy niż w innych regionach przyrost bezrobotnych. O ile w 2011 i 2012 Małopolska zajmowała 8 lokatę pod względem wysokości stopy bezrobocia (według badania BAEL), to w 2013 roku spadła o dwie pozycje, wyprzedzona przez województwa o niższej stopie bezrobocia: lubelskie i zachodniopomorskie. Jednocześnie w 2012 roku średnia wartość roczna stopy bezrobocia dla Małopolski przekroczyła średnią ogólnokrajową i trend ten ma charakter wzrostowy.

Wykres 5. Średnioroczna stopa bezrobocia w województwie małopolskim według badania BAEL

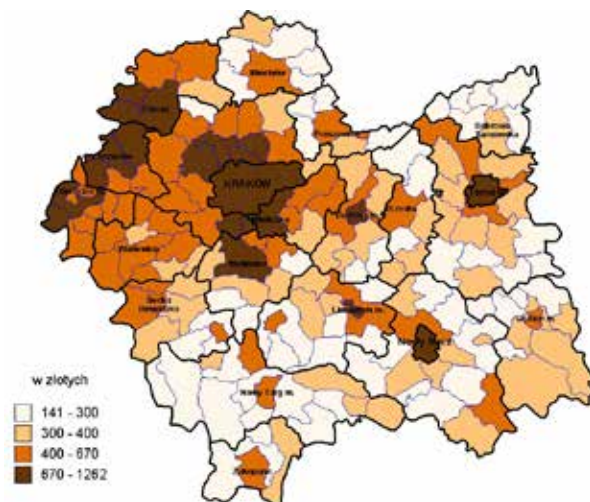
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

W 2013 roku wartość przychodu gmin z tytułu podatku PIT w przeliczeniu na mieszkańca wyniosła 669,69 zł (wzrost w stosunku do 2011 roku o 9,1%). Obszary o najwyższych dochodach skoncentrowane są głównie w centralnej i zachodniej części województwa, a więc na terenach najsilniej uprzemysłowionych. Rozkład przestrzenny pokrywa się niemal dokładnie z rozkładem wartości przychodu osób fizycznych ze stosunku pracy, spółdzielczego, służbowego i z pracy nakładczej.

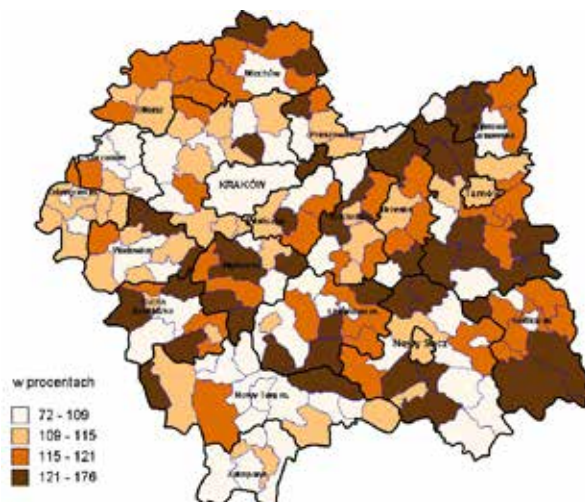
Spośród wszystkich 182 gmin jedynie w 21 wartość dochodu per capita przekroczyło średnią wojewódzką w 2013 roku, to jest o 2 więcej niż w 2011 roku. Jednocześnie w porównaniu z 2011 rokiem zmniejszyła się skala zróżnicowania dochodów per capita, przyjmując w 2013 wartość ilorazu maksimum do minimum na poziomie 8,89 wobec 9,96 w 2011 roku. Powyższe dane mogą świadczyć o stopniowym wyrównywaniu poziomu dochodów. Przyczyną takiego stanu rzeczy mogą być również postępujące zmiany w strukturze gospodarczej w małopolskich wsiach, objawiające się pojawieniem pozarolniczych rodzajów działalności, a co za tym idzie – zwiększeniem populacji mieszkańców objętych podatkiem dochodowym.

Wysoka dynamika wzrostu podatku PIT per capita obserwowana jest głównie w gminach wschodniej części województwa, co potwierdza postawioną powyżej tezę o postępujących zmianach na obszarach wiejskich.

Mapa 9. Dochody gmin z tytułu podatku od osób fizycznych na mieszkańca w 2013 roku

Mapa 10. Dynamika zmian dochodów gmin z tytułu podatku od osób fizycznych na mieszkańca w latach 2011–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

5.1. Rozwój funkcji lokalnych centrów usług publicznych

Przedsięwzięcia realizowane w latach 2011–2013, mające na celu poprawę standardu świadczeń oraz dostępności podstawowych usług publicznych w zakresie lokalnej infrastruktury społecznej o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, rekreacyjnym i sportowym oraz zdrowotnym, przedstawione zostały w Obszarze 1 „Gospodarka wiedzy i aktywności”, Obszarze 2 „Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego” oraz Obszarze 6 „Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne”.

5.2. Rozwój gospodarczy małych i średnich miast oraz terenów wiejskich

Możliwość skorzystania z funduszy UE stała się silnym bodźcem do wsparcia rozwoju obszarów wiejskich i rozwoju rolnictwa. Finansowe wsparcie ma na celu zwiększenie wydajności rolnictwa, podniesienie poziomu życia ludności wiejskiej, stabilizację rynków rolnych, poprawienie bezpieczeństwa dostaw produktów rolnych oraz zapewnienie rozsądnych cen produktów rolnych dla konsumentów.

Łączne zrealizowane płatności bezpośrednie w latach 2007–2013 wyniosły dla województwa małopolskiego 2 402,8 mln zł, w tym 659,3 mln zł z tytułu krajowych płatności uzupełniających. W przeliczeniu na jedno indywidualne gospodarstwo rolne płatności bezpośrednie wypłacone w perspektywie 2007–2013 miały wartość 15,8 tys. zł wobec 48,4 tys. zł średniej krajowej. Tak niskie płatności są efektem największego rozdrobnienia małopolskich gospodarstw rolnych w kraju.

Pomoc finansowa z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–13 udzielana rolnikom, przedsiębiorcom i lokalnym samorządom oraz właścicielom lasów przeznaczana była na budowę nowoczesnego, konkurencyjnego sektora rolno-spożywczego i leśnictwa, prowadzenie działalności rolniczej zgodnej z ochroną środowiska naturalnego, na rozwój kultury i zachowanie tradycji na wsi oraz działania na rzecz podniesienia jakości życia mieszkańców wsi i ich aktywizacji gospodarczej. Program ten podzielony został na 23 działania, z czego 6 zarządzanych jest przez samorzady wojewódzkie.

Do końca 2013 roku wypłacono w ramach PROW 2007–13 w województwie małopolskim około 1 629,6 mln zł, ponadto z tytułu realizacji zobowiązań z lat 2004–2006 wypłacono w tym okresie ponad 552,6 mln zł.

Tabela 2. Zrealizowane płatności w ramach PROW 2007–2013 – stan na 31.12.2013 roku (w mln zł)

DZIAŁANIE	Zrealizowane płatności z tytułu zobowiązań z okresu 2007–2013	Zrealizowane płatności z tytułu zobowiązań na lata 2004–2006
Renty strukturalne	67,06	286,07
Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania PROW 2007–2013	349,24	–
Zalesianie gruntów rolnych i innych niż rolne	6,73	3,53
Grupy producentów rolnych	1,34	1,53
Modernizacja gospodarstw rolnych	265,82	–
Program rolnośrodowiskowy	137,22	58,88
Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolniczej i leśnej	110,64	–
Ułatwianie startu młodym rolnikom	40,83	–
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	49,41	–
Wspieranie gospodarstw niskotowarowych	–	202,56
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania	33,13	–
Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych	11,83	–
Odnowa i rozwój wsi	99,85	–
Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów	3,12	–
Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności	3,80	–
Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	195,56	–
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	120,43	–
Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa	24,30	–
Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – Małe projekty	27,37	–

Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	5,13	–
Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	3,14	–
Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju– Odnowa i rozwój wsi	64,31	–
Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzenie instrumentów zapobiegawczych	7,84	–
Wdrażanie projektów współpracy	1,52	–

Źródło: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Na terenie województwa małopolskiego działa **19 grup producentów rolnych**, 3 grupy wstępnie uznane za organizacje producentów owoców i warzyw oraz 8 organizacji producentów owoców i warzyw. W porównaniu z rokiem 2011 liczba grup producentów rolnych wzrosła z 12 do 19 – dane te plasują Małopolskę na 15 miejscu pod względem liczby grup producentów rolnych. W 2011 roku powstała 1 grupa producentów rolnych oraz została wydana 1 decyzja o uznaniu za organizację dla wstępnie uznanej grupy producentów owoców i warzyw. W 2012 roku utworzono dwie grupy producentów rolnych, natomiast w 2013 roku powstało ich 9 oraz wydano 3 decyzje o uznaniu za organizację dla wstępnie uznanej grupy producentów owoców i warzyw.

Poprzez właściwe zorganizowanie się i dostosowanie produkcji do wymagań odbiorcy pod względem jakości, ilości i asortymentu, z jednoczesnym stosowaniem zasad ochrony środowiska na wszystkich etapach produkcji, przechowywania i dystrybucji produktów rolnych, rolnicy zyskują nie tylko możliwość zapewnienia sobie silniejszej pozycji na rynku, ale także wyższych i stabilniejszych dochodów. Powstawanie grup producentów rolnych oparte jest na podstawowej idei, jaką jest wspólne działanie, które pozwala sprostać wyzwaniom gospodarki rynkowej opartej na konkurencji.

Oczekiwanym wynikiem wspólnie podejmowanych przez producentów rolnych wysiłków jest uzyskanie rzeczywistego wpływu na kształt tworzącego się ciągle rynku artykułów rolnych i zdobycie znaczącego w nim udziału. Jest to najważniejszy cel aktywności gospodarczej, rokujący trwanie w biznesie rolniczym i uzyskiwanie zysków także w przyszłości.

Pojawienie się w ostatnim dwudziestoleciu nowych trendów, takich jak spożywanie zdrowej żywności czy dynamiczny rozwój gospodarstw ekologicznych, spowodowało wyraźny wzrost zainteresowania zarówno konsumentów, jak i producentów tradycyjnymi produktami.

Strategia identyfikacji i promocji produktów tradycyjnych opiera się w głównej mierze na prowadzeniu **Listy Produktów Tradycyjnych**. Podstawą wpisu na nią są: tradycja wytwarzania, wynosząca co najmniej 25 lat, oraz szczególna i niepowtarzalna jakość związana z metodami produkcji, które gwarantują wyjątkowe cechy i właściwości otrzymanego wyrobu. Na Listę Produktów Tradycyjnych wpisanych zostało do tej pory 113 produktów spożywczych. W 2011 roku wpisano 9 produktów, w 2012– 16, natomiast w 2013 – 40. Korzyścią wynikającą z umieszczenia wyrobu na Liście jest jego szersza promocja oraz wyróżnienie produktu spośród innych wyrobów.

W celu ułatwienia konsumentom i turystom dostępu do żywności produkowanej i przetwarzanej na bazie lokalnych i regionalnych surowców w całej Europie, z dniem 30 sierpnia 2013 roku, Małopolska uzyskała status członka kandydującego i rozpoczęła działania prowadzące do uzyskania pełnego członkostwa w **Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne (ESRDzK)** – co nastąpiło w lipcu 2014 roku. Głównym celem regionów będących jej członkami jest rozwój tradycyjnej i nowoczesnej żywności opartej na lokalnych zasobach surowców. ESRDzK została utworzona, aby promować potrawy regionalne, wzmacniać tożsamość regionalną, stanowić platformę współpracy, wymiany wiedzy i doświadczeń między wytwórcami, przetwórcami, restauratorami i sprzedawcami, wspierać rozwój istniejących i nowo powstających podmiotów działających na bazie lokalnych i regionalnych zasobów żywności.

Od wielu lat Województwo Małopolskie we współpracy z Małopolskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego (MODR) w Karniowicach organizuje cykl imprez w ramach **Małopolskiego Festiwalu Smaku** oraz **Zasmakuj w Małopolsce**, promujących małopolskie produkty regionalne i tradycyjne. Oprócz promocji regionalnych wyrobów i potraw kluczowym celem jest również wyróżnienie najlepszych producentów żywności z terenu naszego województwa. Imprezy te to największe wydarzenia kulinarne w regionie, które cieszą się ogromną popularnością, przyciągając tłumy smakoszy. Dzięki nim możliwe jest osiągnięcie realnego efektu rynkowego w postaci wzrostu sprzedaży małopolskich specjałów.

Oprócz przedsięwzięć związanych z ochroną bogatych tradycji dziedzictwa kulturowego i kulinarnego Małopolski, podjęto również szereg działań w kierunku ochrony dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazowego oraz zachowania bioróżnorodności na terenach wiejskich.

Pracownia Zasobów Genowych Roślin Warzywnych Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach zabezpieczyła w banku genów ponad 300 obiektów reprezentujących zasoby genowe różnych gatunków roślin warzywnych zebranych na terenie Małopolski. Zgromadzono je podczas ekspedycji terenowych prowadzonych w latach 1980–2010. Są to przede wszystkim odmiany dawne i miejscowe, uprawiane na niewielką skalę w gospodarstwach drobnotowarowych i w ogródkach przydomowych na własne potrzeby. Dla tych obiektów w latach 2011–2013 została opracowana, zgodna z międzynarodowymi standardami, baza danych zawierająca m.in. dokumentację cech paszportowych, waloryzację cech morfologicznych i użytkowych, a także współrzędne geograficzne miejsc zbioru oraz informacje dotyczące sposobów uprawy i użytkowania.

Zasoby genowe roślin warzywnych zgromadzone w banku genów są bogatym źródłem cech niezbędnych do twórczej hodowli odmian spełniających aktualne i przyszłe oczekiwania zarówno konsumentów, jak i producentów. Mogą one być z powodzeniem wykorzystywane w różnych sposobach gospodarowania ekologicznego i tradycyjnego.

Odtwarzanie i utrzymywanie miejscowych odmian roślin ogrodniczych w gospodarstwach przyczyni się do:

- zachowania bioróżnorodności,
- poprawienia sytuacji ekonomicznej rodzin,
- zachowania tradycji i kultury rolnej regionu,
- poszerzenia asortymentu spożywanych warzyw,
- praktycznego wykorzystania zgromadzonych zasobów do utworzenia regionalnych banków genów oraz rejestracji odmian regionalnych w katalogu krajowym i UE.

W 2012 roku zainicjowane zostało powstanie Centrum Bioróżnorodności Produkcji Roślinnej – Stare gatunki i formy zbóż w Grodkowicach (w tej chwili w kolekcji zgromadzono około 30 obiektów) oraz Centrum Bioróżnorodności Produkcji Zwierzęcej – Stada zachowawcze lokalnych ras drobiu (kury czubate, kaczki polskie (minikaczka ród K2, Pekin polski ród P33, kaczka piżmowa), Gęsi Zatorskie, perlice, gołębie mięsne (Ryś Polski). Partnerami programu ochrony bioróżnorodności ras drobiu będą: Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Stowarzyszenie Hodowców Ras Małopolskich i Polski Związek Hodowców Gołębi Rasowych i Drobnego Inwentarza. Kolejne centra bioróżnorodności są na etapie ustalania partnerów i gromadzenia zasobów. W sumie koncepcja obejmie około 20 kolekcji i stad, stanowiących podstawę rozwoju produktów niszowych wzbogacających rynek konsumencki, podstawę osiągnięcia postępu biologicznego i rozwoju nowych miejsc pracy na wsi.

Porejestrowe Doświadczalnictwo Odmianowe i Rolnicze (PDOiR) to system doświadczalny obejmujący doświadczenia odmianowe i agrotechniczne, w którym współpracują ze sobą jednostki i organizacje zainteresowane rozwojem rolnictwa, a więc: samorządy terytorialne, samorządy rolnicze, administracja rządowa, służby doradcze, firmy hodowlano-nasienne, jednostki naukowe, związki plantatorów, przemysł przetwórczy oraz inne instytucje i organizacje działające na rzecz rolnictwa. Wyniki z przeprowadzonych doświadczeń są corocznie wydawane w postaci regionalnej publikacji pn. *Wyniki*

doświadczeń PDOiR w województwie małopolskim i rozpowszechniane wśród zainteresowanych rolników. Listy Zalecanych Odmian wraz z opisami i charakterystykami agrotechnicznymi są także zamieszczane na stronie internetowej: SDOO w Węgrzcach, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, MIR i MODR oraz COBORU.

Program stopniowo się rozwijał w ciągu ostatnich lat i w 2011 roku, dzięki istotnemu wsparciu finansowemu Zarządu Województwa Małopolskiego, zrealizowano 18 doświadczeń z najważniejszymi gatunkami roślin rolniczych, w których przebadano łącznie 244 odmiany. W 2012 roku liczba doświadczeń zwiększyła się do 20 i 288 przebadanych odmian. Natomiast w 2013 roku przeprowadzono 35 doświadczeń, w których przebadano 499 odmian.

W 2011 roku Zarząd Województwa Małopolskiego wsparł badania prowadzone w ramach PDOiR kwotą 70 tys. zł, a w 2012 i 2013 roku przeznaczył na ten cel po 100 tys. zł. Dofinansowanie prowadzonych w stacji doświadczeń odmianowych pozwala na ukierunkowanie badań na rzeczywiste potrzeby regionu (ekologizacja rolnictwa) określone w *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011–2020*. Warto podkreślić, że wspieranie postępu biologicznego w rolnictwie jest ważnym elementem podnoszenia poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki regionu, za które odpowiada samorząd województwa.

Rolnictwo ekologiczne spełnia nie tylko rolę związaną z produkcją żywności, ale wpływa także na utrzymanie i zwiększenie różnorodności biologicznej i walorów przyrodniczych rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Działania Małopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Karniowicach ukierunkowane są na rozwój tego sektora produkcji m.in. poprzez organizowanie pokazów, konkursów na najlepsze gospodarstwo ekologiczne, konferencji, seminariów i udział w targach. W ostatnich 3 latach zorganizowano w sumie 142 szkolenia, w których udział wzięły 2 163 osoby oraz udzielono niemal 14 tys. porad indywidualnych z dziedziny rolnictwa ekologicznego.

W ramach rewitalizacji terenów wiejskich na bazie tradycyjnych wartości kulturowych województwa małopolskiego, podjęto inicjatywę zatytułowaną *Owce na wałach*. W 2013 roku w miejscowości Krzczów koło Bochni, dzięki środkom Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, rozpoczęto realizację pilotażowego projektu zatytułowanego *Analiza wykorzystania małych zwierząt trawożernych do naturalnego, innowacyjnego utrzymania obwałowań przeciwpowodziowych we właściwym stanie*. Przedsięwzięcie ma na celu dostarczenie rzetelnych informacji na temat wykorzystania owiec w charakterze „żywych kosiarek”, jako tańszej i lepszej do mechanicznego koszenia alternatywy utrzymania wałów przeciwpowodziowych. W ramach przedmiotowego projektu MODR w Karniowicach, we współpracy z Uniwersytetem Rolniczym w Krakowie, przygotował katalog 3-letnich badań uwzględniających zmiany składu gatunkowego roślinności porastającej wał, zwięzłości wału, zmiany populacji szkodników drążących nory i jamy, jak również ocenę ewentualnych zagrożeń dla środowiska naturalnego na skutek wypasu owiec.

W dniach 14–19 października 2013 roku w Nowym Targu i w Leśnicy przeprowadzono kurs dla babców i juhasów, w którym uczestniczyło 20 osób. Zajęcia składały się z części teoretycznej i praktycznej. Uczestnicy otrzymali materiały szkoleniowe, zapewniono im również nocleg i wyżywienie. Kurs zakończył się egzaminem państwowym, który odbył się 26 listopada 2013 roku w Nowym Targu. Został przeprowadzony przez Izbę Rzemieślniczą z Katowic.

Przedsięwzięcie sfinansowano w ramach dotacji podmiotowej z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, udzielonej Małopolskiemu Ośrodkowi Doradztwa Rolniczego w Karniowicach w 2013 roku w kwocie 331 tys. zł.

W odpowiedzi na problem bezrobocia dotyczący szczególnie obszary wiejskie, skutkujący odpływem mieszkańców do aglomeracji miejskich i mający negatywny wpływ na potencjał demograficzny obszarów wiejskich, w latach 2011–2013, MODR w Karniowicach zrealizował rozpoczęty rok wcześniej projekt *Nowy zawód i nowe umiejętności szansą dla małopolskich rolników* w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Celem projektu była pomoc rolnikom z terenu Małopolski w zdobyciu kwalifikacji zawodowych niezbędnych do podjęcia zatrudnienia poza rolnictwem lub rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej.

W ramach projektu przeprowadzono 94 kursy zawodowe i 8 szkoleń z przedsiębiorczości, a udział w projekcie wzięło 1 417 osób. Spośród tej grupy osób przeszkolonych 356 znalazło zatrudnienie lub podjęło własną działalność gospodarczą (wskaźnik efektywności zatrudnieniowej 25,12%). Doradcy ds. reorientacji zawodowej przeprowadzili również 2 000 godzin konsultacji aktywizacyjnych, trenując z beneficjentami umiejętności miękkie (takie jak poszukiwanie ofert, pisanie dokumentacji rekrutacyjnej itd.). Liczba osób, które podjęły zatrudnienie lub rozpoczęły własną działalność gospodarczą, przekroczyła znacząco zakładaną w projekcie granicę 20%. Ma to szczególnie duże znaczenie w odniesieniu do młodych osób, dla których barierą w podjęciu zatrudnienia był brak kwalifikacji i doświadczenia zawodowego.

Wartość przedmiotowego projektu z PO KL wyniosła ogółem 7 100 000 zł, z czego wykorzystano kwotę 7 048 000 zł.

Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Karniowicach w ramach działań ustawowych wspiera także proces wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich na bazie małej i średniej przedsiębiorczości oraz działania różnicujące dochody ludności wiejskiej. W latach 2011–2013 zrealizował szkolenia nt. zasad i procedur podejmowania działalności gospodarczej na terenach wiejskich. Przeprowadzono 25 szkoleń dla 299 uczestników oraz udzielono około 3 500 porad indywidualnych osobom zainteresowanym zagadnieniami dotyczącymi rozwoju przedsiębiorczości. Powyższe działania zostały sfinansowane ze środków bieżących MODR w Karniowicach.

5.3. Funkcjonalne zarządzanie przestrzenią na poziomie lokalnym

W celu stworzenia nowej jakości funkcjonalnej i warunków rozwoju dla zdegradowanych obszarów miejskich podejmowane były działania realizowane w ramach MRPO 2007–2013, Działanie 6.1 Rozwój Miast, Schemat A. Projekty realizowane wyłącznie w ramach programów rewitalizacji. Działania podejmowane w celu przeprowadzenia kompleksowych procesów rewitalizacji cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony władz miejskich. Spośród 61 małopolskich miast aż 52 przygotowały i złożyły do oceny Lokalne Programy Rewitalizacji (LPR), w tym Kraków i Tarnów złożyły po dwa LPR-y. Programy te stanowiły dokumenty źródłowe przedsięwzięć, przy których realizacji wnioskowano o dofinansowanie ze środków MRPO. Następnie były one poddawane weryfikacji, a jakość i poprawność przyjętych założeń stanowiła podstawę do uzyskania dofinansowania. Dla właściwej oceny wartości wnioskowanych przedsięwzięć dla rozwoju obszaru miasta i całego regionu, wymagane było przedstawienie programu, z którego jednoznacznie wynikało, iż przedsięwzięcie jest jego istotnym elementem.

Na podstawie złożonych lokalnych programów rewitalizacji, które spełniały wymagania formalne, wybranych zostało do dofinansowania w ramach Działania 6.1.A 47 projektów z 37 miast, o łącznej wartości 429,84 mln zł.

W zakresie scaleń gruntów w latach 2011–2013 realizowane były projekty w ramach środków PROW 2007–2013 oraz scaleń infrastrukturalne (wokółautostradowe).

Tabela 3. Scalenia w ramach PROW 2007–2013 (w mln zł)

LP.	OBIEKT	Powiat	Powierzchnia (ha)	Prace scaleniowe – przyznane koszty całkowite ogółem (w zł, z VAT-em)	Zagospodarowanie poscaleniowe – przyznane koszty całkowite ogółem (w zł, z VAT-em)
1	Łętownia 2	suski	981	2,4	4,8
2	Łętownia 3	suski	1 063	2,8	5,2
			2 044		
3	Strzelce Małe	brzeski	565	1,3	2,7
4	Barczków	brzeski	213	0,5	1,0
5	Niedzielska, Rajska, Szczurowa	brzeski	590	1,6	2,9
			1 368		
6	Ilkowice	tarnowski	478	1,3	1,9
7	Łukowa	tarnowski	931	2,5	4,5
			1 409		
8	Męcina Wielka	gorlicki	938	2,4	4,6
			938		
		Razem	5 759	14,8	27,5

Źródło: Opracowanie własne UMWM

Mapa 11. Obiekty scaleniowe PROW 2007–2013 w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne UMWM

Tabela 4. Scalenia infrastrukturalne – wokół autostrad

ROK	Liczba obiektów, na których prowadzone były prace scaleniowe	Powierzchnia (ha)	Kwota prac scaleniowych (w mln zł)
2011	9	1 681	0,6
2012	22	4 336	2,1
2013	14	2 740	2,6

Źródło: Opracowanie własne UMWM

Korzystając z doświadczeń krajów zachodniej Europy, podjęto i zrealizowano projekt mający na celu wypracowanie Zintegrowanego Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (ZPROW), który zrealizowano w partnerstwie z regionem Turyngii (Niemcy). W ten sposób przygotowano szereg przedsięwzięć do postępowania urzędniowo-rolnego wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym oraz w zakresie rozwoju i odnowy wsi (dla sołectw Nieciecza i Czyżów w gminie Żabno). Tworzenie ZPROW służy nie tylko poprawie warunków pracy i życia w rolnictwie, ale również:

- zapewnia prawidłową gospodarkę gruntami i ich zarządzaniem,
- służy ochronie przyrody, ekologii i krajobrazu,

- umożliwia rozwój i odnowę wsi,
- zapewnia rozwój gospodarki i miejsca pracy,
- zapewnia przyszłościowy rozwój struktur lokalnych,
- umożliwia prawidłowy rozwój gospodarki wodnej.

Przeciwdziałając utracie rolniczego potencjału obszarów, w latach 2011–2013, na **modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych**, wyłacono ze środków budżetu WM poniższe kwoty gminom:

- w 2011 roku: 6,1 mln zł – wyremontowano 104 km dróg,
- w 2012 roku: 10,2 mln zł – wyremontowano 156 km dróg,
- w 2013 roku: 11,1 mln zł – wyremontowano 145 km dróg.

Wnioski i rekomendacje

Polityka wspierania rozwoju małopolskiego rolnictwa oraz obszarów wiejskich powinna opierać się na efektywnym i racjonalnym wykorzystywaniu ich potencjału rozwojowego, który wynika z unikalnych cech regionu.

Konieczność restrukturyzacji rolnictwa, jego unowocześnienia oraz ciągłego podnoszenia konkurencyjności wymaga silnego wsparcia ze strony państwa, w tym również samorządu terytorialnego. Jest to szczególnie istotne na obszarach rozdrobnionych agrarnie, gdzie przy małej skali produkcji towarowej korzystne ulokowanie się na lokalnym rynku rolnym jest bardzo trudne. Sposobem na pokonanie bądź istotne ograniczenie bariery małej skali produkcji może być wspólne działanie producentów, przybierające postać formalnych grup, spółek, spółdzielni lub też różnego rodzaju stowarzyszeń. Mogą one przyczyniać się do tworzenia nowych miejsc pracy, obniżania kosztów działalności rolniczej i ogólnego wzrostu zamożności rodzin rolniczych. Grupy producenckie mogą zapewnić wymierne korzyści nie tylko swoim członkom, ale również mogą stanowić ważny podmiot porządkowania obrotu artykułami rolnymi oraz być skutecznym narzędziem obrony wisi przed nieuczciwymi pośrednikami.

Z uwagi na fakt, iż mechanizm rynkowy nie zapewnia równowagi sił w łańcuchu dostaw żywności, konieczne jest skracanie drogi produktu od producenta do konsumenta poprzez tworzenie lokalnych rynków żywności. Rynki takie wspierają regionalną gospodarkę, gdyż zapewniają zatrudnienie w szeroko rozumianym agrobiznesie, w tym: w produkcji, przetwórstwie, wprowadzaniu produktów do obrotu oraz w ich sprzedaży.

Warunki strukturalne, środowiskowe, społeczne i historyczne powodują, że małopolska wieś jest predestynowana do oferowania produktów wysokiej jakości. Dodatkowo rozwój społeczeństwa, w tym wzrost poziomu świadomości oraz wzrost dochodów, spowodował, że konsumenci coraz częściej poszukują właśnie takich wyrobów. Jednocześnie oczekują wyczerpujących informacji o ich pochodzeniu i jakości. Identyfikację i wybór poszczególnych produktów umożliwia umieszczenie ich w systemach nadających im specjalne oznaczenia. Skutkuje to wyróżnieniem na rynku wśród innych produktów i nadaniem im wyjątkowej rangi.

Ekoturystyka powiązana z jej pokrewnymi formami gospodarowania, takimi jak: zrównoważone rolnictwo i przetwórstwo, rzemiosło, winiarstwo, łowiectwo oraz inne formy turystyki przyjaznej środowisku i dostosowane do warunków regionu, może być ważnym stymulatorem rozwoju obszarów wiejskich Małopolski. Powinna pełnić ważną rolę w rozwoju aktywności zawodowej, wzmacnianiu i promocji przedsiębiorczości na terenach wiejskich, tworzeniu nowych miejsc pracy, pobudzaniu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w dziedzinie okołorolniczej i pozarolniczej.

Aktywizacja środowisk lokalnych oraz ożywienie gospodarcze obszarów wiejskich są ważnymi zadaniami. Podejmowane działania nie mogą jednak ograniczać się do stymulowania zmian wyłącznie w sferze produkcyjnej rolnictwa.

Kreując nowy model rolnictwa w województwie małopolskim, stwierdzono, iż pasterstwo powinno znaleźć trwałe miejsce w gospodarce regionu i to nie tylko z racji ekonomicznych, ale z uwagi na ich pozagospodarcze znaczenie, tj. utrzymanie różnorodności biologicznej, krajobrazu kulturowego oraz dbałość o zdrowie i bezpieczeństwo żywnościowe. Wypas zwierząt może być elementem krajobrazu niezależnie od ukształtowania terenu i ważnym argumentem gospodarczym w rozwijającym się systemie gospodarstw ekologicznych. Należy również podkreślić, iż wspieranie pasterstwa będzie przyczyniać się do odtworzenia sposobu życia określonych grup lokalnych społeczności, wzrostu ich znaczenia dla kultury, kultywowania folkloru i rozwoju turystyki.

Charakterystyczną cechą, a zarazem słabością małopolskiego rolnictwa jest jego nadmierne rozdrobnienie agrarne. W ostatnich latach zwiększyła się średnia powierzchnia gospodarstwa, nie pociąga to jednak za sobą zmian w ilości ogólnej powierzchni, a wręcz ich całkowita powierzchnia zmniejsza się. Jednym z powodów tej zmiany są zaniechania prowadzenia działalności rolnej i porzucanie hodowli i upraw. Powoduje to degradację trwałych użytków zielonych, które, będąc w strefie bezrolnej, stosunkowo szybko ulegają zakrzaczeniu i nieplanowanemu zalesieniu. Pierwszym etapem zapobieganiu degradacji winna być identyfikacja tych obszarów (np. z wykorzystaniem danych z nowoczesnych metod skaningu laserowego), a następnie systemowa organizacja sieci podmiotów (dostawców i odbiorców) wykorzystujących biomasę w przetwórstwie.

Innym ważnym instrumentem rozwoju obszarów wiejskich są postępowania urzędniowo-rolne. Poprzez reorganizację struktur przestrzennych i stosunków własnościowych w ramach postępowań urzędniowo-rolnych można docelowo osiągnąć funkcjonalnie ukształtowane stosunki własnościowe na terenach zabudowanych i rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz pozyskać przy tym tereny na cele gminne, przy jednoczesnej minimalizacji przeznaczania na te cele nowych obszarów.

Opracowanie: Stanisław Flaga, Joanna Pierzchała

OBSZAR 6

BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE, ZDROWOTNE I SPOŁECZNE

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ

NAZWA WSKAŹNIKA	ŹRÓDŁO	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ POŚREDNIA	WARTOŚĆ SZACUNKOWA
Odsetek ludności korzystającej z: • kanalizacji sieciowej	GUS	(2009) 51,9	(2012) 55,1	(2020) 61,8
• wodociągów sieciowych (% ogółu mieszkańców)		(2009) 75,3	(2012) 76,3	(2020) 89,0
Odpady komunalne zebrane selektywnie z odpadów komunalnych ogółem (%) ¹	GUS	(2009) 10,3	(2012) 14,5	(2020) 21,65
Zgony według przyczyn na 100 tys. mieszkańców ¹ :				
• nowotwory		(2009) 230,4	(2012) 236,1	(2020) 234,0
• zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania	GUS	(2009) 1,27	(2012) 5,8	(2020) 3,0
• choroby układu krążenia		(2009) 453,5	(2012) 440,7	(2020) 415,0
• umieralność niemowląt na 100 tys. żywych urodzeń		(2009) 499,0	(2013) 380,0	(2020) 300,0
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (%)	GUS	(2009) 17,5 ²	(2013) 15,8	(2020) 13,0
Społeczne poczucie bezpieczeństwa (%) ³	KGP	–	–	–

¹ Zastosowano korektę wartości bazowej ze względu na weryfikację w stosunku do roku bazowego.

² W SRWM na lata 2011–2020 podano błędną wartość wskaźnika – 15,6%. Prawidłowa wartość za rok 2009, zgodnie z danymi GUS (Bank Danych Regionalnych), to 17,5%.

³ Proponuje się usunięcie wskaźnika ze względu na zmianę definicji i metodologii pozyskiwania oraz zastąpienie go wskaźnikami w brzmieniu: „Stwierdzone przestępstwa o charakterze kryminalnym na 1 000 mieszkańców” oraz „Przestępstwa drogowe na 1 000 mieszkańców – zamieszczanymi w Banku Danych Lokalnych GUS.

Zasoby wodne Małopolski zaspokajają z nadwyżką jej potrzeby, jednak konieczne jest wyrównywanie poziomu zaopatrzenia w wodę na całym obszarze województwa przy pomocy środków technicznych. W latach 2011–2012 średni przyrost sieci wodociągowej wyniósł 1,3% rocznie. W województwie małopolskim wody powierzchniowe i podziemne ujmuje się zarówno do celów komunalnych, jak i przemysłowych. W 2012 roku zaobserwowano wzrost o 2,1% poboru wody dla celów komunalnych, natomiast ilość wody ujmowanej przez przemysł wzrosła o 2,8%.

W związku z tym, iż gospodarka komunalna województwa w 67,7% bazuje na wodzie powierzchniowej, bardzo ważna dla regionu jest ochrona wód zlewni powyżej ujęć wody pitnej. Ochrona ta w głównej mierze opiera się na zbieraniu i oczyszczaniu ścieków komunalnych. W latach 2011–2012 zaobserwowano tendencję wzrostową w długości budowanej sieci kanalizacyjnej. Średni przyrost wynosił 6,7% rocznie. Natomiast występuje duża dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej w miastach i na wsi, chociaż sytuacja ta ulega poprawie. W 2012 roku kanalizacje wiejskie stanowiły już 60,5% ogółu długości sieci kanalizacyjnej województwa. Z kolei w przypadku oczyszczalni ścieków w 2012 roku, w porównaniu do roku 2011, ich liczba wzrosła o 4 dodatkowe objekty i wyniosła 238 oczyszczalni ścieków. Rozbudowa infrastruktury komunalnej spowodowała 4,9-procentowy spadek ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych do wód powierzchniowych. Ocena jakości wód powierzchniowych wykazała, iż nieznacznie, ale poprawił się stan/potencjał ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych i w 50,9% jcw oceniono jako stan bardzo dobry i dobry. Dodatkowo oceniono obszary chronione będące jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (33 jcw). Niestety w tym przypadku kontrola wykazała pogorszenie stanu jakości wód.

W województwie małopolskim w 2013 roku wytworzono łącznie ponad 9 618 tys. Mg odpadów przemysłowych, wśród których odpady niebezpieczne stanowiły ~1,7%. W latach 2011 i 2012 w sektorze gospodarczym wytworzono kolejno 131 tys. Mg oraz 127 tys. Mg odpadów niebezpiecznych, a udział odpadów innych niż niebezpieczne w ilości wszystkich wytworzonych odpadów kształtował się na podobnym poziomie ~98,6%.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby podmiotów składających sprawozdania z zakresu gospodarki odpadami, zwłaszcza wśród wytwórców odpadów, co świadczy o zwiększającej się świadomości ekologicznej przedsiębiorców.

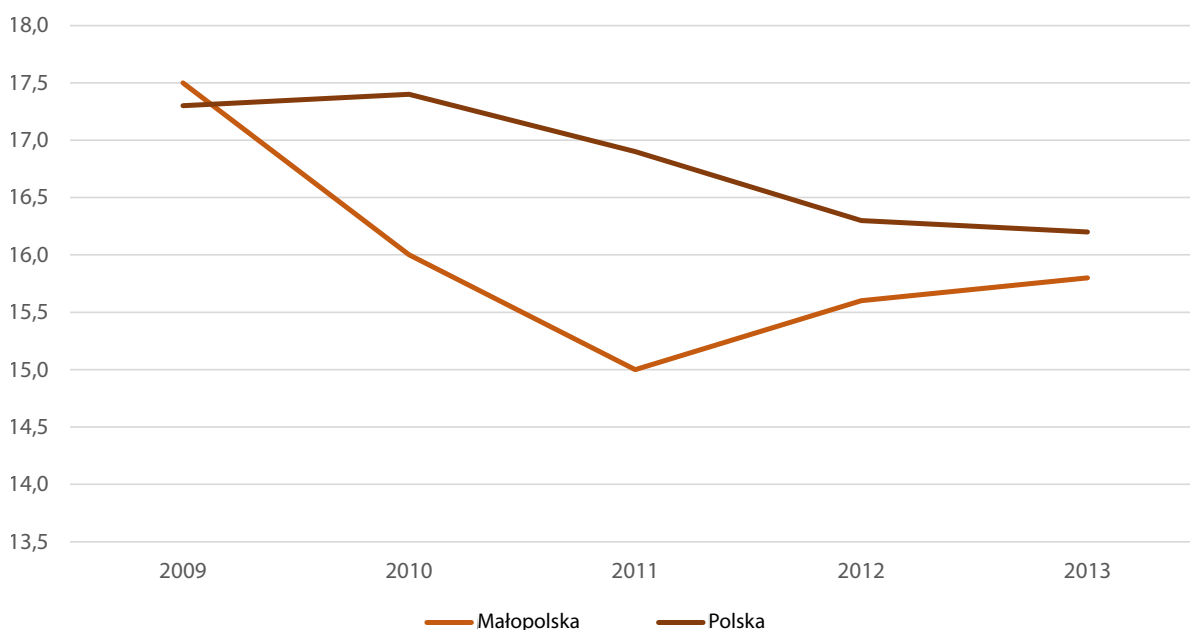
Województwo małopolskie zajmuje 9 pozycję w Polsce pod względem produkcji energii elektrycznej, tj. 6 384,5 GWh, oraz udziału w tej produkcji odnawialnych źródeł energii, czyli 886,3 GWh. Od 2008 roku udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej systematycznie wzrasta: od 4,2% w 2008 roku do 13,9%⁴ w 2012 roku. Łączna moc koncesjonowanych instalacji wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii w Małopolsce wynosi obecnie około 199,7 MW. Produkcja energii odnawialnej w województwie małopolskim opiera się głównie na elektrowniach wodnych (188,8 MW) i w niewielkim stopniu na pozyskiwaniu energii z biogazu (6,8 MW), wiatru (3 MW) oraz słońca (1,1 MW). Źródła te można uznać za potencjały województwa, w oparciu o które planowane będzie inwestowanie w wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł⁵.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym obrazuje procent osób w gospodarstwach domowych, w których wydatki wynosiły mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych na danym obszarze. Pokazuje on zatem tych, których poziom konsumpcji jest niższy niż większości mieszkańców i odbiega znacząco od poziomu przeciętnego. Od 2009 do 2013 roku zmniejszyła się skala ubóstwa relatywnego w Małopolsce. Spadek ten był bardziej dynamiczny niż dla Polski. Obecna wartość, czyli 15,8% (o 0,4 p.p. mniejsza niż przeciętna dla Polski) sytuuje Małopolskę na 7 miejscu wśród województw (8 pozycja w 2009 roku), za województwami: śląskim, dolnośląskim, mazowieckim, łódzkim, lubuskim, zachodniopomorskim. Od 2009 roku odsetek Małopolan żyjących poniżej relatywnej granicy ubóstwa ulegał wahaniom: zauważyć można znaczny spadek między rokiem 2009 a 2011, a następnie nieznaczny wzrost w kolejnych 2 latach.

⁴ GUS, 2012.

⁵ URE, 30.09.2013.

Wykres 6. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w Polsce i w Małopolsce, lata 2009–2013 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

6.1. Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystywanie ekologii dla rozwoju Małopolski

6.1.1. W latach 2011–2012 na realizację inwestycji z zakresu gospodarki wodnej wydano łącznie 2 024 mln zł, z czego 473,2 mln zł to środki z funduszy ekologicznych, 200 mln zł – środki własne inwestora, 179,3 mln zł – środki z zagranicy, 113,6 mln zł – z budżetu państwa, natomiast 7,9 mln zł wnosił wkład województwa; źródła pozostałych środków to: budżet powiatu, budżet gminy, kredyty i pożyczki krajowe oraz inne.

W latach 2011–2012 wybudowano 1 382,2 km sieci kanalizacyjnej i 4 oczyszczalnie ścieków. Z nowo wybudowanej sieci mogło skorzystać dodatkowo 89 918 osób. Na realizację tych inwestycji poniesiono nakłady w wysokości 894,5 mln zł.

Przyrost sieci wodociągowej w latach 2011–2012 był mniejszy i wyniósł 444,6 km. W wyniku realizacji inwestycji liczba korzystających z sieci wodociągowej zwiększyła się o 33 tys. osób z terenu województwa. Na wybudowanie sieci wodociągowej oraz ujęcia wody wydano 240,9 mln zł.

6.1.2. W dniu 30 września 2013 roku Sejmik Województwa Małopolskiego przyjął zaktualizowany *Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego*. Celem dokumentu jest osiągnięcie w Małopolsce do 2023 roku dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń w powietrzu: pyłu PM10, PM2,5, benzo(a)pirenu, dwutlenku azotu i dwutlenku siarki.

Głównym działaniem naprawczym *Programu* jest realizacja Programów Ograniczania Niskiej Emisji (PONE) w gminach województwa małopolskiego poprzez eliminację niskosprawnych urządzeń na paliwa stałe. Na przełomie lat 2011–2013 zlikwidowane zostały źródła na paliwa stałe w około 10 250 lokalach. Środki finansowe wydatkowane na ten cel wyniosły około 429,6 mln zł. Działania w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej podejmowane przez gminy pozwoliły na redukcję emisji pyłu PM10 o około 269 Mg i benzo(a)pirenu o 0,15 Mg.

W ramach realizacji obowiązującego *Programu*, 25 listopada 2013 roku przyjęta została uchwała określająca rodzaje paliw dopuszczonych do stosowania na obszarze gminy miejskiej Kraków.

Samorząd województwa małopolskiego aktywnie wspiera gminy w realizacji działań wyznaczonych w *Programie ochrony powietrza*. W 2012 roku został przygotowany i przekazany do gmin i powiatów materiał pomocniczy do prowadzenia edukacji ekologicznej w zakresie poprawy jakości powietrza w gminach i szkołach. W 2013 roku przeprowadzone zostały szkolenia dla pracowników gmin, obejmujące tematykę przygotowywania PONE oraz pozyskiwania środków finansowych na ich realizację. Na wniosek Województwa Małopolskiego od czerwca 2014 roku Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie udziela gminom dofinansowania do wymiany starych kotłów na paliwa stałe, uwzględniając możliwość zakupu nowoczesnych niskoemisyjnych kotłów na paliwa stałe, które mają najwyższe parametry dotyczące emisji zanieczyszczeń.

6.1.3. W dniu 30 września 2013 roku Sejmik Województwa Małopolskiego przyjął aktualizację *Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego*. Dokument obejmuje łącznie ponad 800 km dróg o natężeniu ruchu powyżej 3 mln pojazdów rocznie oraz ponad 130 km linii kolejowych o natężeniu ruchu powyżej 30 tys. pociągów rocznie. Celem *Programu* jest dostosowanie natężenia hałasu do poziomu dopuszczalnego poprzez realizację niezbędnych działań naprawczych. *Program ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego* wykazał, że przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu występują wzdłuż dróg o łącznej długości około 500 km. Jako podstawowe działania naprawcze o charakterze technicznym wskazano w perspektywie do roku 2033 celowość zastosowania około 380 km nawierzchni o obniżonej hałaśliwości oraz budowy około 40 km ekranów akustycznych.

W ramach realizacji poprzedniego *Programu ochrony środowiska przed hałasem w latach 2011–2013* wykonanych zostało 2 874 m ekranów za kwotę około 5 mln zł. Najwięcej powstało na odcinku autostrady A4 Katowice – Kraków, zarządzanym przez Stalexport Autostrada Małopolska SA (1 593 m). Przy drogach krajowych zarządzanych przez Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad powstało 990 m ekranów, a przy liniach kolejowych zarządzanych przez PKP Polskie Linie Kolejowe Sp. z o.o. około 300 m.

6.1.4. Reforma gospodarki odpadami, wprowadzona nowelizacją ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 1 lipca 2011 roku, zmieniła dotychczas działający system zagospodarowania odpadów, wskazując jego uczestników wraz z zakresem ich obowiązków oraz kolejność wprowadzania jego poszczególnych elementów, tak aby zaczął funkcjonować od 1 lipca 2013 roku. Podstawową zmianą było przejęcie przez gminy władztwa nad odpadami komunalnymi od właścicieli nieruchomości oraz zagospodarowania ich zgodnie z obowiązującymi przepisami. Nowy system zagospodarowania odpadów w Małopolsce, zgodny z *Krajowym planem gospodarki odpadami 2014* oraz wymaganiami obowiązujących przepisów prawa, został wdrożony przez Plan Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego, przyjęty przez Sejmik Województwa Małopolskiego uchwałą nr XXV/397/12 z dnia 2 lipca 2012 roku. Jednocześnie 25 lipca 2012 roku weszła w życie uchwała Sejmiku Województwa Małopolskiego nr XXV/398/12 z dnia 2 lipca 2012 roku w sprawie wykonania Planu Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego, będąca aktem prawa miejscowego, która określiła:

- 4 regiony gospodarki odpadami komunalnymi (zachodni, tarnowski, sądecko-gorlicki, południowy) wraz ze wskazaniem gmin wchodzących w ich skład,
- regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych w poszczególnych regionach, instalacje przewidziane do zastępczej obsługi regionów, do czasu uruchomienia regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych oraz w przypadku, gdy znajdująca się w nich instalacja uległa awarii lub nie może przyjmować odpadów z innych przyczyn.

W celu prawidłowej realizacji zapisów ww. uchwały i pozostałych obowiązków wynikających ze znowelizowanej ustawy oraz stworzenia poprawnego systemu gospodarowania odpadami w 2012 roku przeprowadzono cykl szkoleń dla przedstawicieli gmin. Według danych GUS w 2012 roku w województwie małopolskim odpady zebrane selektywnie stanowiły 14,5% ogółem zebranych odpadów komunalnych, co oznacza wzrost w stosunku do wartości bazowej wskaźnika z 2010 roku (11,5%) o 3 punkty procentowe.

Rozwój efektywnego systemu gospodarki odpadami, w tym budowa sieci instalacji gwarantujących możliwość zagospodarowania wytworzonych na terenie województwa małopolskiego odpadów, wymaga wysokich nakładów inwestycyjnych.

Łączna kwota dofinansowania 15 projektów z zakresu gospodarki odpadami w ramach środków MRPO wyniosła 29,90 mln zł, a całkowita wartość inwestycji, które uzyskały dofinansowanie, to 41,63 mln zł. Wśród realizowanych przedsięwzięć znalazły się m.in.:

- Budowa sortowni odpadów komunalnych w Oświęcimiu,
- Zabezpieczenie odpadów azbestowych na drogach na terenie gminy Szczucin – Etap III,
- Zamknięcie i rekultywacja składowiska odpadów w Polanowicach, gmina Słomniki,
- Zorganizowanie systemu selektywnej zbiórki odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych na terenie miasta Nowego Sącza.

Ponadto w ramach środków z PO IŚ wsparcie finansowe, w wysokości łącznie 113,56 mln zł, pozyskały:

- Modernizacja Rejonowej Sortowni i Składowiska Odpadów w Suchej Beskidzkiej,
- Budowa kompostowni oraz kwatery składowania w Oświęcimiu,
- Budowa Instalacji Mechaniczno-Biologicznego Przetwarzania Zmieszanych Odpadów Komunalnych w gminie Bolesław,
- Rozbudowa sortowni odpadów komunalnych Barycz w Krakowie.

Jednym z najważniejszych przedsięwzięć w gospodarce odpadami na terenie Małopolski jest realizowana przez Krakowski Holding Komunalny SA budowa spalarni odpadów komunalnych w Krakowie. Inwestycja, której wartość to 826,91 mln zł, finansowana jest m.in. ze środków z PO IŚ (371,73 mln zł) oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (298,23 mln zł).

6.1.5. Zadania z zakresu przeciwdziałania występowaniu i minimalizowania skutków negatywnych zjawisk atmosferycznych polegają w dużej mierze na stałym kontrolowaniu stanu wód i urządzeń melioracji wodnych, ich utrzymywaniu, jak również przeprowadzaniu niezbędnych konserwacji, nowych inwestycji oraz usuwaniu szkód powstałych w wyniku powodzi.

W chwili obecnej MZMiUW w Krakowie administruje:

- 1 020,1 km wałów przeciwpowodziowych, które chronią przed powodzią obszar ponad 109 tys. ha,
- 20 przepompowniami melioracyjnymi, o łącznej wydajności wszystkich pomp 53 293 l/s, które oddziałują na obszar prawie 37 tys. ha,
- 911 śluzami wałowymi,
- 1 zbiornikiem wodnym na rzece Dłubnia – „Zesławice”.

Natomiast RZGW w Krakowie na terenie województwa małopolskiego administruje:

- 1 010 ciekami o długości 5 216 km (dane opracowane na podstawie MPHP 1:50 000 z 2010 roku),
- zabudową poprzeczną – 1 798 obiektów w administracji RZGW w Krakowie na 3 191 zinwentaryzowanych obiektów,
- zabudową podłużną – obecnie trwają prace związane z inwentaryzacją urządzeń zabudowy podłużnej.

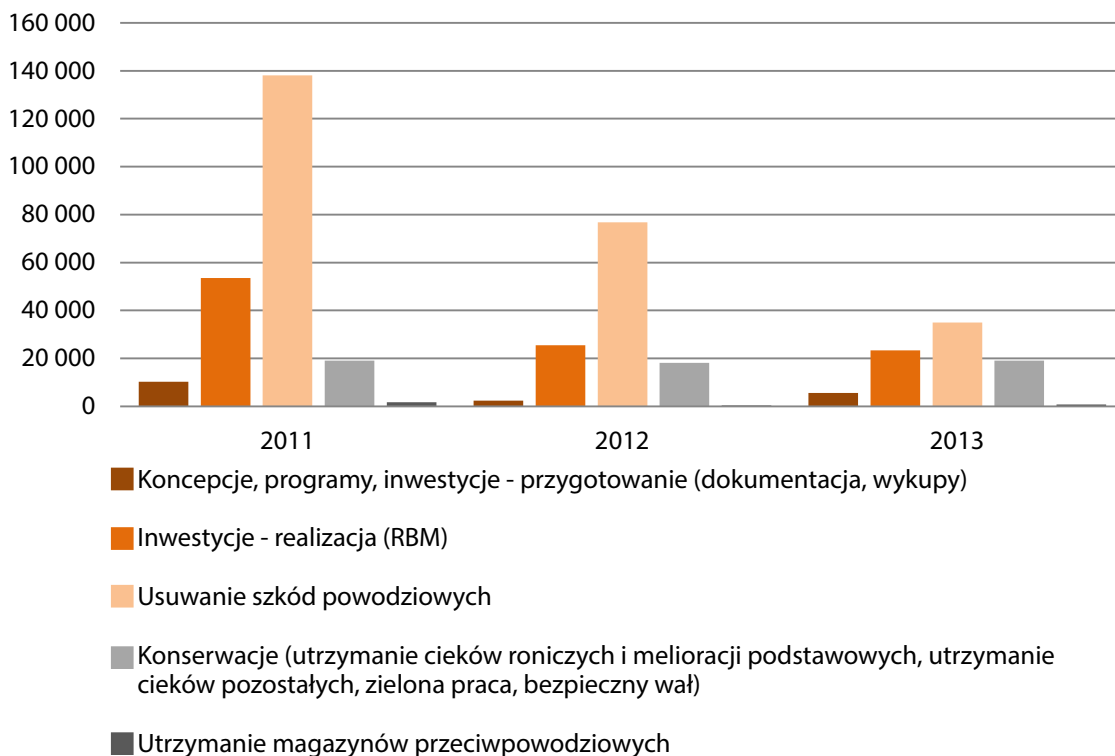
Kluczowymi dla województwa inwestycjami przeciwpowodziowymi w ostatnich latach jest realizacja zbiorników wielozadaniowych. Dla zmniejszenia zagrożenia powodziowego w województwie pracuje 7 zbiorników zaporowych posiadających rezerwę powodziową: Tresna, Porąbka – zlokalizowane

na rzece Soła w województwie śląskim, pracujące w kaskadzie, Goczałkowice – zlokalizowane na rzece Wisła w województwie śląskim, Dobczyce, Klimkówka, Czorsztyn – Niedzica, Rożnów – zlokalizowane są na obszarze województwa małopolskiego.

W ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego w 2012 roku MZMiUW w Krakowie rozpoczął roboty budowlano-montażowe na zbiorniku Skrzyszów na potoku Korzeń, w gminie Skrzyszów. Obecnie budowa zbiornika Skrzyszów jest w końcowej fazie realizacji. Równocześnie rozpoczęto inwestycję polegającą na realizacji suchego zbiornika Biezanów w Krakowie.

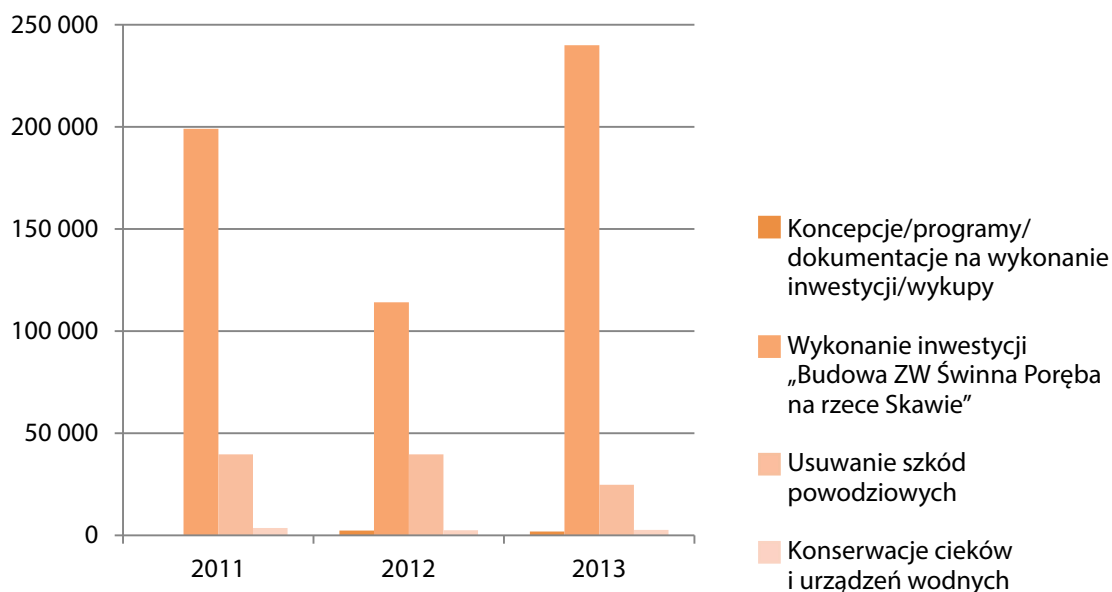
Trwa również budowa zbiornika Świnna Poręba na rzece Skawie, realizowana przez RZGW w Krakowie ze środków NFOŚiGW oraz budżetu państwa. Konieczność budowy zbiornika retencyjnego na rzece Skawie rozważana była już w latach dwudziestych XX wieku. Prace rozpoczęto w 1986 roku. Pierwszy termin realizacji przewidywał 1986 rok, jednak w wyniku zmian polityczno-gospodarczych nie dokończono wówczas inwestycji. Obecnie zbiornik jest w końcowej fazie realizacji, a termin zakończenia prac przewiduje się na 2015 rok.

Wykres 7. Środki finansowe przeznaczane na realizację zadań przeciwpowodziowych przez MZMiUW w Krakowie w latach 2011–2013 (w tys. zł)

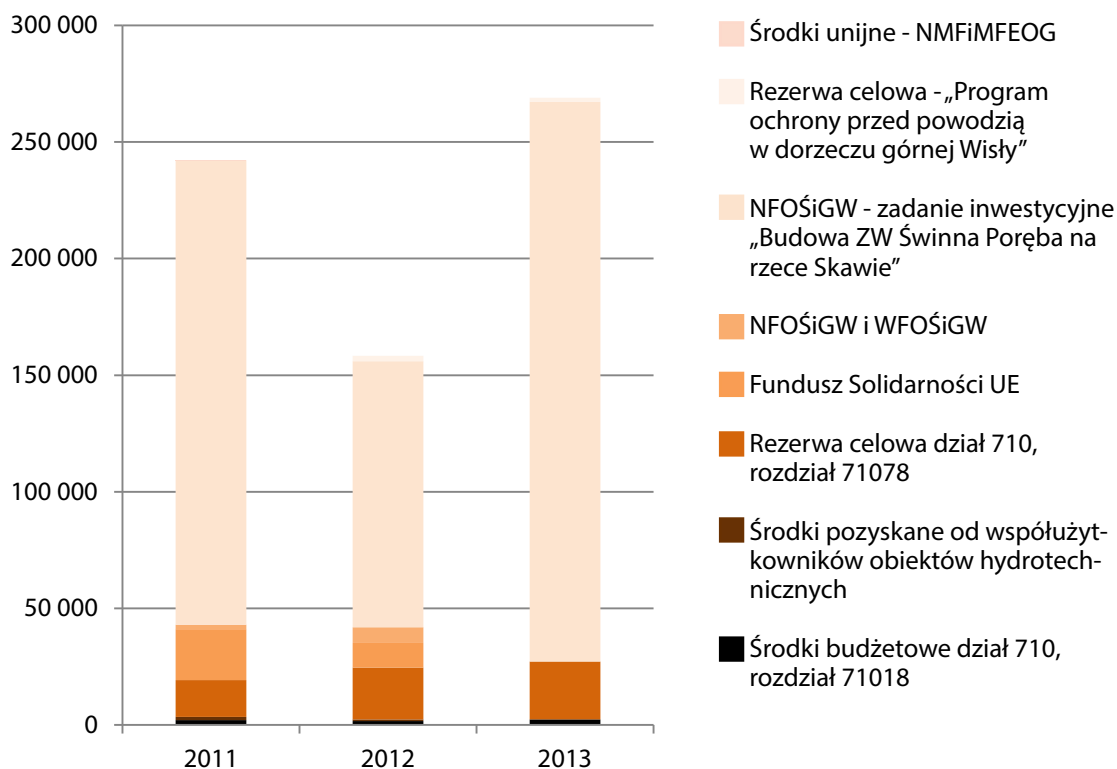
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MZMiUW

Wykres 8. Środki finansowe przeznaczane na realizację zadań przeciwpowodziowych przez RZGW w Krakowie w latach 2011–2013 (w tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RZGW w Krakowie

Wykres 9. Źródła finansowania zadań przeciwpowodziowych realizowanych przez RZGW w Krakowie (w tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RZGW w Krakowie

Od 2010 roku opracowuje się koncepcje (określające konkretne działania do wykonania w celu poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w układzie zlewniowym, z uwzględnieniem środków technicznych i nietechnicznych), w ramach których dokonuje się analiz wariantowych. Ich opracowanie zostanie zakończone w latach 2015 i 2016.

Zadania w zakresie ochrony przed suszą, według art. 88r ust. 2 Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (tj. Dz. U. z 2012 r. 145 z późn. zm.), prowadzi się zgodnie z planami przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy oraz planami przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych, za których opracowanie odpowiada Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej oraz dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej (art. 88s ust. 1 i 2 ww. ustawy). Obecnie dokumenty te są na wstępnym etapie opracowania.

6.1.6. Przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody realizowane w Małopolsce związane są głównie z: opracowaniem planów ochrony dla obszarów podlegających ochronie i prowadzeniem monitoringu przyrodniczego, ochroną i przywracaniem chronionych gatunków roślin lub zwierząt oraz ochroną przyrody, w tym utrzymaniem terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków.

W ramach uporządkowania w województwie małopolskim systemu obszarów cennych przyrodniczo dostosowano akty prawne dotyczące 10 obszarów chronionego krajobrazu oraz Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie do aktualnych potrzeb ochrony, uwarunkowań społecznych i prawnych. Ponadto, podjęto działania na potrzeby sporządzania planów ochrony dla 2 parków narodowych, 5 parków krajobrazowych, planów zadań ochronnych dla 31 obszarów Natura 2000 oraz zadań ochronnych dla 30 rezerwatów przyrody. Dodatkowo, na obszarach chronionych wykonywano prace związane z modernizacją i budową infrastruktury turystycznej, m.in.: oznakowano w terenie granice wszystkich 11 parków krajobrazowych oraz ścieżki przyrodnicze na terenie parków narodowych, wykonano tablice informacyjne dla obszarów Natura 2000 oraz rezerwatów przyrody, wykonano renowację tzw. małej infrastruktury turystycznej oraz rewitalizację ścieżek edukacyjnych.

W celu ograniczenia antropopresji wynikającej z rozwoju turystyki, zarówno parki narodowe, jak i Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego realizowali projekty w zakresie monitoringu ruchu turystycznego, pozwalające uzyskać informacje niezbędne do zabezpieczenia miejsc przyrodniczo najcenniejszych oraz do odpowiedniego sterowania ruchem turystycznym.

Zapewnienie ciągłości istnienia gatunków i zachowania ekosystemów umożliwiło podjęcie szeregu działań z zakresu inwentaryzacji i czynnej ochrony zagrożonych gatunków roślin i zwierząt oraz ochrony dużych drapieżników. Ponadto, sporządzono bazę danych przestrzennych o korytarzach ekologicznych w Małopolsce.

Realizacja zarówno powyższych zadań, jak i zadań z zakresu promocji obszarów chronionych, edukacji oraz rozwoju infrastruktury turystycznej była możliwa dzięki finansowemu wsparciu WFOŚiGW w Krakowie (dofinansowanie zadań z zakresu ochrony przyrody w latach 2011–2013 wyniosło około 5,5 mln zł), NFOŚiGW oraz ze środków unijnych. W ramach Osi Priorytetowej VIII Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013 realizowano m.in. projekt pn. *Przyroda nie zna granic – współpraca Zespołu Parków Krajobrazowych z międzynarodowymi partnerami Województwa Małopolskiego w zakresie ochrony przyrody*. Przedmiotem projektu, realizowanego we współpracy z trzema partnerami zagranicznymi: ze Słowacji, Czech i Włoch oraz trzema partnerami polskimi: gmina Klucze, Gromnik i Rytro, było stworzenie sieci współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej. Tematem projektu była przede wszystkim ochrona przyrody, walorów krajoznawczych, historycznych i kulturowych w obszarze parków krajobrazowych. Wyniki projektu zostały upowszechnione m.in. poprzez: stworzenie internetowej bazy danych miejsc atrakcyjnych przyrodniczo i turystycznie – portalu parków krajobrazowych; publikację i dystrybucję wydawnictw: *Podręcznik dobrych praktyk w zakresie funkcjonowania przyrodniczych obszarów chronionych, Parki Krajobrazowe Województwa Małopolskiego, Przyroda nie zna granic*; druk i dystrybucję materiałów promocyjnych. Całkowity koszt projektu wyniósł 0,58 mln zł (UE: 0,48 mln zł, wkład własny: 0,10 mln zł).

6.1.7. Biorąc pod uwagę strategię postępowania, jaka została przyjęta, aby osiągnąć kluczowe działania w planowaniu energetycznym w regionie, podkreślenia wymagają wyniki prac nad dokumentami operacyjnymi przygotowywanymi w latach 2011–2013, czyli nad Regionalnym Planem Energetycznym oraz Programem Strategicznym Ochrony Środowiska. Dokumenty te prezentują efekty prac prowadzonych przy zaangażowaniu wielu podmiotów i wytyczają najważniejsze dla Małopolski zadania, identyfikują źródła finansowania oraz podmioty odpowiedzialne za realizację w perspektywie do 2020 roku. Opracowane zostały też wstępne założenia do bilansu energetycznego województwa oraz potencjały i bariery rozwoju OZE.

W zakresie podejmowanych działań inwestycyjnych głównymi źródłami finansowania były środki europejskie z Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013 (Działanie 7.2) oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013. Według danych na koniec 2013 roku wartość zakontraktowanych umów w zakresie energetyki wynosiła odpowiednio – 35,10 mln zł (MRPO) i 18,72 mln zł (PO IŚ). Największe wsparcie z MRPO zostało skierowane na projekty z zakresu wykorzystania energii słonecznej w ramach kolektorów słonecznych i systemów fotowoltaicznych. Na terenie województwa powstała pierwsza farma fotowoltaiczna w Wierzchosławicach – o mocy ponad 1 MW. W przypadku PO IŚ środki unijne wspierały inwestycje w energię wodną.

6.1.8. Od 2012 roku samorząd województwa małopolskiego corocznie przeprowadza **kampanie edukacyjne** z zakresu gospodarki bateriami i akumulatorami, których głównym celem jest wypracowanie u mieszkańców województwa nawyku selektywnego zbierania zużytych baterii i akumulatorów oraz ich przekazywania do miejsc odbioru i odzysku. W ramach dwóch edycji kampanii dokonano wydruku arkuszy pudełek na baterie do samodzielnego złożenia w liczbie blisko 300 tys. egzemplarzy (w tym insert do gazet blisko 150 tys. sztuk). Pozostała część została przekazana gminom z terenu województwa w celu redystrybucji w szkołach podstawowych i przedszkolach. Poniesione wydatki w kwocie 150 820 zł pochodziły z budżetu państwa.

Powyższe działania prowadzą do sukcesywnego wyeliminowania zużytych baterii ze strumienia odpadów komunalnych trafiających na lokalne składowiska, a także podnoszą świadomość oraz wiedzę mieszkańców województwa w zakresie ochrony środowiska i gospodarki bateriami i akumulatorami.

Dzięki współpracy UMWM oraz inicjatywy Otwarta Małopolska stworzono serwis www.baterie.malopolska.pl prezentujący pełną listę punktów odbioru zużytych baterii w naszym regionie. Powstanie tej strony to przykład, który pokazuje jak, w praktyczny i atrakcyjny dla mieszkańców regionu sposób, można przetworzyć i wykorzystać informacje publiczne (przechowywane w formie otwartych danych).

W ramach rozwijania na terenie Małopolski prawidłowego systemu gospodarki odpadami, zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami, w 2013 roku zorganizowano kampanię informacyjną pn. *Segregujesz – Odzyskujesz*. Kampania miała na celu wyjaśnienie mieszkańcom województwa zasad funkcjonowania wdrażanego systemu oraz popularyzację selektywnego zbierania odpadów „u źródła”, ze szczególnym uwzględnieniem priorytetowych strumieni odpadów komunalnych: szkła, papieru, tworzyw sztucznych i metali.

Ponadto, pracownicy Departamentu Środowiska corocznie przeprowadzają bezpłatne **szkolenia dotyczące sprawozdawczości z korzystania ze środowiska**.

6.2. Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego: profilaktyka i ochrona zdrowia

W dziedzinie ochrony zdrowia w latach 2011–2013 realizowano różnorodne przedsięwzięcia wynikające z wojewódzkich programów zdrowotnych o charakterze polityki zdrowotnej, np. *Małopolski Program Ochrony Zdrowia na lata 2006–2013*, *Małopolski Program Zwalczania Chorób Nowotworowych na lata 2010–2013*, *Małopolski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011–2015*. Jednocześnie

opracowano i przyjęto projekt *Programu strategicznego ochrony zdrowia*, stanowiący rozwinięcie *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020* w obszarze zdrowia.

Do zasadniczych osiągnięć związanych z początkowym etapem realizacji *Strategii* w nowym okresie programowania należy zaliczyć ukończenie ważnych inwestycji przybliżających regionalny system ochrony zdrowia do zalecanych standardów, co jest szczególnie widoczne w zakresie poprawy dostępności do radioterapii onkologicznej. Do trzech ośrodków kompleksowego leczenia onkologicznego, zlokalizowanych w: Uniwersyteckim Szpitalu Dziecięcym w Krakowie, Centrum Onkologii – Instytucie im. Marii Skłodowskiej- Curie Oddział w Krakowie oraz Tarnowskim Ośrodku Onkologicznym przy Szpitalu Wojewódzkim im. św. Łukasza w Tarnowie, od 2011 roku dołączyły dwa kolejne, tj. Ośrodek Onkologiczny w Nowym Sączu – oddany w 2012 roku oraz Centrum Radioterapii Amethyst w Krakowie – oddany w 2013 roku. Łącznie 5 ośrodków dysponujących 14 akceleratorami w zasadniczy sposób wpływa na poprawę dostępności do świadczeń zdrowotnych z zakresu tele-radioterapii. Jednocześnie w 2011 roku została udostępniona w Małopolsce wysokospecjalistyczna diagnostyka za pomocą pozytronowej tomografii emisyjnej (PET) po uruchomieniu pierwszego aparatu. W roku 2013 działały 3 urządzenia tego typu.

Województwo Małopolskie w latach 2011–2014 dofinansowało kilka kluczowych inwestycji prowadzonych przez Wojewódzkie Podmioty Lecznicze. Inwestycje te miały na celu dostosowanie obiektów służby zdrowia do Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładów opieki zdrowotnej.

Prace inwestycyjne obejmowały głównie przebudowę, rozbudowę i modernizację obiektów szpitalnych, ale również na budowie i remoncie oddziałów szpitalnych oraz zakupie sprzętu i aparatury medycznej. Inwestycje dotyczące infrastruktury ochrony zdrowia prowadzone były również w powiatach województwa małopolskiego.

Całkowita wartość inwestycji w wojewódzkich jednostkach ochrony zdrowia ukończonych w poszczególnych latach wyniosła:

- 2011 – 127,9 mln zł,
- 2012 – 123,1 mln zł,
- 2013 – 160,1 mln zł.

Łączna kwota wydatkowana w latach 2011–2013: 411,1 mln zł.

Całkowita wartość inwestycji współfinansowanych z budżetu województwa w wojewódzkich jednostkach ochrony zdrowia ukończonych w poszczególnych latach wyniosła:

- 2011 – 28,7 mln zł,
- 2012 – 26,1 mln zł,
- 2013 – 17,4 mln zł.

Łączna kwota wydatkowana z budżetu województwa małopolskiego w latach 2011 – 2013: 72,2 mln zł.

Inwestycje prowadzone w województwie małopolskim są współfinansowane w dużej mierze z różnorodnych źródeł, tj:

- Funduszy unijnych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007–2013, Priorytet XIII – Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia, Działanie 12.1 – Rozwój systemu ratownictwa medycznego, Działanie 12.2 – Inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia o znaczeniu ponadregionalnym, np. modernizacja szpitalnego Oddziału Ratunkowego wraz z zakupem sprzętu w Szpitalu Specjalistycznym im. Ludwika Rydygiera w Krakowie Sp. z o.o.,

- Funduszy unijnych w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, np. w działaniu 5.2:
 - *Wojewódzki Szpital Okulistyczny w Krakowie, Przebudowa, rozbudowa i zmiana sposobu użytkowania budynku hotelowego typu „LIPSK” w Krakowie, ul. Osieckiego 17b z przeznaczeniem na Wojewódzki Szpital Okulistyczny w Krakowie,*
 - *Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II: „Zintegrowane Centrum Specjalistycznej Medycyny Ratunkowej”,*
 - *Szpital Specjalistyczny im. J. Dietla w Krakowie – Zakup specjalistycznego sprzętu medycznego wraz z adaptacją pomieszczeń oraz wyposażenia dla Szpitala Specjalistycznego im. J. Dietla w Krakowie,*
 - *Konsorcjum Szpitali Specjalistycznych koordynowane przez Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II w Krakowie (w tym: Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. L. Rydygiera w Krakowie) „Rozwój Krakowskiego Centrum Badań i Technologii Medycznych”,*
 - *Uniwersytecki Szpital Dziecięcy w Krakowie – „Budowa Centralnego Bloku Operacyjnego z Centralną Sterylizatornią i Oddziałem Intensywnej Terapii w Uniwersyteckim Szpitalu Dziecięcym w Krakowie,*
- oraz działaniu 6.3, Schemat A, np.:
 - *Poprawa jakości leczenia poprzez rozbudowę i modernizację Szpitala im. Dr. J. Dietla w Krynicy Zdroju,*
 - *Rozbudowa i wyposażenie sal operacyjnych Zespołu Opieki Zdrowotnej w Dąbrowie Tarnowskiej,*
 - *Rewitalizacja i poprawa standardu usług medycznych ZZOZ w Wadowicach przez wykończenie nowego pawilonu i dostosowanie istniejącego do wymogów prawa,*
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie (WFOŚiGW), który jest Instytucją Wdrażającą dla I–II Priorytetu PO IiŚ, zaangażowaną w proces realizacji PO IiŚ i finansuje inwestycje ze środków XV Priorytetu Pomoc Techniczna – Fundusz Spójności, np.:
 - *Remont, modernizacja, termomodernizacja oraz przebudowa wraz ze zmianą sposobu użytkowania istniejących pomieszczeń i obiektów Szpitala Specjalistycznego im. dr J. Babińskiego SP ZOZ w Krakowie,*
 - *Modernizacja budynków oraz remont z częściową przebudową pomieszczeń wraz z wyposażeniem Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc i Rehabilitacji w Jaroszowcu,*
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), który prowadzi Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013 i finansuje wiele inwestycji, np. *Termomodernizacja szpitalnego budynku w zakresie wymiany stolarki okiennej oraz ocieplenia ścian zewnętrznych Szpitala Specjalistycznego im. dr J. Babińskiego SP ZOZ w Krakowie,*
- Ministerstwa Zdrowia, np.:
 - *Modernizacja oddziałów szpitalnych, poradni oraz wyposażenie Zakładu Radioterapii w Szpitalu Specjalistycznym im. Jędrzeja Śniadeckiego w Nowym Sączu,*
 - *Przebudowa pomieszczeń szpitala, rozbudowa oddziałów, przystosowanie węzłów sanitarnych dla osób niepełnosprawnych, zakup i wymiana sprzętu i aparatury medycznej w Szpitalu Wojewódzkim im. św. Łukasza w Tarnowie,*
 - *Przebudowa sieci mediów energetycznych w Krakowskim Szpitalu Specjalistycznym im. Jana Pawła II w Krakowie,*
- Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), którego podstawową misją jest wspieranie rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz aktywizacji osób niepełnosprawnych, np.:

- *Przebudowa pokoi pacjentów oraz pomieszczeń higieniczno-sanitarnych oraz ciągów komunikacyjnych w Wojewódzkim Szpitalu Rehabilitacyjnym im. dr. S. Jasińskiego w Zakopanem,*
- *Rozbudowa i adaptacja części budynków, modernizacja wind w budynku 1 i 2 oraz zakup sprzętu rehabilitacyjnego w Krakowskim Centrum Rehabilitacji i Ortopedii.*

Jednocześnie w minionym okresie podjęto szereg działań, mających na celu rozpoznanie potrzeb i przygotowanie założeń dla rozwoju istotnych obszarów dotyczących zdrowia, wynikających z obserwowanych trendów demograficzno-społecznych oraz epidemiologicznych. Szczególną uwagę zwrócono na dostosowanie zasobów lecznictwa psychiatrycznego i geriatrycznego do rosnących potrzeb społecznych.

Skoncentrowano się jednocześnie na promowaniu zdrowia poprzez realizację wojewódzkich programów zdrowotnych, ukierunkowanych na wczesne wykrycie schorzeń o istotnym znaczeniu epidemiologicznym, przeznaczonych dla mieszkańców województwa małopolskiego. Należą do nich m.in.: *Program zdrowotny w zakresie prewencji i wykrywania chorób układu krążenia w populacji mieszkańców województwa małopolskiego*, program zdrowotny pn. *Prozdrowotne oddziaływania edukacyjne na rzecz zmniejszenia umieralności na nowotwory w Małopolsce*, *Wyprzedzić smutek* – program profilaktyki depresji i rozpowszechniania postaw prozdrowotnych w obszarze zdrowia psychicznego dla mieszkańców województwa małopolskiego, zadania z zakresu profilaktyki i promocji zdrowia dotyczące szczepień ochronnych przeciwko pneumokokom dla dzieci z domów dziecka oraz ze żłobków spoza terenu Miasta Krakowa. Ponadto, w 2012 roku rozpoczęto realizację innowacyjnego projektu edukacyjnego w obszarze uzależnienia od Internetu – nowych technologii, adresowanego do dzieci klas 4–6 szkół podstawowych oraz ich wychowawców pn. *Zagrożenia w sieci – profilaktyka, reagowanie*. W latach 2011–2013 z inicjatywy Województwa Małopolskiego realizowano rocznie średnio 7 programów zdrowotnych o zasięgu regionalnym, na które przeznaczono 2,62 mln zł, co pozwoliło na objęcie nimi 111 226 osób.

6.3. Poprawa bezpieczeństwa społecznego: integrująca polityka społeczna

Wdrażając integrującą politykę społeczną regionu, ze środków unijnych realizowano m.in. Cel 1. Priorytetu VII: Promocja integracji społecznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007– 2013 (PO KL): Poprawa dostępu do rynku pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dla pomiaru „efektywności zatrudnieniowej” Priorytetu od 2011 roku mierzony był odsetek osób, które podjęły zatrudnienie po upływie 3 miesięcy od zakończeniu wsparcia. Według danych Ministerstwa Rozwoju i Infrastruktury na koniec 2013 roku najwyższa efektywność zatrudnieniowa charakteryzowała właśnie województwo małopolskie – 45% uczestników kończących udział w projektach znalazło zatrudnienie (przed Śląskiem z wartością 41% i województwem łódzkim ze wskaźnikiem na poziomie 40%). Przy czym, w związku z wprowadzeniem tego kryterium dopiero w latach 2011/2012, analiza została przeprowadzona w odniesieniu do relatywnie niewielkiej liczby uczestników projektów. Dlatego też o utrzymaniu tej pozycji decydować będą wskaźniki obliczone na zakończenie realizacji programu.

Kluczowym elementem zwiększania dostępu do rynku pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jest realizacja przez małopolski sektor pomocy społecznej tzw. projektów systemowych. Działania te powinny przyczyniać się do wzrostu kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych mieszkańców zagrożonych wykluczeniem, umożliwiając im powrót do życia społecznego, w tym docelowo powrót na rynek pracy i aktywizację zawodową. Małopolska znajduje się wśród 5 województw o najwyższej liczbie klientów pomocy społecznej objętych wsparciem w ramach projektów systemowych, gdyż do końca 2013 roku aż 23 288 klientów pomocy społecznej z Małopolski zakończyło swój udział w takich projektach, w tym 17 393 w latach 2011–2013. W perspektywie lat 2007– 2013 zaangażowanie małopolskich ośrodków pomocy społecznej w realizację tych projektów było też jednym z najwyższych w Polsce i wyniosło 99%, przy wyższym wskaźniku jedynie dla województwa zachodniopomorskiego.

Do końca 2013 roku we wszystkich projektach realizowanych w ramach Priorytetu VII PO KL w Małopolsce rozpoczęło udział ponad 12 tys. osób niepełnosprawnych, w tym większość w latach 2011–2013. Małopolska znajduje się na 3 miejscu wśród województw pod względem odsetka osób niepełnosprawnych wśród uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VII PO KL (razem z województwami mazowieckim i zachodniopomorskim) ze wskaźnikiem 21% (najwyższy wskaźnik, 26%, zanotowano w Wielkopolsce).

Podmiotami, które mają szczególnie duże znaczenie w wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych są Centra Integracji Społecznej (CIS), Kluby Integracji Społecznej (KIS) oraz Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ). Pozyskanie środków finansowych na ich utworzenie lub rozwój działalności możliwe było w ramach Priorytetu VII PO KL. Łącznie w Małopolsce w latach 2011–2013 realizowano 10 takich projektów. Ich efektem było lub będzie (większość z nich pozostaje obecnie jeszcze w trakcie realizacji) utworzenie 3 KIS-ów, 2 CIS-ów, 3 ZAZ-ów, a także wsparcie już istniejących 2 podmiotów.

Wymiernym efektem działań Małopolski na rzecz poprawy jakości życia niepełnosprawnych mieszkańców jest także projekt *Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem*, prowadzony od 2012 roku w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy. Na realizację projektu – którego celem jest waloryzacja bazy infrastrukturalnej domów pomocy społecznej, doposażenie tych jednostek w sprzęt oraz profesjonalizacja usług personelu obejmująca 44 małopolskie placówki (blisko połowa z funkcjonujących w regionie) – pozyskano dofinansowanie w wysokości 6 114 987 CHF. W wyniku realizacji projektu do roku 2015 m.in. powstanie 209 nowych miejsc w małopolskich domach pomocy, zostanie zmodernizowanych lub utworzonych ponad 1 100 m² pomieszczeń do rehabilitacji medycznej i terapii zajęciowej, blisko 3,5 tys. m² innych pomieszczeń oraz ponad 8 tys. m² terenów rekreacyjnych. Ponadto, przynajmniej 781 pracowników, w tym 150 pielęgniarek, podniesie swoje kompetencje zawodowe.

Wdrażając systemowe formy wsparcia dzieci zagrożonych wykluczeniem i ich rodzin, w latach 2011–2013 doskonalono umiejętności wychowawcze rodziców ze środowisk zagrożonych w ramach projektu *Doskonalenie kompetencji wychowawczych osób pozbawionych wolności*. Upowszechniano również informacje na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie m.in. poprzez wydanie poradnika *System wspierania i formy pracy z rodziną*, organizację konkursów na najlepsze działania interdyscyplinarne prowadzone na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej na szczeblu powiatowym i gminnym oraz inicjowanie regionalnej debaty o problemie. Promowano rodzicielstwo zastępcze i adopcję poprzez organizację konkursów dla małopolskich rodzin zastępczych i adopcyjnych *Moja Rodzina*, wydanie poradnika *Mapa pomocy rodzinie. Rodzicielstwo zastępcze i adopcja*, a przede wszystkim poprzez działalność, powołanego w 2012 roku, Małopolskiego Ośrodka Adopcyjnego.

Z kolei miarą stopnia wdrażania regionalnej strategii działań w kontekście starzenia się społeczeństwa w okresie 2011–2013 było uruchomienie otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego z obszaru pomocy społecznej w zakresie wspierania funkcjonowania społecznego oraz przeciwdziałania wykluczeniu osób starszych. Dzięki nim, 54 małopolskim organizacjom pozarządowym udzielono dotacji w wysokości 1 mln zł. Popularyzowano także aktywne postawy seniorów, miejsca przyjazne seniorom i wiedzę na temat pracy z osobami starszymi w ramach: Plebiscytów *Poza Stereotypem* (jedyne taki konkurs w kraju), konkursów *Miejsca przyjazne seniorom* (85 nadanych certyfikatów w regionie), *Pasja łączy pokolenia* oraz publikacji *Mapa pomocy osobom starszym. Metody pracy z seniorami*.

W latach 2011–2013 Małopolska podjęła także szereg działań mających na celu doskonalenie zawodowe kadr pomocy i integracji społecznej. Mają one przyczynić się do poprawy skuteczności funkcjonowania jednostek, polepszenia jakości świadczonych usług, a także wpłynąć na tworzenie partnerskiej formuły realizacji zadań w zakresie aktywnej integracji. Działania te realizowane były z budżetu własnego i projektów finansowanych ze środków zewnętrznych, w tym unijnych. W tym czasie blisko 36% pracowników sektora pomocy społecznej w regionie podniosło swoje kompetencje zawodowe. Kwalifikacje pracowników były doskonalone poprzez szkolenia (łącznie zrealizowano ponad 100 tematów szkoleniowych), zindywidualizowane doradztwo, studia podyplomowe, a także specjalizacje I i II stopnia w zawodzie pracownik socjalny. W roku 2013 rozpoczęto realizację specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny – dla 100 osób. W wyniku tych działań, po zdaniu egzaminów

w 2014 roku, w Małopolsce zakłada się podwojenie liczby pracowników socjalnych z II stopniem specjalizacji, a także blisko 10-procentowy wzrost liczby pracowników socjalnych z I stopniem specjalizacji zawodowej. Uruchomione zostały również studia podyplomowe z zakresu mediacji rodzinnych, gerontologii społecznej i interwencji kryzysowej. Udział w studiach wzięło 130 pracowników pomocy społecznej. Ich uczestnicy, w przeprowadzonej ewaluacji oferty, podkreślali duży wpływ zdobywanej wiedzy i umiejętności na jakość pracy zawodowej.

6.4. Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym

Samorząd województwa małopolskiego realizuje zadania na rzecz poprawy bezpieczeństwa publicznego m.in. poprzez wsparcie finansowe służb działających na rzecz bezpieczeństwa i ratownictwa, tj. jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, KW Państwowej Straży Pożarnej i KW Policji, a także WOPR, GOPR i TOPR.

Od 2009 roku Województwo Małopolskie realizuje zadanie *Małopolskie Remizy*, w ramach którego małopolskie gminy otrzymują pomoc finansową na prace budowlano-remontowe w remizach strażackich. W latach 2009–2013 przekazano prawie 17,3 mln zł – przeznaczonych na remonty w 522 małopolskich remizach OSP.

W latach 2012–2013 przekazano środki finansowe w wysokości 1,2 mln zł na Wojewódzki Fundusz Wsparcia Państwowej Straży Pożarnej, z przeznaczeniem na współfinansowanie zakupu sprzętu ratowniczo-gaśniczego dla Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie. Zakupiony sprzęt, np. namioty i przyczepy dekontaminacyjne, poprawią efektywność działań ratowniczych na wypadek zagrożenia chemiczno-ekologicznego. Kontener na środek gaśniczy, przyczepy do transportu sprzętu ratowniczego, lekkie samochody specjalne czy sprężarki do napełniania butli pozwolą podnieść stopień przygotowania operacyjnego jednostek organizacyjnych PSP, co w bezpośredni sposób wpłynie na poprawę bezpieczeństwa mieszkańców.

W latach 2012–2013 Województwo Małopolskie w ramach umowy z Małopolskim Komendantem Wojewódzkim Policji przekazało środki finansowe w łącznej wysokości 209 tys. zł na Fundusz Wsparcia Policji – z przeznaczeniem na zakup psów służbowych oraz dofinansowanie zakupu 1 nieoznakowanego samochodu służbowego dla Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

Przekazanie środków wzmocni siły policyjne oraz przyczyni się do lepszej wykrywalności przestępstw.

W ramach wsparcia ratownictwa górskiego i wodnego zlecono w szczególności zadania polegające na utrzymaniu gotowości ratowniczej, prowadzeniu działań ratowniczych, organizowaniu i prowadzeniu szkoleń ratowników górskich i wodnych oraz psów ratowniczych. Ich realizacja powinna utrzymać gotowość ratowniczą oraz zwiększyć bezpieczeństwo osób przebywających w górach i nad wodą.

W 2012 roku udzielono dotacje na łączną sumę 440 tys. zł (Grupom Regionalnym GOPR), z kolei w 2013 roku na łączną sumę 300 tys. zł (210 tys. zł przypadło Grupom Regionalnym GOPR, a 90 tys. zł – WOPR).

Na terenie województwa małopolskiego w latach 2011–2013 realizowano inwestycje infrastrukturalne zwiększające bezpieczeństwo w ruchu drogowym (budowa obwodnic, inteligentne systemy sterowania ruchem, budowa i przebudowa skrzyżowań, budowa zatok autobusowych i chodników, poszerzenia jezdni itd.). Dokonywano uszorstnienia nawierzchni na wybranych odcinkach dróg, montowano bariery energochłonne oraz przeprowadzono inwentaryzacje i weryfikacje oznakowania pionowego i poziomego dróg. W wyniku podejmowanych działań liczba wypadków drogowych i osób w nich poszkodowanych stopniowo spada.

Wybrane projekty i inwestycje wpisujące się w kierunek polityki rozwoju:

- W trakcie realizacji:
 - Budowa kładki w mieście Jawornik nad drogą krajową nr 7, wartość projektu: 6,04 mln zł, wartość dofinansowania z UE (PO LiŚ): 4,70 mln zł.
- Zrealizowane:
 - Montaż barier energochłonnych na sieci dróg wojewódzkich, wartość projektów: 1,99 mln zł.
 - Uszorstnienie nawierzchni na sieci dróg wojewódzkich, wartość zadania: 1,30 mln zł.
 - Budowa chodników i przebudowa skrzyżowań na skrzyżowania typu rondo na sieci dróg wojewódzkich, wartość projektów: 86,40 mln zł.

Wnioski i rekomendacje

Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego wskazuje na rozwiązania, których wdrożenie pozwoli na ograniczenie złej jakości powietrza w sposób systemowy. W ciągu ostatnich lat nastąpił znaczny wzrost świadomości mieszkańców w kwestii ochrony powietrza oraz konieczności realizacji działań naprawczych w gminach. Jednakże skuteczna realizacja zadań wpływających na poprawę jakości powietrza wymaga współdziałania na szczeblu krajowym oraz lokalnym. W obecnych uwarunkowaniach prawnych brak jest norm odnoszących się do jakości paliw stałych dostępnych w sprzedaży. Nieokreślone są również wymagania techniczne dotyczące kotłów. Konstrukcja art. 96 Prawa ochrony środowiska nie pozwala na określenie parametrów technicznych i emisyjnych urządzeń grzewczych. Zatem niezwykle istotna jest na szczeblu krajowym zmiana regulacji prawnych.

Zakres przewidzianych do realizacji inwestycji wymaga poniesienia dużych nakładów finansowych, a więc konieczne jest uruchomienie dofinansowania do wymiany starych kotłów w ramach MRPO 2014–2020. Z uwagi, iż wskazane działania naprawcze opierają się na dobrowolności mieszkańców, oprócz uruchomienia środków finansowych istotna jest mobilizacja społeczeństwa do wymiany starych, niskosprawnych źródeł ciepła na bardziej ekologiczne.

Duży zakres niezbędnych zabezpieczeń akustycznych wymaga uwzględnienia przy ich realizacji priorytetów wyznaczanych przez wielkość przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu oraz liczbę osób narażonych na jego oddziaływanie. Należy brać pod uwagę również planowane remonty nawierzchni dróg, w ramach których możliwe będzie zastosowanie nawierzchni o obniżonej hałaśliwości. Niezbędne jest również uruchomienie dodatkowych źródeł finansowania tych inwestycji, np. ze środków NFOŚiGW oraz WFOŚiGW w Krakowie. W ramach działań długoterminowych istotne jest planowanie budowy obwodnic miejscowości o dużym zagęszczeniu zaludnienia oraz właściwe planowanie przestrzenne, ograniczające powstawanie terenów mieszkaniowych w pobliżu dróg o dużym natężeniu ruchu.

Nowoczesne podejście do kwestii zabezpieczenia przed powodzią i suszą wymaga szerszego niż dotychczas stosowania rozwiązań prośrodowiskowych. Jednakże rozwiązania te, m.in. renaturyzacja cieków i stworzenie terenów, gdzie rzeki mogą swobodnie wylewać, jest trudna do przeprowadzenia na terenie Małopolski z uwagi istniejącą zabudowę w dolinach rzecznych. Ponadto powszechne i skuteczne wprowadzanie wariantów przeciwpowodziowych przyjaznych środowisku wymaga uprzedniego stworzenia regulacji prawnych i administracyjnych ułatwiających ich realizację (m.in. pozyskiwanie gruntów pod zalesienia i wylewy rzek) oraz szerokiej kampanii informacyjnej, mającej na celu przekonanie społeczeństwa o korzyściach ze stosowania tych metod. Należy też rozpowszechnić stosowanie agromelioracji i fitomelioracji wśród rolników. Niezwykle ważna jest też zmiana podejścia do kwestii planowania przestrzennego.

Problemem jest też niedofinansowanie inwestycji. Specyfika zadań przeciwpowodziowych wymaga bezwzględnej gwarancji, iż rozpoczęte zadania będą mogły być zakończone, a powstałe w wyniku powodzi szkody – niezwłocznie usuwane. Obecnie proponowane rozwiązania w zakresie zwiększania bezpieczeństwa powodziowego mają być oparte na opracowywanych koncepcjach. Dokumenty te określają konkretne działania do wykonania na obszarach całych zlewni, wskazane po dokonaniu analiz, z uwzględnieniem wskaźników powodziowych, społecznych, ekonomicznych i środowiskowych.

Zasoby wodne Małopolski zaspokajają z nadwyżką jej potrzeby, jednak konieczne jest wyrównywanie poziomu zaopatrzenia w wodę na całym obszarze województwa przy pomocy środków technicznych. W województwie małopolskim występuje dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej w miastach i na wsi, chociaż sytuacja ta poprawia się z każdym rokiem. Należy pamiętać, iż największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie małopolskim jest gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń, jaki odprowadza do odbiorników. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej powoduje, iż jakość wód nieznacznie, ale ulega poprawie z roku na rok.

Przyjęte w pakiecie klimatyczno-energetycznym oraz w polityce energetycznej państwa założenie osiągnięcia zwiększenia udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto do 15% w przypadku Polski powoduje, iż staje się to jednym z głównych celów w obszarze energetyki w perspektywie 2014–2020. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii pociąga za sobą większy stopień niezależnienia się od dostaw energii z importu, zwiększenie stopnia dywersyfikacji źródeł dostaw oraz stworzenie warunków do rozwoju energetyki rozproszonej, opartej na lokalnie dostępnych surowcach. Stymulowanie rozwoju potencjału rynku OZE przewidziane jest w polityce energetycznej Polski również dzięki wykorzystaniu funduszy europejskich. Rozwój OZE jest możliwy poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe ze środków UE na budowę nowych mocy w zakresie OZE, budowę i rozbudowę sieci przesyłowych, umożliwiających przyłączanie nowych jednostek wytwórczych, a także produkcję urządzeń na rzecz energetyki odnawialnej.

W chwili obecnej nadal istotną barierą pozostaje brak ustawy o odnawialnych źródłach energii, która powinna stworzyć stabilny system wsparcia dla rozwoju małych, przydomowych, niskoemisyjnych źródeł energii.

Działania realizowane w latach 2011–2013 w obszarze ochrony zdrowia pozwoliły na zwiększenie dostępności do świadczeń zdrowotnych w dziedzinach istotnych dla poprawy stanu zdrowia populacji, np. radioterapia onkologiczna, ratownictwo medyczne, rehabilitacja, oraz na poprawę warunków infrastruktury obiektów leczniczych. Ściśle wiąże się to z dostosowaniem do wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładów opieki zdrowotnej. W kolejnych latach przewiduje się kontynuowanie wymienionych działań oraz dalszą poprawę kompleksowości opieki nad pacjentem w różnych okresach jego aktywności życiowej.

Potrzebna jest kontynuacja realizacji przedsięwzięć, w tym z wykorzystaniem funduszy strukturalnych dla regionu, ukierunkowanych na kompleksowe wsparcie mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym. Jednocześnie rekomendowane jest zindywidualizowanie wsparcia oraz dostosowanie go w jak największym stopniu do zdiagnozowanych potrzeb konkretnych osób w celu skutecznej, dalszej redukcji zasięgu ubóstwa.

Ważne jest też położenie nacisku na zwiększenie dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych w regionie, bowiem jednym z czynników utrudniających społeczną integrację mogą być istniejące w tym zakresie deficyty oraz nierównomierny dostęp. Szansę na realizację takich przedsięwzięć stanowią mogą środki unijne w perspektywie do roku 2020, które zostaną przekazane do dyspozycji Małopolsce.

Opracowanie: Kinga Dudek, Marta Gabryś, Katarzyna Jasińska, Magdalena Jasińska, Edyta Koziołek, Anna Mamak, Agnieszka Nowak, Paweł Obrzut, Agnieszka Piątek, Barbara Pławecka, Katarzyna Siuda, Kamil Staszewski, Magdalena Szafran, Anita Woźniak, Zespół Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

OBSZAR 7

ZARZĄDZANIE ROZWOJEM WOJEWÓDZTWA

WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ

NAZWA WSKAŹNIKA	ŹRÓDŁA	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ POŚREDNIA	WARTOŚĆ SZACUNKOWA
Udział wydatków inwestycyjnych w relacji do budżetów gmin	GUS	(2009) 25,5%	(2013) 14,9%	(2020) 27,5 ¹
Odsetek mieszkańców województwa przekazujących 1% podatku dochodowego od osób fizycznych na rzecz organizacji pożytku publicznego	Izba Skarbową w Krakowie ²	(2009) 53,3%	(2012) 57,3%	(2020) 65%
Odsetek gmin w województwie realizujących co najmniej jedno zadanie publiczne w oparciu o zasadę PPP ³	MRR	(2008) 5%	(2012) 1,1%	(2020) 45%

Od roku 2009 udział wydatków inwestycyjnych w relacji do budżetów gmin uległ wyraźnemu wzrostowi – jeszcze w okresie pomiędzy rokiem 2000 a 2005 oscylował w granicach 17%, w 2006 roku wynosił już blisko 19%, by w 2009 przekroczyć 21% i utrzymać się na tym poziomie przez kolejne 3 lata, głównie za sprawą możliwości, jakie dawały fundusze unijne. Wraz z końcem perspektywy finansowej 2007–2013 widoczne jest zmniejszenie udziału wydatków inwestycyjnych kolejno: w 2012 roku do 17%, a w 2013 roku do 15%.

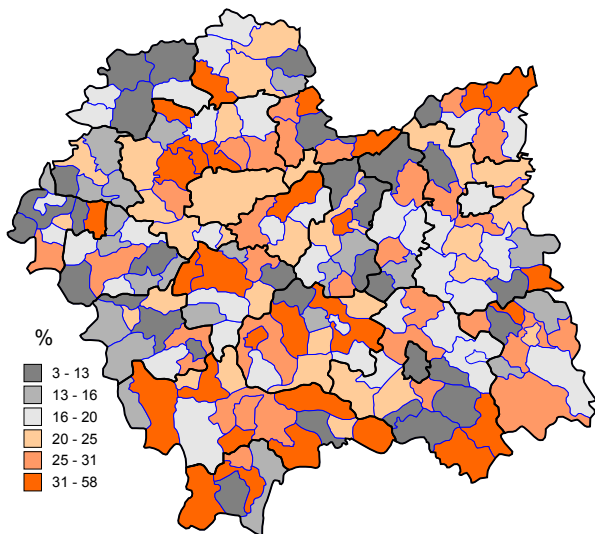
Zdecydowana większość gmin województwa małopolskiego w ostatnich latach skorzystała z możliwości inwestycyjnych, jakie dawały fundusze europejskie. Najczęściej jednak aktywność ta była różnie rozłożona w czasie, stąd wielkości te ulegały znacznym wahaniom. Analizując jednak udział wydatków inwestycyjnych w latach 2011–2013, widać także, że w budżetach kilku gmin w zasadzie corocznie przekraczał on 30% lub niekiedy nawet 40%. Natomiast w niektórych gminach w ciągu ostatnich 3 lat nie został ani razu przekroczony poziom 10%.

¹ Korekta techniczna – przesunięte jedno miejsce po przecinku oraz weryfikacja ze względu na korekty GUS.

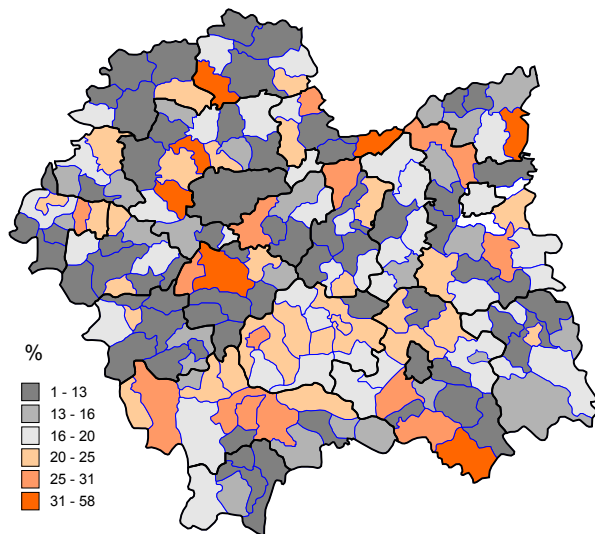
² Źródło zamienione z Ministerstwa Finansów na Izbę Skarbową w Krakowie ze względu na zwiększenie dostępności pozyskiwanych danych.

³ Proponuje się zmianę metodologii z badania jednorazowego, przygotowanego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, na cykliczne opracowania/analizy realizowane przez UMWM lub oparcie się na źródłach ogólnodostępnych.

Mapa 12. Udział wydatków inwestycyjnych w relacji do budżetów gmin w 2009 roku

Mapa 13. Udział wydatków inwestycyjnych w relacji do budżetów gmin w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Z roku na rok rośnie liczba podatników, którzy przekazują część swojego podatku dochodowego na rzecz organizacji pożytku publicznego. W 2012 roku liczba podatników, którzy chcieli wspomóc organizacje charytatywne, wynosiła w Małopolsce już nieco ponad 988 tys. osób, a kwota, jaka została przekazana na OPP, przekroczyła 41,5 mln zł.

7.1. Sprawny system zarządzania strategicznego województwem

7.1.1. W okresie 2011–2013 **Małopolskie Obserwatoria Rozwoju Regionalnego** działały w formule czterech Obserwatoriów, których działalność i kierunki badań koordynowane były poprzez wspólnie opracowywane roczne programy badań, opiniowane przez Małopolską Radę Obserwatoriów Rozwoju Regionalnego i Ewaluacji. Szereg prowadzonych badań ma charakter obligatoryjny, wynikający z obowiązujących przepisów dotyczących pomocy społecznej czy rynku pracy, i te tematy muszą być realizowane zgodnie z obowiązującymi metodologiami i terminami.

Efektom dopasowywania programu badawczego do potrzeb wdrażania *Strategii* były m.in.:

- Zbudowanie modelu prognostycznego pozwalającego na szacowanie wpływu interwencji na poziom wybranych wskaźników gospodarczych i społecznych w województwie małopolskim. Model ten był i jest wykorzystywany zarówno w zakresie badania oddziaływania środków unijnych, jak i określania wartości docelowych wskaźników monitorujących realizację przygotowywanych programów strategicznych.
- Ekspertyzy i organizowane konferencje dotyczące polityki miejskiej w województwie małopolskim. Wyniki tych prac miały niebagatelny wpływ na podejście do realizacji Obszaru 5 *Strategii* „Rozwój miast i terenów wiejskich”, a także na kształt Krajowej Polityki Miejskiej.
- Badania opinii mieszkańców na temat istotnych dla rozwoju województwa działań samorządu wojewódzkiego – w oparciu o wyniki tych badań formułowane były przedsięwzięcia w programach strategicznych.

- Badania uczniów i absolwentów szkół zawodowych, które wraz z badaniami zawodów deficytowych i nadwyżkowych stanowią gotowy produkt do dyskusji nad realizacją Obszaru 1 *Strategii „Gospodarka wiedzy i aktywności”*.
- Wykluczenie społeczne – strategie przeciwdziałania. Cykl badań skoncentrowanych na poszczególnych grupach osób zagrożonych wykluczeniem (m.in. bezrobotni, bezdomni, niepełnosprawni, chorzy psychicznie), dający gotowy materiał dyskusyjny do decydowania w zakresie Obszaru 6 *Strategii „Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne”*.
- Analizy w zakresie możliwości stosowania zwrotnych instrumentów finansowych w województwie małopolskim dla wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw, wykonane w celu przygotowania do realizacji Kierunku 1.5 *Strategii „Wzmacnianie i promocja przedsiębiorczości”*.

Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego bierze ponadto czynny udział w pracach sieci Regionalnych Obserwatoriów Terytorialnych w skali kraju.

7.1.2. Zgodnie z zapisami działania 7.1.2 opracowany został **plan zarządzania strategią rozwoju województwa**, przyjęty przez Zarząd Województwa w grudniu 2011 roku. Efektem zapisów tego dokumentu było powiązanie *Strategii* z dokumentami programowymi o charakterze wykonawczym oraz budżetem województwa, a także uporządkowanie i racjonalizacja istniejącego systemu. Wynikiem podjętych działań było rozpoczęcie prac nad przygotowaniem **10 programów strategicznych**, służących efektywnemu zarządzaniu poszczególnymi politykami regionalnymi w perspektywie 2020 roku. Programy mają zapewnić jak najlepsze wykorzystanie atutów regionu oraz poprawę w tych dziedzinach, w których zdiagnozowano problemy. W poszczególnych programach zapisane zostały propozycje najważniejszych działań, których realizacja przyczyni się do: podniesienia poziomu życia mieszkańców, wzmocnienia kapitału intelektualnego i społecznego, stworzenia nowych miejsc pracy, zwiększenia konkurencyjności gospodarki, rozwoju nowoczesnych technologii, poprawy połączeń komunikacyjnych. W marcu 2013 roku przyjęte zostały projekty 9 programów, które następnie zostały skierowane do konsultacji społecznych.

Równocześnie trwały prace nad subregionalnym programem rozwoju, który wchodzi w skład pakietu 10 głównych programów strategicznych do roku 2020. W 2012 roku Zarząd Województwa przyjął założenia programu, który docelowo określać ma kierunki działań w ramach polityki rozwoju każdego z subregionów. Program ten ma przyczynić się do współpracy lokalnych środowisk na rzecz wspólnych przedsięwzięć ważnych dla rozwoju subregionu.

W ramach działań na rzecz skoordynowanego systemu planowania i realizacji polityk publicznych na poziomie subregionalnym, oprócz prac koncepcyjnych związanych z przygotowaniem **subregionalnego programu rozwoju**, zorganizowano także **konferencje subregionalne** oraz powołano i koordynowano prace **forów subregionalnych**.

Podczas dwóch tur konferencji subregionalnych w 2012 roku rozpoczęto prace nad wspólnym przygotowaniem programu rozwoju dla poszczególnych subregionów. Były to spotkania z udziałem wiodących partnerów społecznych i gospodarczych samorządu regionalnego. W trakcie konferencji prezentowano założenia programu oraz przeprowadzono dyskusję na temat najważniejszych projektów, które powinny zostać uzgodnione w ramach partnerstwa subregionalnego.

Fora subregionalne to gremia opiniodawczo-doradcze w sprawach dotyczących rozwoju danego subregionu. Główne zadania forum to: formułowanie wniosków, opinii oraz postulatów w pracach nad programem subregionalnym, prowadzenie debaty strategicznej i opracowanie listy rankingowej przedsięwzięć subregionalnych, negocjowanie i uzgadnianie przedsięwzięć subregionalnych oraz dokonywanie okresowych przeglądów stanu realizacji programu subregionalnego, a w uzasadnionych przypadkach, rekomendowanie Zarządowi Województwa potrzeby dokonania aktualizacji programu subregionalnego. Formuła współpracy w ramach forum subregionalnego opiera się przede wszystkim na zasadzie konsensusu wszystkich członków, osiąganego w drodze wspólnej dyskusji i konsultacji. W 2013 roku odbyły się pierwsze posiedzenia forów subregionalnych. Ich celem było przede wszystkim przedstawienie wstępnego zakresu wsparcia subregionów w ramach programu

regionalnego na lata 2014–2020 oraz zaprezentowanie raportu z pierwszego naboru propozycji projektów do Banku Projektów Regionalnych w zakresie poszczególnych subregionów.

7.1.3. Wspieranie rozwoju potencjału instytucjonalnego oraz kultury organizacyjnej administracji regionalnej w głównej mierze obejmuje **działania związane z rozwijaniem i promowaniem standardów zarządzania polityką spójności na poziomie regionalnym**. Przeprowadzona w ramach oceny ex ante projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 generalna ocena potencjału administracyjnego jednostek zaangażowanych w proces zarządzania Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013 oraz regionalnego komponentu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki wykazała, że układ instytucjonalny wdrażania funduszy europejskich w mijającej perspektywie charakteryzował się wysoką sprawnością i efektywnością. Zgodnie z kierunkową rekomendacją wynikającą z przeprowadzonej oceny, system realizacji programu regionalnego w perspektywie 2014–2020 zasadniczo powinien bazować na wykorzystaniu zasobów wykształconych w bieżącej perspektywie. Rekomendacja ta dotyczy zasobów kadrowych, organizacyjnych oraz komunikacyjnych, w szczególności z uwagi na znajomość procedur oraz standardów zarządzania i wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych ze środków europejskich oraz pozytywny co do zasady odbiór zewnętrzny efektów wdrażania funduszy po stronie zaangażowanych jednostek (Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości, Wojewódzki Urząd Pracy).

7.1.4. W ramach zabiegania o wdrożenie właściwych regulacji programowych i prawnych w obszarze prowadzenia polityki rozwoju województwa, w tym jej wymiaru terytorialnego, prowadzona była aktywna współpraca z administracją rządową – m.in. w zakresie opiniowania projektów dokumentów strategicznych oraz projektów aktów prawnych, w tym szczególnie:

- zmian w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w zakresie obejmującym m.in. zagadnienia dotyczące:
 - zintegrowanego podejścia terytorialnego, poprzez zmiany w systemie planowania przestrzennego zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym oraz funkcjonalnym, zmierzające w kierunku ścisłego powiązania wymiaru społeczno-gospodarczego z wymiarem przestrzennym,
 - obszarów funkcjonalnych jako kategorii terytorium, do którego będą skierowane działania z zakresu polityki przestrzennej państwa,
 - polityki miejskiej oraz instrumentów prawnych służących jej realizacji,
 - wzmocnienia wymiaru terytorialnego w krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych,
 - nowego instrumentu polityki regionalnej w postaci kontraktu terytorialnego, określającego cele i przedsięwzięcia priorytetowe, które mają istotne znaczenie dla rozwoju kraju oraz województwa, a także sposób ich finansowania, koordynacji i realizacji – zawieranego pomiędzy Radą Ministrów, reprezentowaną przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, a Zarządem Województwa,
- projektów dokumentów opracowanych w ramach pakietu zintegrowanych strategii sektorowych, służących realizacji długo- i średniookresowej strategii rozwoju kraju,
- projektu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 roku, w zakresie obejmującym m.in. regulacje dotyczące uwarunkowań, wizji, zasad i celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, a także typologii obszarów funkcjonalnych oraz delimitacji obszarów metropolitalnych,
- założeń Krajowej Polityki Miejskiej do 2020 roku.

7.2. Kształtowanie i rozwój aktywności obywatelskiej oraz wzmacnianie kapitału społecznego

7.2.1. oraz 7.2.2. W celu kształtowania i wzmacniania tożsamości regionalnej oraz aktywności społecznej podejmowano szereg przedsięwzięć skierowanych przede wszystkim do dzieci i młodzieży. Jednym z projektów był realizowany od 2013 roku **Regionalny parlament. Sejmik Województwa Małopolskiego – Lekcje samorządowe**, którego celem jest wsparcie szkół w zakresie podnoszenia poziomu wiedzy i świadomości młodych Małopolan w obszarze zasad funkcjonowania samorządu województwa małopolskiego oraz walorów, tradycji i historii regionu. Adresatami projektu są uczniowie małopolskich gimnazjów oraz szkół średnich. W ramach projektu zostało zorganizowanych ponad 30 spotkań. W każdym z nich udział wzięło średnio około 50 uczniów, co dało łączną liczbę 1 200 uczestników w 2013 roku. Wydatkowano na ten cel 41 280 zł.

„Małopolska WIE – wiedza, innowacje, edukacja” – wsparcie inicjatyw edukacyjnych to otwarty konkurs ofert, służący wsparciu inicjatyw edukacyjnych, realizowany na podstawie umów zawartych z wybranymi w drodze konkursu organizacjami pozarządowymi, prowadzącymi działalność w dziedzinie edukacji. Działania podjęte w ramach projektu, mające na celu wychowanie patriotyczne i obywatelskie, a także wzmocnienie tożsamości regionalnej, polegały m.in. na współpracy i wymianie edukacyjnej z zagranicą, ze szczególnym uwzględnieniem regionów partnerskich Województwa Małopolskiego. W latach 2011–2012 przyjęto do dofinansowania projekty na kwotę ogółem 599 100 zł.

Od 2001 roku organizowany był przez samorząd województwa małopolskiego **„W.W. Wiem Więcej” – Małopolski Konkurs Interdyscyplinarny**, który obejmował 8 dziedzin nauki, wiedzę ogólną oraz wiadomości o województwie małopolskim. Od 2007 roku konkurs był współorganizowany we współpracy z Kuratorium Oświaty w Krakowie. Projekt miał na celu: promocję uczniów szkół gimnazjalnych z Małopolski, zachęcanie ich do samodzielnego poszerzania wiedzy oraz rozwijania zainteresowań, a także motywowanie szkoły do rozpoznawania i rozwijania kompetencji, zainteresowań i uzdolnień uczniów. W latach 2011–2012 wyłoniono 64 laureatów, a środki finansowe przeznaczone na realizację konkursu wyniosły 36 770 zł.

Celem konkursu **Stan wojenny w Małopolsce – utrwalamy rodzinną historię** jest upowszechnianie wśród młodzieży znajomości najnowszej historii Polski, ze szczególnym uwzględnieniem okresu stanu wojennego w Małopolsce, rozbudzanie zainteresowań współczesnymi dziejami regionu oraz wychowanie patriotyczne oparte na bezpośrednim przekazie pokoleniowym. Adresatami konkursu są uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z województwa małopolskiego. W latach 2012–2013 w konkursie wzięło udział 30 uczestników (13 osób w kategorii gimnazjum i 17 osób w kategorii szkoła ponadgimnazjalna). Na realizację projektu wydatkowano 16 480 zł. W 2013 roku liczba uczestników konkursu wyniosła 69 osób. Wydatkowano na ten cel 28 714 zł.

Małopolska Rada Organizacji Młodzieżowych (MROM) została powołana przez Zarząd Województwa Małopolskiego w 2012 roku. Do głównych celów i zadań MROM należy m.in.: tworzenie stałego partnerstwa organizacji pozarządowych względem samorządu województwa małopolskiego, reprezentowanie członkowskich organizacji wobec sektora publicznego i innych środowisk oraz inicjowanie działań w interesie młodzieży, współtworzenie polityki młodzieżowej na terenie województwa małopolskiego, upowszechnianie idei uczestnictwa młodzieży w życiu publicznym, inicjowanie i wspieranie działań integrujących sektor pozarządowy.

W 2013 roku organizowano spotkania, w których brali udział przedstawiciele 8 organizacji pozarządowych zrzeszających młodzież i działających na rzecz młodzieży. Do prac w ramach MROM swoich przedstawicieli desygnowało 8 organizacji pozarządowych. Zarządzeniem nr 15/2013 Marszałka Województwa Małopolskiego z dnia 15 lutego określono skład MROM. Zadanie realizowane jest bezkosztowo.

Realizowany był również projekt **Przyjazne Regiony w Sercu Europy**, mający na celu: kreowanie wśród młodzieży aktywnej postawy obywatelskiej, rozwój społeczeństwa obywatelskiego, wspieranie młodych ludzi w rozwijaniu postaw odpowiedzialności i świadomości społecznej i politycznej,

poszerzenie wiedzy młodzieży o historii, tradycji, dziedzictwie kulturowym województwa małopolskiego oraz regionów partnerskich, wychowywanie jej do udziału w życiu społecznym i gospodarczym, rozwijanie jej zainteresowań, wymianę dobrych praktyk, wypracowanie koncepcji nowych projektów, określenie priorytetów współpracy.

W ramach współpracy międzyregionalnej pomiędzy Województwem Małopolskim a Regionami Partnerskimi raz w roku organizowane są tygodniowe międzynarodowe warsztaty dla liderów młodzieżowych.

W latach 2010–2012 młodzież brała udział w warsztatach odbywających się na terenie Obwodu Lwowskiego, w Żylinie oraz w Preszowie, a Województwo Małopolskie pokrywało jedynie koszty przejazdu małopolskich liderów młodzieżowych. W roku 2013 zorganizowane zostały warsztaty w Małopolsce, w których udział wzięło 46 uczniów. Na realizację zadania w ramach projektu przeznaczono środki w wysokości 145 000 zł.

Projekt **Przedszkolne wychowanie do wartości** realizowany jest przez samorząd województwa małopolskiego od 2009 roku i ma na celu: określenie kierunku pracy wychowawczej z dziećmi w wieku przedszkolnym, dostosowanie form wychowania przedszkolnego do potrzeb lokalnego środowiska, podejmowanie pracy wychowawczej z dziećmi poprzez wprowadzenie ich w świat uniwersalnych wartości oraz przygotowanie do pełnienia określonych ról w społeczeństwie. W latach 2011–2013 na realizację projektu wydatkowano 362 471 zł.

Konkurs adresowany do małopolskich szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych **Małopolska Szkoła z Pasją** ma na celu uhonorowanie małopolskich szkół wyróżniających się spośród innych placówek aktywnością w obszarze innowacji edukacyjnych, alternatywnych form edukacji, w działaniach na rzecz aktywizacji środowisk szkolnych oraz lokalnych, we wspomaganie rozwoju pasji i talentów wśród uczniów. Konkurs upowszechnia tworzenie i wspieranie dobrych praktyk pomiędzy szkołami a ich partnerami (m.in. organizacjami pozarządowymi, uczniowskimi, rodzicielskimi, środowiskiem lokalnym). W latach 2012–2013 wydatkowano na realizację projektu 158 741 zł.

7.2.3. Współpraca z małopolskim sektorem pozarządowym jest niezwykle ważnym elementem polityki regionalnej samorządu województwa małopolskiego. Przyczynia się ona nie tylko do zwiększenia efektywności i skuteczności zaspokajania potrzeb mieszkańców Małopolski, ale również do właściwego określenia problemów społecznych i poszukiwania nowych form ich rozwiązywania.

Mając na uwadze doświadczenie organizacji pozarządowych w rozwiązywaniu i współdefiniowaniu problemów społecznych, a zarazem doceniając rolę III sektora i jego wkład w rozwój regionu, samorząd województwa małopolskiego od lat przekazuje organizacjom pozarządowym do realizacji zadania własne w trybie otwartych konkursów ofert, starając się, aby środki publiczne trafiły do organizacji, których oferty są najatrakcyjniejsze i najlepiej odpowiadające potrzebom Małopolan. Na realizację 1 598 zadań w latach 2011–2013 przeznaczono łączną kwotę ponad 42 mln zł.

Tabela 5. Środki przekazane organizacjom pozarządowym w latach 2011–2013 z budżetu Województwa Małopolskiego w trybie otwartych konkursów ofert z podziałem na obszary zleconych zadań (w zł)

OBSZAR	2011	2012	2013
Pomoc społeczna	0	0	1 616 000
Seniorzy	0	500 000	500 000
Osoby niepełnosprawne	1 600 000	980 650	1 177 267
Sport	1 560 000	3 857 000	3 464 645
Uzależnienia i patologie społeczne	300 000	140 000	150 000
Edukacja i nauka	1 212 500	1 446 600	1 100 000
Kultura i ochrona dziedzictwa	2 005 128	3 395 110	2 891 000
Ochrona zabytków	3 175 000	3 213 353	3 389 000
Turystyka	265 000	975 000	2 419 000
Współpraca między społecznościami	65 000	0	72 650
Wsparcie III sektora	0	29 850	0
Wolontariat	73 000	100 000	97 000
Ratownictwo	0	0	275 000
	10 255 628	14 637 563	17 151 562
Razem		42 044 753	

Źródło: Opracowanie własne UMWM

Ponadto w latach 2011–2013, w ramach innych trybów i ustaw szczegółowych, organizacjom pozarządowym przekazano środki publiczne z budżetu województwa w wysokości ponad 18 mln zł.

Pozostałe działania samorządu województwa na rzecz wzmocnienia potencjału oraz rozwoju małopolskiego sektora pozarządowego realizowane w latach 2011–2013 to:

- Zwiększenie aktywności i poziomu zaangażowania mieszkańców Małopolski i organizacji społecznych w rozwój regionu poprzez udział w konsultacjach społecznych ważnych dokumentów i programów wojewódzkich. Istotną rolę w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego w regionie odgrywa Małopolska Rada Działalności Pożytku Publicznego, w skład której wchodzi przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz samorządu. W 2013 roku zakończyła pracę Rada drugiej kadencji. Podczas posiedzeń podejmowała m.in. tematy dotyczące: współpracy organizacji pozarządowych z samorządem, wizerunku NGO, rozwoju III sektora, tworzenia programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz powoływania komisji konkursowych. W sierpniu 2013 roku Zarząd Województwa Małopolskiego, na wniosek 50 małopolskich organizacji pozarządowych zainicjował procedurę naboru kolejnej kadencji Rady.
- Wspieranie i upowszechnianie wolontariatu zarówno wśród młodzieży, studentów, dorosłych, jak i seniorów. W latach 2011–2013 zorganizowano 3 edycje otwartego konkursu ofert z dziedziny

promocji i organizacji wolontariatu na łączną kwotę 270 tys. zł. W rezultacie, dzięki przekazaniu środków: zorganizowano około 1800 godzin szkoleń, kursów, warsztatów, wydrukowano prawie 100 000 sztuk materiałów promocyjnych, w tym plakatów, broszur, publikacji, oraz przeszkolono około 3 900 wolontariuszy. Przeprowadzono kampanie informacyjno-promocyjne oraz wsparto działalność kilku Centrów Wolontariatu, które służyły informacją, konsultacjami oraz wszelkimi materiałami szkoleniowymi. Ważną inicjatywą samorządu województwa z zakresu wolontariatu był konkurs dla osób działających na rzecz dobra innych *Amicus Hominum*, mający na celu wyróżnienie osób prywatnych, które pomagają potrzebującym. W latach 2011–2013 odbyły się 3 edycje konkursu, w ramach których łącznie nagrodzono 29 osób, a o laureatach – we współpracy z TVP Kraków – nakręcono reportaże pt. *Uwolnić Dobro*, emitowane na antenie TVP Kraków.

- Wspieranie rozwoju instytucjonalnego, profesjonalizację oraz integrację sektorową organizacji pozarządowych. W latach 2011–2013 odbyły się 3 wojewódzkie konferencje Małopolskiego Forum Organizacji Pozarządowych – niesformalizowanej platformy współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi – w których każdorazowo uczestniczyło około 200 przedstawicieli NGO. Dzięki współpracy na tej płaszczyźnie możliwe było nie tylko wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działania, wymiana doświadczeń, promocja dobrych przykładów czy też upowszechnianie dobrych praktyk, ale również podnoszenie kwalifikacji przedstawicieli małopolskich NGO poprzez warsztaty oraz panele dyskusyjne. Forum to także cenna platforma porozumienia dla samych organizacji pozarządowych. Istotną inicjatywą, służącą wzmocnieniu wizerunku sektora obywatelskiego, jest Nagroda „Kryształ Soli” dla najlepszych organizacji prowadzących działalność pożytku publicznego. W okresie 2011–2013 odbyły się 3 edycje konkursu, w ramach których łącznie nagrodzono 27 organizacji pozarządowych. W latach 2011–2013 przeprowadzono także 3 edycje kampanii *Zostaw uśmiech w Małopolsce*, popularyzującej i promującej mechanizm odpisu 1% na rzecz małopolskich organizacji pożytku publicznego. Poprzez kampanię zachęcano małopolskich podatników do przekazywania odpisu 1% podatku na rzecz lokalnych NGO w Małopolsce.

7.2.4. Partnerskie współdziałanie z mediami lokalnymi i regionalnymi było realizowane przede wszystkim w oparciu o otwartą politykę informacyjną samorządu województwa m.in. z wykorzystaniem portali internetowych województwa, poprzez zapraszanie mediów do udziału w najważniejszych wydarzeniach związanych z działalnością samorządu, zapraszanie mediów do udziału w ważnych wydarzeniach przygotowywanych przez władze regionu.

W latach 2011–2013 współpraca ta polegała w szczególności na:

- organizowaniu udziału dziennikarzy w sesjach Sejmiku Województwa Małopolskiego, w tym także zapewnieniu przedstawicielom mediów oglądania obrad w Internecie dzięki relacji online,
- przekazywaniu mediom najważniejszych ustaleń z posiedzeń Zarządu Województwa Małopolskiego,
- codziennym przekazywaniu mediom przez Biuro Prasowe informacji z działalności samorządu województwa i zaproszeń do udziału w wydarzeniach z udziałem przedstawicieli samorządu województwa,
- organizowaniu konferencji prasowych władz województwa w sprawach istotnych dla samorządu województwa;
- zamieszczaniu informacji dla mediów w portalu samorządu województwa (www.malopolskie.pl), w portalu województwa *Wrota Małopolski* (www.malopolska.pl), portalu Funduszy Europejskich w Małopolsce (www.fundusze.malopolska.pl) i innych portalach,
- zapraszaniu dziennikarzy do moderowania ważnych debat lub innych wydarzeń organizowanych przez samorząd województwa (np. cykl seminariów eksperckich dotyczących konsultacji przedsięwzięć strategicznych dla Małopolski w pracach nad pakietem programów strategicznych do roku 2020),
- współpracy z mediami przy tworzeniu materiałów informacyjnych dotyczących najważniejszych inicjatyw i dokumentów przygotowywanych przez samorząd województwa (np. cykl publikacji

dotyczących najważniejszych zapisów *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020* i jej wpływu na politykę rozwoju regionu, przygotowanych wspólnie z redakcją „Dziennika Polskiego” i opublikowanych na łamach gazety w okresie listopad–grudzień 2011 roku; cykl publikacji dotyczących najważniejszych zapisów projektu Regionalnego Programu Województwa Małopolskiego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, przygotowanych wspólnie z redakcją „Dziennika Polskiego” i opublikowanych na łamach gazety w grudniu 2013 roku),

- zapraszaniu przedstawicieli mediów do udziału w komisjach konkursowych lub kapitułach oraz promowaniu konkursów organizowanych lub współorganizowanych przez samorząd województwa (m.in. *Trzy Korony – Małopolska Nagroda Filmowa, Małopolski Festiwal Smaku, Korony Małopolski. Plebiscyt Miast*).

7.3. Rozwój współpracy terytorialnej

7.3.1. Obszar funkcjonalny Krakowa, charakteryzujący się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego w regionie, z uwagi na swoje walory ekonomiczne i społeczne (wysoki dostęp do szerokiego spektrum usług publicznych, wysokie zarobki, niski poziom bezrobocia, bardzo dobra dostępność komunikacyjna) jest magnesem przyciągającym zasoby ludzkie z innych obszarów województwa. Interwencja planowana w ramach **Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego** wdrażana będzie za pomocą **Zintegrowanej Inwestycji Terytorialnej (ZIT)** – narzędzia, które pozwala na implementację programu operacyjnego w sposób przekrojowy oraz umożliwia finansowanie inwestycji z różnych osi priorytetowych programu operacyjnego.

W odniesieniu do Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego ZIT wdrażane będą w formule zinstytucjonalizowanego partnerstwa. Gmina Miejska Kraków oraz 14 gmin Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego powołały w tym celu Stowarzyszenie Metropolia Krakowska.

Mapa 14. Krakowski Obszar Funkcjonalny

Źródło: Opracowanie własne UMWM

W 2013 roku przeprowadzono szereg spotkań z udziałem jednostek samorządu terytorialnego, mających wejść w skład Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego, oraz przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w Krakowie. Ich przedmiotem była dyskusja nad katalogiem dziedzin wsparcia objętych ZIT. Zgodnie z zapisami projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, ZIT obejmować będą następujące dziedziny: infrastrukturę rozwoju gospodarczego, zadania z zakresu poprawy efektywności energetycznej, redukcję zanieczyszczenia powietrza, w szczególności ograniczenie niskiej emisji, zrównoważony, sprawny transport łączący miasto i jego obszar funkcjonalny, infrastrukturę drogową na poziomie subregionalnym, gospodarkę wodno-ściekową, usługi społeczne w zakresie wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych oraz usługi interwencji kryzysowej, ekonomię społeczną, kształcenie zawodowe, infrastrukturę ochrony zdrowia o znaczeniu subregionalnym.

7.3.2. Głównym celem prac nad **Strategią dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020** było zidentyfikowanie możliwości współpracy pomiędzy oboma regionami oraz wskazanie kierunków, typów projektów oraz konkretnych projektów umożliwiających rozwijanie współpracy, a w konsekwencji kreowanie Polski Południowej jako silnego i konkurencyjnego obszaru w Europie.

Na wspólnym posiedzeniu Sejmików Województw Śląskiego i Małopolskiego (1 października 2010 r.) podjęte zostały uchwały w sprawie zacieśnienia współpracy pomiędzy samorządami obu regionów. Następnym październikowego posiedzenia Sejmików było zawarcie 23 maja 2011 roku *Porozumienia w sprawie podjęcia prac nad Strategią dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego*. Dokument ten stanowił formalną podstawę do rozpoczęcia prac nad *Strategią*, zaś jego zapisy zdeterminowały zakres, organizację i harmonogram prac. Przyjęta w *Porozumieniu* forma oraz kierunki współpracy pomiędzy oboma regionami uzyskały aprobatę Sejmików wyrażoną w uchwałach przyjętych w połowie 2011 roku (20 czerwca – Sejmik Województwa Małopolskiego, 4 lipca – Sejmik Województwa Śląskiego).

W ramach prac nad *Strategią* województwa małopolskie i śląskie zrealizowały szereg inicjatyw, które służyły nie tylko zredagowaniu dokumentu, ale przede wszystkim przyczyniały się do zacieśniania współpracy pomiędzy oboma regionami. W tym miejscu wymienić należy m.in.:

- Wspólne posiedzenia komisji Sejmików Województw Małopolskiego i Śląskiego dotyczące współpracy ponadregionalnej (7 stycznia 2013 r. i 6 marca 2013 r.).
- Powołanie przez Zarządy obu województw Rady Programowej, Rady Naukowej oraz doradcy strategicznego w celu opracowania projektu *Strategii*. W skład tych gremiów weszli obok marszałków, przedstawiciele sejmików województw, samorządów terytorialnych, środowisk akademickich oraz eksperci zewnętrzni z obu regionów. W trakcie prac obie Rady spotkały się trzykrotnie.
- Powołanie Zespołu zadaniowego ds. opracowania projektu *Strategii*, w skład którego weszli przedstawiciele urzędów marszałkowskich obu województw.
- Na przełomie lutego i marca 2012 roku w obu województwach przeprowadzono badanie ankietowe, którego celem było zebranie opinii na temat możliwości oraz form współpracy pomiędzy podmiotami z województw małopolskiego i śląskiego.
- Uczestnicy warsztatów przeprowadzonych w Katowicach (16 marca 2012 r.) oraz Tyńcu (20 kwietnia 2012 r.) mieli okazję zgłaszania propozycji działań oraz projektów, które ich zdaniem powinny znaleźć odzwierciedlenie w zapisach *Strategii*.
- W ramach konsultacji społecznych projektu *Strategii*, wspólnie z Ministerstwem Rozwoju Regionalnego (obecnie Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju), zorganizowano w obu województwach konferencje (16 listopada 2012 r. w Katowicach, 23 listopada 2012 r. w Krakowie), na których zaprezentowany został projekt dokumentu.

5 kwietnia 2013 roku na Wawelu w trakcie wspólnego posiedzenia Sejmików Województw Małopolskiego i Śląskiego przyjęta została *Strategia dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020*.

17 maja 2013 roku samorządy województw małopolskiego i śląskiego zorganizowały konferencję promującą współpracę pomiędzy oboma regionami – *Małopolska– Śląskie. Silni partnerzy w Europie. Wyzwania gospodarcze dla Polski Południowej*. Gośćmi specjalnymi konferencji byli: Bronisław Komorowski, Prezydent RP, oraz Elżbieta Bieńkowska, Minister Rozwoju Regionalnego. Zasadniczym celem spotkania było zacieśnianie współpracy pomiędzy środowiskami gospodarczymi i naukowymi obu województw.

Przyjęty przez Sejmik dokument został przekazany ministrowi właściwemu ds. rozwoju regionalnego w celu nadania mu charakteru strategii ponadregionalnej. W 2013 roku Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, w ścisłej współpracy z urzędami marszałkowskimi obu regionów, zrealizowało szereg działań zmierzających do przyjęcia *Strategii* przez Radę Ministrów. Projekt *Strategii* został skonsultowany m.in. ze społeczeństwem, resortami, Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz Komitetem Stałym Rady Ministrów. Ponadto opracowany został nowy system wskaźników *Strategii*.

Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020 jest pierwszym w kraju dokumentem o zasięgu makroregionalnym, powstałym w wyniku oddolnej inicjatywy zainteresowanych regionów. Interwencja zapisana w tym dokumencie skierowana jest do obszaru wykraczającego poza województwo, toteż zaprogramowane w nim działania koncentrują się na problemach ponadregionalnych i międzyregionalnych, których rozwiązanie nie jest możliwe w granicach jednego województwa, a specyfika problemu nie pozwala na nadanie mu uniwersalnej rangi krajowej. Tym samym *Strategia* sytuuje się pomiędzy szczeblem krajowym a wojewódzkim, nie naruszając kompetencji ustawowych tych dwóch poziomów terytorialnej organizacji państwa.

Współpraca z Województwem Podkarpackim

Na wspólnym posiedzeniu Zarządów Województw Małopolskiego i Podkarpackiego (Jasło, 12 marca 2012 r.) zadeklarowano wolę podjęcia działań na rzecz rozwoju współpracy mającej na celu zwiększenie konkurencyjności i spójności w zakresie społecznym, gospodarczym oraz przestrzennym obu regionów. Przedmiotem tej współpracy mają być inicjatywy i projekty międzyregionalne oraz ich promocja przez władze obu województw, przy jednoczesnym zaangażowaniu partnerów w regionach oraz kreowaniu wspólnych projektów, w tym przede wszystkim w zakresie rozwoju współpracy subregionów tarnowskiego i nowosądeckiego z ośrodkami województwa podkarpackiego: Mielcem, Dębicą i Jasłem. Ponadto Zarządy obu Województw podpisały:

- Stanowisko w sprawie współpracy w zakresie realizacji wspólnego układu komunikacyjnego.
- Stanowisko w sprawie podjęcia starań o wpisanie na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO drewnianych cerkwi położonych na terenie obu regionów.
- List intencyjny w sprawie współpracy pomiędzy Województwami Małopolskim i Podkarpackim w celu rozwoju szlaków kulturowych o wymiarze ponadregionalnym: Szlaku Architektury Drewnianej i Szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej.

Z kolei 18 czerwca 2012 roku w Tarnowie odbyło się spotkanie przedstawicieli środowiska akademickiego oraz biznesu z Województw Małopolskiego i Podkarpackiego, w trakcie którego dyskutowano na temat perspektyw współpracy w ramach tarnowsko-mielecko-dębickiego obszaru funkcjonalnego. W spotkaniu uczestniczyli również przedstawiciele Zarządów obu Województw. W trakcie spotkania podpisany został *List intencyjny w sprawie współpracy pomiędzy miastem Tarnów, Mielec, Dąbrowa Tarnowska i Dębica w celu rozwoju potencjalnego obszaru funkcjonalnego wyznaczonego przez cztery miasta*.

Współpraca z Województwem Świętokrzyskim

9 lipca 2012 roku odbyło się wspólne posiedzenie Zarządów Województw Małopolskiego i Świętokrzyskiego, w trakcie którego przyjęte zostało stanowisko w sprawie współpracy na rzecz rozwoju

obu regionów, drogi S7 oraz finansowania programu rozwoju obszarów wiejskich w przyszłej perspektywie unijnej.

29 września 2011 roku Województwo Małopolskie podpisało *Porozumienie o współpracy z Województwami: Podkarpackim, Świętokrzyskim i Śląskim, mające na celu uzyskanie dofinansowania dla zadania pn. „Zakup taboru kolejowego do obsługi połączeń międzywojewódzkich realizowanych przez Województwa: Małopolskie, Podkarpackie, Śląskie i Świętokrzyskie”*, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Zasady postępowania pomiędzy partnerami zostały uszczegółowione w umowie o współpracy zawartej 18 maja 2012 roku pomiędzy Województwami: Małopolskim, Podkarpackim, Świętokrzyskim i Śląskim.

7.3.3. Województwo Małopolskie w latach 2011–2013 realizowało 4 programy EWT w ramach współpracy transgranicznej, transnarodowej oraz międzyregionalnej.

I. Komponent Transgraniczny

Program Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007–2013

Europejska Współpraca Terytorialna, której elementem jest współpraca transgraniczna, stanowi odrębny cel w polityce spójności na lata 2014–2020 i jest traktowana jako wsparcie oraz uzupełnienie programów regionalnych i krajowych wdrażanych w celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia”.

Doświadczenia lat poprzednich wskazują na ogromne zainteresowanie beneficjentów projektami transgranicznymi oraz istotną rolę tych projektów w rozwoju pogranicza. Stosunkowo mały budżet Programu na lata 2007–2013 (157 mln euro z EFRR) przełożył się na ważne i interesujące projekty, które rozwiązały wspólne problemy ponad granicami.

Na koniec 2013 roku w I i II osi priorytetowej Programu Polska–Słowacja 2007–2013 zakończone były 72 z 88 zakontraktowanych i realizowanych projektów. Do końca 2013 roku rzeczowo zakończone zostały projekty, których wartość dofinansowania z EFRR wynosi ponad 67% dostępnej alokacji dla tych osi. Pozostałe środki są zaangażowane w realizację 16 projektów lub w proces przygotowania do kontraktacji kolejnych projektów z listy rezerwowej zatwierdzonej przez Komitet Monitorujący.

W III osi priorytetowej partnerzy Projektu Parasolowego zakończyli otwarty nabór wniosków. Na koniec 2013 roku w III osi priorytetowej zakończonych było 529 z 685 zakontraktowanych projektów. W I, II i III osi priorytetowej Programu zakończyła się rzeczowa realizacja łącznie 601 projektów.

W roku 2013 zakończył się ciągły nabór mikroprojektów, rozpoczęła się realizacja zatwierdzonych projektów, a także realizacja nowych projektów z I i II osi priorytetowej Programu.

II. Komponent transnarodowy

Program dla Europy Środkowej 2007–2013

W Małopolsce zrealizowano 14 projektów z udziałem 18 partnerów. Urząd Marszałkowski zrealizował 1 projekt:

- ADAPT2DC – Adaptacja dla zmian demograficznych

Cel: Powstanie innowacyjnych rozwiązań służących dostosowaniu zarządzania infrastrukturą publiczną i usługami do zmian demograficznych. Zakres tematyczny projektu ADAPT2DC obejmuje szeroko rozumiane dostosowanie istniejącej infrastruktury i usług do potrzeb społeczeństw lokalnych w regionach odczuwających skutki zmian demograficznych.

Okres realizacji: 2011–2014

Budżet projektu (całość): 2,7 mln euro

Program dla Regionu Morza Bałtyckiego 2007–2013

W Małopolsce zrealizowano 5 projektów z udziałem 5 partnerów. Pozyskali oni środki z EFRR w wysokości łącznie 0,9 mln euro.

III. Komponent międzyregionalny

Program Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IVC

W Małopolsce zrealizowano 13 projektów z udziałem 14 partnerów. Urząd Marszałkowski zrealizował 7 projektów, w tym w latach 2011–2013:

- PEOPLE – Innowacje dla zmian społecznych

Cel: Identyfikacja narzędzi polityki regionalnej służących przezwyciężeniu problemów społecznych takich jak: starzenie się społeczeństwa, niska jakość usług medycznych, odpływ ludności z terenów wiejskich, wykluczenie społeczne i cyfrowe. Opracowano dokument *Wyzwania Małopolski z kontekście starzenia się społeczeństwa. Podejście strategiczne* – pierwszy regionalny instrument o charakterze strategicznym, który odnosił się do zjawiska starzenia.

Okres realizacji: 2008 – 2011

Budżet projektu (całość): 3,9 mln euro

- POWER – Gospodarki Niskowęglowe

Cel: Poszukiwanie metod dążenia do gospodarki niskowęglowej (Low Carbon Economy) na poziomie regionalnym oraz wymiana wiedzy, doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie instrumentów polityki regionalnej w kontekście zmian klimatycznych.

Okres realizacji: 2008–2011

Budżet projektu (całość): 5,8 mln euro

- SMART+ Innowacje w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz promocja badań i rozwoju

Cel: Wspieranie działań na rzecz zwiększenia innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w regionach partnerskich, przede wszystkim poprzez finansowanie instytucji regionalnych w ramach tzw. podprojektów. Projekt zakładał ponadto identyfikację dobrych praktyk, które będą stanowiły podstawę do rozwoju strategii wsparcia innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w regionach partnerskich SMART+.

Okres realizacji: 2010–2013

Budżet projektu (całość): 4,0 mln euro

- RTF – Regionalne Forum Telemedycyny

Cel: Stworzenie sieci regionów europejskich posiadających doświadczenie w planowaniu i wdrażaniu rozwiązań telemedycznych. Dzięki wymianie know-how projekt RTF stworzy regionom możliwość pełnienia roli wiodącej we wdrażaniu i komercjalizacji rozwiązań telemedycznych.

Okres realizacji: 2010–2012

Budżet projektu (całość): 2 mln euro

- ECREIN+

Cel: Wypracowanie i sformułowanie rekomendacji dla działań wspierających sektor środowiskowych towarów i usług oraz promocja działań proekologicznych.

Okres realizacji: 2010–2012

Budżet projektu (całość): 2,1 mln euro

- CLUE

Cel: Projekt ma na celu wymianę dobrych praktyk w zakresie polityk rozwoju obszarów miejskich dla osiągnięcia zerowej emisji gazów cieplarnianych (w tym CO₂, metanu i innych) w dzielnicach miast.

Okres realizacji: 2010–2013

Budżet projektu (całość): 1,9 mln euro

7.4. Budowa i promocja marki Małopolska na arenie krajowej oraz międzynarodowej

7.4.1. Działania promocyjne Województwa Małopolskiego, mające na celu wykreowanie i promocję jednolite zdefiniowanej marki Małopolska, prowadzone były w latach 2011–2013 w oparciu o najważniejsze filary marki, czyli wyraziste, mocne atuty regionu, stanowiące źródło jego rozpoznawalności i zdolności do tworzenia spójnych, atrakcyjnych skojarzeń: dziedzictwo kulturowe, tradycja, turystyka, kapitał intelektualny, w tym kreatywność, innowacyjność i wiedza. Działania promocyjne skierowane były do inwestorów, konsumentów i przedsiębiorców oraz do turystów i samych mieszkańców regionu, ukazując im możliwości harmonijnej realizacji swoich celów.

Kampanie promocyjne

W działaniach promocyjnych Województwo Małopolskie konsekwentnie wykorzystuje motyw czerwonego koralu – jako elementu symbolizującego kwintesencję całego bogactwa i różnorodności regionu, podkreślającego więź z dziedzictwem kulturowym i tradycją, a jednocześnie ukazującym jego praktyczny i uniwersalny wymiar. W latach 2011–2013 do najważniejszych kampanii „koralowych”, należały: **Małopolska – Smak Najlepszego** – gdzie koral pełnił funkcję „pionków” w grze kółko i krzyżyk, a zwyczajnie ułożenie koralu, stanowiące pierwszy plan obrazka, korespondowało z hasłem *Małopolska – Smak Najlepszego*, **Koral XXL** – gdzie niezwyklej rozmiarów „naszyjnik”, składający się z ponad 30 kul-koralu, zdobił fragment krakowskich Sukiennic, warszawski plac przed Pałacem Kultury i Nauki oraz deptak w Krynicy Zdroju w trakcie Forum Ekonomicznego. Kampania pn. **Koralowe Studio** oparta była na wykorzystaniu wielkogabarytowego koralowego ekranu do stworzenia telemostu – transmisji „live” prezentującego Małopolskę. Kolejne interpretacje wykorzystania koralu w celach promocyjnych można było śledzić podczas prezentacji województwa na kolejnych edycjach targów ITB w Berlinie, imprezy należącej do najważniejszych w branży. Koral przybrał tam formę „machinarium” do projekcji animowanego spotu, która była możliwa tylko wówczas, gdy widz napędzał maszynę. Koral-wehikuł natomiast podwoził gości targów na stoisko Małopolski. Specjalny sznur koralu ozdobił też promocyjny samochód typu camper, który – wyposażony w materiały, filmy reklamowe i ministoisko promocyjne – jest ruchomym punktem informacji turystycznej województwa małopolskiego.

Kampanie zimowe pn. **Leć na narty. Do Małopolski** w 2011 roku oraz **Małopolska. Zaskakuje** w 2012 roku miały na celu promocję zimowej oferty turystycznej Małopolski oraz budowę wizerunku nowoczesnego i pionierskiego regionu, stawiającego na niestandardowe akcje promocyjne.

Motory marki Małopolska

- *Małopolski Festiwal Smaku* – markowy produkt Małopolski

Małopolski Festiwal Smaku to wydarzenie promujące unikatowe dziedzictwo kulinarne regionu, produkty regionalne, tradycyjne, lokalne, ekologiczne. Organizowany jest cyklicznie od 2005 roku. Kiermasze lokalnej żywności – odbywające się co roku w okresie letnim w 7 wybranych miastach Małopolski: Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu, Nowym Targu, Wadowicach, Oświęcimiu, Miechowie – kończy Wielki Finał w Krakowie. Produkty regionalne goszczą również na Rynku w Krakowie podczas wielkanocnej i wigilijnej odsłony *Małopolskiego Festiwalu Smaku*. Festiwal gromadzi każdego roku około 200 producentów żywności oraz około 750 000 gości. W 2013 roku samorząd województwa małopolskiego pozyskał partnera strategicznego *Małopolskiego Festiwalu Smaku* – delikatesy

Alma Market. Umożliwiło to stworzenie całorocznego systemu sprzedaży małopolskich produktów tradycyjnych, regionalnych i znanych z *Małopolskiego Festiwalu Smaku*. Małopolskie przysmaki są dostępne dla klientów 45 delikatesów Alma w Polsce. Aktualnie na Liście Produktów Tradycyjnych znajduje się ponad 100 małopolskich produktów, natomiast 11 posiada unijny certyfikat.

- Małopolska głównym partnerem Forum Ekonomicznego w Krynicy-Zdroju

Forum Ekonomiczne to spotkanie przedstawicieli świata gospodarczego, biznesu i polityki, przyciągające rokrocznie około 3 000 osób, reprezentujących około 60 krajów Europy, Ameryki i Azji. Na mocy umowy ramowej pomiędzy Województwem Małopolskim a Fundacją Instytut Studiów Wschodnich, głównego organizatora Forum Ekonomicznego w Krynicy-Zdroju, Małopolska posiada tytuł Głównego Partnera Forum Ekonomicznego, Forum Regionów oraz Forum Inwestycyjnego przez okres 10 lat. Województwo jest również partnerem Forum Ekonomicznego Młodych Liderów w Nowym Sączu oraz Forum III Wieku w Nowym Sączu i Krynicy-Zdroju. Podczas tych wydarzeń Województwo prezentuje swoją ofertę gospodarczą i turystyczną.

Projekty o dużym znaczeniu promocyjnym dla Województwa Małopolskiego:

- *Małopolska. I wszystko gra!*

Projekt *Małopolska. I wszystko gra!* powstał w 2012 roku. Ma na celu promocję Małopolski podczas renomowanych wydarzeń kulturalnych, artystycznych i sportowych, w tym: *Live Festiwal* w Oświęcimiu, *Festiwal Kultury Żydowskiej* w Krakowie, Puchar Świata w skokach narciarskich w Zakopanem, Tour de Pologne na odcinku małopolskim. W latach 2012–2013 w ramach projektu zostały zrealizowane 23 projekty na łączną kwotę 2,4 mln zł.

- *Małopolska – Nasz Region, Nasza Szansa*

Celem programu jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców województwa oraz budowanie silnej marki Małopolska. Program wspiera realizację przedsięwzięć promocyjnych odbywających się na terenie województwa małopolskiego, w kraju oraz poza jego granicami, w następujących kategoriach: Małopolska tradycyjna, Małopolska kreatywna, Małopolska społecznie oraz Małopolska pełna smaku. W latach 2011–2013 w ramach projektu zostały zrealizowane 502 projekty na łączną kwotę 2,6 mln zł.

- *Filmoteka Małopolska*

Program *Filmoteka Małopolska* realizowany jest od 2012 roku. Jego celem jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców województwa małopolskiego oraz budowanie marki Małopolska. Program wspiera realizację oryginalnych produkcji filmowych, dokumentujących wydarzenia, miejsca oraz ludzi związanych jednoznacznie z Małopolską. W latach 2012–2013 w ramach projektu zostało zrealizowanych 25 projektów na łączną kwotę 500 tys. zł.

- *Prezydencja w Małopolsce*

W ramach Prezydencji Polski w UE w 2011 roku Małopolska wraz z Miastem Kraków byli gospodarzami spotkań centralnych i spotkań eksperckich Europejskiego Forum Turystyki i Forum Rynku Wewnętrznego. Równocześnie, w celu wzmocnienia poczucia tożsamości regionalnej poprzez projekty przybliżające znaczenie i rolę Polski w Unii Europejskiej podczas Prezydencji, a także promujące ideę integracji europejskiej i stymulujące aktywność społeczną obywateli, uruchomiony został program *Prezydencja w Małopolsce*, mający na celu budowanie marki Małopolska. W jego ramach w roku 2011 zostały zrealizowane 24 projekty na łączną kwotę 340 tys. zł.

Wprowadzenie nowej Księgi Identyfikacji Wizualnej Województwa Małopolskiego

W celu uzyskania czytelnej identyfikacji zewnętrznej w 2012 roku stworzono spójny system wizualny Województwa Małopolskiego. Logo Województwa przybrało nowoczesny kształt. Na rynki zagraniczne wprowadzone zostało nowe logo „Małopolska Kraków Region”. Wraz ze zmianą logotypu ujednotacono zasady jego stosowania, a także stworzono nowy system identyfikacji wizualnej Województwa. Wprowadzony został wzór promocyjny – „patern”.

Klub Marki Małopolska

W 2013 roku zainicjowany został Klub Marki Małopolska, mający na celu stworzenie ram instytucjonalnych, merytorycznych, organizacyjnych i finansowych dla zarządzania marką Małopolska przez podmioty regionalne oraz zdefiniowanie systemu zarządzania marką Małopolska. W skład Klubu Marki wchodzi praktycy i teoretycy w dziedzinie marketingu, PR, reklamy itp.

7.4.2. W okresie 2011–2013 działalność Przedstawicielstwa Małopolski w Brukseli nabrała nowej dynamiki tak pod względem jakości, jak i ilości. W ramach kontynuowania wcześniejszych działań w latach 2011–2013 zorganizowano:

- 35 wizyt Marszałka Małopolski w związku z członkostwem w Komitecie Regionów,
- 12 wizyt członków Zarządu i Sejmiku WM w Brukseli (średnio 4 rocznie),
- 3 edycje *Dni Małopolski w Brukseli* (1 rocznie),
- 3 wizyty studyjne dla pracowników UMWM w Brukseli (1 rocznie),
- 7 wydarzeń okazjonalnych (np. wejście Chorwacji do UE – wspólna impreza z regionem Istria, Forum Polskiej Gospodarki – współpraca z ambasadą RP w Belgii, koncert zespołu „Bester Quartet” promujący *Festiwal Kultury Żydowskiej* w Krakowie, Międzynarodowy Turniej Golfa, konferencja OPEN DATA, impreza promocyjna z Bawarią, Camper Małopolski w Brukseli).

We wzmiankowanym okresie Przedstawicielstwo opracowało 7 numerów e-magazynu „Bliżej Brukseli” (średnio 2 rocznie). Nową inicjatywą (od 2013) jest publikacja magazynu również w wersji angielskiej.

Zwiększono aktywność w obszarze informacji: w 2013 rozbudowano i zaktualizowano stronę internetową Przedstawicielstwa www.malopolskaregion.eu, w latach 2011–2013 opublikowano 153 komunikaty prasowe (średnio 51 rocznie).

W 2012 roku reaktywowano działalność Przedstawicielstwa na portalu społecznościowym Facebook, w latach 2012–2013 opublikowano 103 posty (średnio 51 rocznie).

Dodatkowo pojawiły się nowe inicjatywy:

- **Marszałek Małopolski sprawozdawcą opinii Komitetu Regionów⁴**

Dzięki zabiegom Przedstawicielstwa udało się uzyskać wystarczające poparcie EPL, aby Marszałek Małopolski został wyznaczony sprawozdawcą KR, dodatkowo Przedstawicielstwu udało się uzyskać sfinansowanie kosztów konsultacji eksperta prof. J. Mikuły, z projektu *Dobre prawo – sprawne rządzenie*.

- **Klub Małopolanina**

W 2011 – powołano do życia Klub Małopolanina. W latach 2011–2013 zorganizowano w sumie 8 spotkań Klubu. W 2012 – opracowano konkurs lojalnościowy dla członków Klubu Małopolanina, a w 2013 – stworzono logotyp oraz specjalną zakładkę „Klub Małopolanina” na stronie internetowej Przedstawicielstwa.

⁴ Opinia KR w sprawie rewizji Dyrektywy Rady (85/337/EWG z dn. 27 czerwca 1985 r.).

- **Staże w Przedstawicielstwie**

Od 2012 Przedstawicielstwo organizuje regularnie staże w formie wolontariatu; w okresie 2012–2013 zrealizowano ich 9 (średnia długość stażu to 2 miesiące).

- **Nowa, profesjonalna baza danych**

W latach 2012–2013 Przedstawicielstwo stworzyło profesjonalną bazę danych (ujednoczenie nazewnictwa, kategoryzacja i aktualizacja ponad 2 000 adresów).

Wśród ważniejszych osiągnięć Przedstawicielstwa w okresie 2011–2013 należy wymienić:

- organizację 4 konferencji i 1 imprezy promocyjnej w ramach polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej (2011),
- współorganizację wizyty Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego w Brukseli – spotkanie z polskimi regionami (2012),
- wystąpienie Członka Zarządu WM Jacka Krupy podczas szczytu EU – Chiny (2012),
- organizację Konwentu Przewodniczących Sejmików Województw RP podczas OPEN DAYS (2012),
- organizację międzynarodowej konferencji nt. udostępniania danych publicznych pt. *Build your smart community: Open Data for cities and regions* z udziałem posłanki do PE Róży Thun w partnerstwie z Google Brussels (2013),
- udział Jacka Krupy z Zarządu Województwa Małopolskiego w konferencji *Regions as Motors of New Growth Through Smart Specialisation*, podczas której ogłoszona została wspólna deklaracja 11 europejskich regionów (tzw. Vanguard Initiative), której celem jest podkreślenie roli regionalnych inteligentnych specjalizacji w tworzeniu wzrostu gospodarczego oraz nowych miejsc pracy. Dzięki zabiegom Przedstawicielstwa Małopolska znalazła się wśród regionów inicjujących te działania (jedynym z państw Europy Środkowo-Wschodniej) (2013).

7.4.3. Zgodnie z priorytetami współpracy międzynarodowej WM istnieje potrzeba uczestniczenia w międzynarodowych instytucjach i stowarzyszeniach regionalnych. Członkostwo Województwa w tego rodzaju zrzeszeniach służy przede wszystkim wymianie doświadczeń, integracji z innymi regionami Europy i wzmocnieniu pozycji w kontaktach międzynarodowych.

Szczególnego znaczenia nabierają porozumienia i zrzeszenia o charakterze gospodarczym, posiadające cechy kontraktów zadaniowych, zorientowanych na realizację określonych przedsięwzięć w takich dziedzinach jak: kultura, edukacja, innowacje, służba zdrowia czy rolnictwo.

Będąc od kilku lat członkiem poszczególnych stowarzyszeń i fundacji, Województwo realizuje projekty i przystępuje do inicjatyw wielostronnych. W większości przypadków są to projekty czy inicjatywy wieloletnie, takie jak: Obrady Letniego Uniwersytetu Europejskiego, ochrona produktów regionalnych i tradycyjnych w kontekście globalizacji i kryzysów żywnościowych, wymiana doświadczeń regionów w sprawach zdrowia czy budowa wspólnego systemu wymiany informacji medycznej.

Członkostwo w wymienionych poniżej sieciach pozwoli na kontynuację prowadzonych projektów i podejmowanych działań.

ERRIN – Europejska Sieć Współpracy Regionów w zakresie Badań i Innowacji (od 2013)

Sieć stworzona w celu wspierania regionów w pełniejszym i efektywniejszym uczestniczeniu w Europejskim Obszarze Badawczym ERA (European Research Area). Promuje wymianę wiedzy, wspólnych działań i projektów partnerskich między jej członkami w celu wzmocnienia regionów będących partnerami sieci w zakresie badań i innowacji. Uczestnictwo w tej sieci ma duży potencjał dla Województwa Małopolskiego i przyszłościowo daje szansę na udział w innowacyjnych projektach europejskich.

FREREF – Fundacja Regionów Europejskich na rzecz Badań nad Edukacją i Kształceniem Zawodowym (od 24 marca 2006)

Obrady Letniego Uniwersytetu Europejskiego stanowią forum wymiany opinii specjalistów zawodowo zajmujących się kształceniem ustawicznym, uczestników życia społeczno-gospodarczego, naukowców oraz władz administracyjnych regionów europejskich. Efektem przynależności Województwa Małopolskiego do sieci jest integracja środowisk oraz instytucji działających w obszarze kształcenia ustawicznego w Małopolsce, wzrost świadomości znaczenia kształcenia ustawicznego oraz podniesienie poziomu wiedzy związanej z tą problematyką, stworzenie sieci instytucji na rzecz kształcenia ustawicznego.

ENRCH – Europejska Sieć Regionalnego Dziedzictwa Kulinarnego (od 2013)

Dla naszego województwa to przede wszystkim możliwość promocji produktów tradycyjnych i regionalnych. Sieć zrzesza 25 regionów z całej Europy, 9 z Polski – województwa: mazowieckie, opolskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie, świętokrzyskie, dolnośląskie, kujawsko-pomorskie. W skład sieci wchodzi m.in. restauracje, punkty gastronomiczne, gospodarstwa rolne, sklepy farmerskie, gospodarstwa rolne, sprzedawcy detaliczni i hurtownicy, przetwórcy żywności.

ENRICH – Sieć Europejskie Regiony i Władze lokalne współpracujące razem w celu polepszenia stanu zdrowia obywateli poprzez współpracę (od 2013)

Zrzesza europejskie regiony i władze lokalne współpracujące w celu polepszenia stanu zdrowia swoich obywateli. Sieć powstała we Florencji. Jej celem jest podejmowanie dialogu na temat doświadczeń regionów w sprawie zdrowia – zwiększanie świadomości, wymiana informacji, publiczna debata dotycząca zdrowia. Małopolska została zaproszona przez Toskanię do uczestniczenia w tej sieci.

AREPO – Stowarzyszenie Europejskich Regionów dla Produktów Regionalnych (od 2013)

Udział Województwa Małopolskiego, doświadczenia i perspektywa „nowego” kraju członkowskiego wnoszą w działania sieci nowe spojrzenie na politykę jakości produktów regionalnych. Współpraca z regionami państw UE służy poszerzeniu i pogłębieniu wiedzy oraz zdobywaniu nowych umiejętności z dziedzin programowania i absorpcji środków unijnych. Istotnym celem współpracy jest również budowanie regionalnej marki Małopolska, promocja województwa małopolskiego, jak również tworzenie jak najlepszego wizerunku regionu w Europie i na świecie.

Wnioski i rekomendacje

Przez ostatnie 3 lata województwo sukcesywnie zwiększało liczbę projektów i inicjatyw zmierzających do rozszerzenia współpracy zarówno wewnątrzregionalnej, jak i międzyregionalnej oraz międzynarodowej. Niektóre z podejmowanych działań miały charakter nowatorski w skali kraju – do takich należy niewątpliwie przyjęcie *Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020*, pierwszego tego typu dokumentu o zasięgu makroregionalnym. Współpraca z województwem śląskim umożliwiła stworzenie wspólnego, silnego makroregionu, konkurencyjnego nie tylko w kraju, ale i w Europie. Zacieśnieniu uległa również współpraca z pozostałymi ościennymi województwami: świętokrzyskim i podkarpackim – podjęte działania przyczynić się powinny do zwiększenia możliwości wykorzystania funduszy unijnych w nowej perspektywie poprzez realizację wspólnych projektów, o ponadregionalnym zasięgu.

Województwo małopolskie duży nacisk kładło też na współpracę z małopolskim sektorem pozarządowym, przekazując w ramach otwartych konkursów ofert środki z budżetu województwa. Doświadczenie i skuteczność działania organizacji III sektora z roku na rok się poprawia, tak więc w latach 2011–2013 przekazywane na ten cel środki także widocznie się zwiększały. Duże zaangażowanie województwa, mające na celu wzmocnienie potencjału małopolskiego sektora pozarządowego, widoczne było także w zwiększaniu aktywności mieszkańców, wspieraniu i upowszechnianiu wolontariatu czy też we

wspieraniu rozwoju instytucjonalnego. Należy jednak zwrócić uwagę na pewien niedosyt informacyjny, ograniczający analizę stanu III sektora w Małopolsce. Większość publikowanych materiałów zawiera dane agregowane na poziomie kraju i mają one bardzo ogólny charakter, dlatego brakuje kompleksowych opracowań obejmujących całokształt działań tego sektora na poziomie regionu.

Małopolska jako region jest jednym z liderów współpracy terytorialnej na mapie Polski. W zakresie współpracy z partnerami ze Słowacji w porównaniu z innymi regionami w Małopolsce wdrażanych jest najwięcej projektów i wspólnych przedsięwzięć. Nie wynika to tylko z długości granicy, ale także dużej aktywności lokalnych samorządów, organizacji pozarządowych i lokalnych instytucji prowadzących współpracę z partnerami ze Słowacji. Małopolska obecna jest także w sieciach współpracy międzyregionalnej; w Programie INTERREG IVC jest w ścisłej czołówce wśród polskich regionów. Małopolscy partnerzy uzyskują także dofinansowanie z Programu Europy Środkowej, a nawet Programu Regionu Morza Bałtyckiego.

Pozytywne doświadczenia małopolskich organizacji i instytucji owocują oczekiwaniami w zakresie nowych programów współpracy terytorialnej na lata 2014–2020. Współpraca terytorialna to jeden z celów europejskiej polityki spójności, który ukierunkowany jest na dynamiczną i innowacyjną współpracę podmiotów z różnych krajów w istotnych dla współczesnej Europy wyzwaniach, takich jak: energetyka, transport czy innowacje, ale także dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, potencjał turystyczny, edukacja. Przyznane środki będą mogły wspierać wspólne międzynarodowe projekty, które zwiększą skuteczność rozwiązań konkretnych problemów także w Małopolsce.

W obszarze działań na terenie Unii Europejskiej Przedstawicielstwo Małopolski w Brukseli rekomenduje przeniesienie akcentu z działań promocyjnych (rezygnacja/ograniczenie imprez organizowanych indywidualnie na rzecz udziału w imprezach cyklicznych, ujętych w agendzie UE) na merytoryczne (lobbying, budowanie koalicji z innymi regionami i grupami interesu w strategicznych dla Małopolski obszarach, wpływanie na prawodawstwo UE, poszukiwanie partnerów z Małopolski do projektów unijnych itd.).

Opracowanie: Andrzej Binda, Małgorzata Dulak,
Grzegorz First, Renata Jasiołek,
Jarosław Kostrzewa, Iwona Krzepakowska,
Katarzyna Lekka, Agnieszka Proniewicz,
Jeremiasz Salamon, Bogna Stonawska,
Aneta Widak

MAŁOPOLSKA 2020

Nieograniczone możliwości

ISBN 978-83-64155-72-7